

ΠΑΝΔΩΗΝΔΙΑ

Ο ΜΑΝΤΖΑΡΟΣ

ΕΤΟΣ Ε' 15-30
ΙΟΥΝΙΟΥ 1905

Εν Κερκύρᾳ, εἰς τὴν ὅδὸν Ἀγίου Βασιλείου, ὑπάρχει διώροφος οἰκία, ἡ δόπια εἶνε τόσον ταπεινή, ὥστε δὲν θὰ προσείλκυνε τὴν προσοχὴν τοῦ ξένου διαβάτου, ἀν δὲν ὑπῆρχεν ἐντοιχισμένη ἡ ἔξης ἐπιγραφή :

«Ἐν τῇ οἰκίᾳ ταῦτῃ ἐγεννήθη, ἔζησε καὶ ἀπέθανεν ὁ ἔξιος Κερκυραῖος μουσουργός, ὁ ὄδον τὸν ἑαυτοῦ βίον εἰς ἀφιλοκερδῆ διδασκαλίαν τῆς θείας τέχνης ἀφιερώσας Νικόλαος Χ. Μάντζαρος. Ἐγεννήθη τῷ 1795. Απέθανε τῷ 1873.»

Ἡ ἐπιγραφὴ αὐτὴ εἶνε εὐγλωττος καὶ εἰλικρινῆς μαρτυρία ὅτι τὸ σπίτι τοῦτο ἦτο τὸ ἐνδιαίτημα ἀνθρώπου ἔχοντος μίαν ἰδέαν, μίαν πίστιν, μίαν ἐλπίδα.

Οταν ἐγεννήθη ὁ Μάντζαρος, δὲν ὑπῆρχεν Ἑλληνικὸν βασίλειον, ὑπῆρχεν δῆμος ἐν τῷ Ἰονίῳ Πελάγει ἐλευθέρα Ἑλληνικὴ γωνία ἡ δόπια κατὰ τὸν χρόνον ἔκεινους ἦτο χλοηφόρος δᾶσις ἐν μέσῳ τῆς ἐρημίας.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ προπαρελθόντος αἰῶνος, ἐνῷ ἔξεπνεεν ἡ Ἐνετοκρατία, ἡ Ἐπτανήσος ἐγίνετο ἡ πατρὶς μεγάλων ἀνδρῶν. Προσαλέντης καὶ Κουτούζης, Φώσκολος καὶ Σολωμός, Καποδίστριας καὶ Μουστοξύδης. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐγεννῶντο καλλιτέχναι, ποιηταί, διπλωμάται, φιλόλογοι. Μετά τινα ἔτη ἐγεννῶντο ἐν Ἐπτανήσῳ πλήθος ἀλλων διακεχριμένων καὶ ἔξιχων ἀνδρῶν, οἵτινες καὶ αὐτὸι ἔδρασαν, καὶ ἐτίμησαν τὴν ἐμφάνισιν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Μεταξὺ αὐτῶν ἀνεφάνη καὶ ὁ μουσικὸς ἔκεινος δοτις διὰ τῆς ἀρμονίας ἔχαιρέτισε τὸ νέον βασίλειον. Οταν ἐγεννήθη ὁ Μάντζαρος, ἡ Ἐπτανήσος δὲν ἦτο ἔνη πρὸς τὴν μουσικήν, ἐσκέφθη ὅρθως ὅτι δὲν ἤρκει ὁ ἀπλοῦς

κήν. Ἐπὶ ἑκατοντάδας ἐτῶν ἦσαν οἱ Ἐπτανήσιοι ἐνετοὶ ὑπήκοοι καὶ συνεπῶς ἐπέδρασεν ἡ Ἰταλικὴ φιλομουσία, καὶ δὴ ἐν Κερκύρᾳ, ἡ δόπια ἦτο εἰς περισσοτέραν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς Ἰταλίας.

Ο Μάντζαρος δὲν ὠμοίστε μὲ τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους. Ἡ φύσις τὸν εἶχε προκίσει μὲ νοῦν ἔκτακτον καὶ μὲ καρδίαν μεγάλην. Ἡτο ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες σπανίως ἀναφαίνονται, καὶ γίνονται ἀπόστολοι τῆς ἰδέας των.

* * *

Ο Μάντζαρος ἥλθεν εἰς τὸν κόσμον πλουσιώτατος, ἀπὸ γονεῖς ἀριστοκράτας. Ο πατήρ του ἐκαλεῖτο Ιάκωβος, ἡ δὲ μήτηρ του Ρεγίνα Τουρίνη. Ο πατήρ του ἦτο ἐκ τῶν ἐπιφανῶν τῆς Ἐπτανήσου, δικηγόρος, λόγιος, εὐφραδῆς ὁτίωρ, γεννηθεὶς τῷ 1768 καὶ ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Ἄλλ' ὁ υἱὸς ἐπεσκίασε τὸν πατέρα. Ο Νικόλαος Μάντζαρος, ἐκ μικρᾶς ἥλικίας δεῖξας ἀπειρον στοργὴν εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν μουσικήν, περιεφρόνει τοὺς μικροὺς φίλους καὶ τὰ παιγνίδια χάριν τῆς μελέτης. Ο πρὸς τὴν μουσικὴν ξῆλος του ηὗσανε συναντανομένης καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ἐφέσεως πρὸς τελειοτέραν ἐκπαίδευσιν. Ο πατήρ, δοτις παρέσχε εἰς αὐτὸν πάντα τὰ ἐν Κερκύρᾳ τότε ἐφικτὰ μέσα πρὸς καλὴν ἀγωγὴν, τοῦ ἔδωσε δύο διδασκάλους, τὸν Στέφανον καὶ τὸν Ιερώνυμον ἀδελφοὺς Πογιάγους, δύως παρὰ τοῦ ἐνὸς μάθη τὸ βιολίον καὶ παρὰ τοῦ ἄλλου τὸ κλειδούμβαλον. Διορῶν δι πατήρ τὴν φύσιν τοῦ τέκνου ὅργωσαν πρὸς τὴν μουσικήν, ἐσκέφθη ὅρθως ὅτι δὲν ἤρκει ὁ ἀπλοῦς

χειρισμός τοῦ βιολίου καὶ τοῦ πιάνου· ἔπειτε καὶ τὴν ἀρμονίαν νὰ μελετήσῃ· διὰ τοῦτο προσέθεσε καὶ ἄλλον διδάσκαλον, τὸν Ἰταλὸν Στέφανον Μορέττην, ὃστις εἶχε μὲν δλῆν τὴν καλὴν διάθεσιν, ἀλλὰ δυστυχῶς ἦτο ἀνίκανος νὰ διδάξῃ εἰς τὸν ἀρχάριον μαθητὴν τὴν ἀληθῆ τέχνην. Μετ’ οὐ πολὺ, τῷ 1810, μετέβη εἰς Κέρκυραν δ. Βαρβάτης, δόκιμος Ἰταλὸς μουσικός, μὲ τὸν δοποῖον συνεδέθη δὲ νέος Μάντζαρος διὰ φιλίας, καὶ ὑπὸ τὴν ἀσφαλῆ δόηγίαν του ἔμαθε τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν τῶν δργάνων θεωρίαν. Ακολούθως τὰς μελέτας ἔξακολούθησε μόνος.

Ίδων δὲ πατήρ τὸ τέκνον ἀπληστὸν μαθήσεως, ἐσκέφθη νὰ μειώσῃ τὸν ζῆλον αὐτοῦ διὰ τοῦ γάμου. Καὶ τῷ 1813, δὲ Νικόλαος ἐνυμφεύθη τὴν Μαριάναν, μονογενὴ κόρην τοῦ κόμητος Ἀντωνίου Ιουστινιάνη. Αἱ νέαι συζυγικαὶ μέριμναι κατ’ οὐδὲν ἐκάλυσαν αὐτὸν νὰ ἔξακολουθῇ τὰς πονητὰς του μελέτας. Εἶς αὐτὸν δὲ θέλησις ἦτο δύναμις ὑπερέρα δλῶν.

Μετ’ οὐ πολὺ πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του μετέβη εἰς τὴν μουσικαρφῆ Ἰταλίαν. Μετὰ τὴν περήγησιν Ἰταλικῶν τινῶν πόλεων, πατῆλθεν εἰς Νεάπολιν. Εἶς τὴν πόλιν ταύτην ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ ἐπιφανοῦς Ζιγγαρέλη, διευθυντοῦ τοῦ νεαπολιτικοῦ μουσικοῦ ἐκπαιδευτηρίου, ἀνδρὸς τὰ μάλιστα ζηλωτοῦ τῶν παραδόσεων τῆς Ἰταλικῆς σχολῆς, ὑπάρξαντος διδασκάλου πολλῶν ἐπιφανῶν μελοποιῶν, ἐν οἷς καὶ τοῦ Βελλίνη, καὶ τοῦ Μερκαδάντε.

Ἐπὶ δύο δλόκληρα ἔτη διέμεινεν εἰς Νεάπολιν, ἔνθα, ὃς δὲ ἴδιος ἰστορεῖ, διῆλθε τὸν καλλίτερον τοῦ βίου του χρόνον, πολλὰ ἔμαθε καὶ πολλὰ ὠφελήθη¹. Ο Ζιγγαρέλης πάραντα κατενόησε τὸν νέον Μάντζαρον, δὲν ἐθεώρει αὐτὸν μαθητὴν ἀλλ’ ἵδιον τέκνον καὶ ἔθαυμαζε τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ καὶ τὸν ζῆλον, δὲν εἶχε πρὸς διατήρησιν μέχρι σχολαστικότητος τῶν τύπων καὶ τῶν δογμάτων τῆς γνησίας Ἰταλικῆς μουσικῆς σχολῆς διὰ τοῦτο ἔξειτα αὐτὸν μεγάλως, καὶ δημοσίᾳ ἔλεγε ὅτι εἶχε παρ’ αὐτῷ, ἐκεῖ, Ἐλληνα δυνάμενον νὰ διδάξῃ τοὺς διδασκάλους τῆς Νεαπόλεως. Πάντες οἱ ζηλωταὶ τῆς Ἰταλικῆς ἔχαροντο ἴδοντες τὸν Ἐλληνα βαθὺν μύστην τῆς μουσικῆς καὶ μὴ παρασυρόμενον ἐκ τῶν καινοτομῶν, αἱ δοποῖαι εἶχαν παρεισφύσει εἰς τὴν Ἰταλικὴν τέχνην.

Ἐνεκαὶ τῆς αὐστηρότητος τῶν μουσικῶν δογμάτων τοῦ Μαντζάρου, δ. Ζιγγαρέλης αἰσθανόμενος ἐκλειπούσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, ἐλυ-

πεῖτο ὅτι δὲν εἶχε παρ’ αὐτῷ τὸν ἥδη μετὰ τὸ πέρας τῶν μελετῶν του εἰς Κέρκυραν ἐπανακάμψαντα Μάντζαρον.

Τῷ 1835 δὲ ἐπιφανῆς οὗτος διδάσκαλος ἔγραψε πρὸς τὸν Μάντζαρον: « Ἐὰν ἥρχεσο εἰς » Νεάπολιν ἥθελες ἐπιπροσθέσει δλίγας ἔτι ἡμέρας ζωῆς εἰς γέροντα ὁγδοήκοντα καὶ τεσσάρων ἔτῶν καὶ ἥθελον ἔχει τὴν παρηγόριαν » νὰ σὲ ἔχω παρὰ τὴν κλίνην μου, καθότι μετὰ τὸν θάνατόν μου δὲν βλέπω ἄλλον καταληγότερον· σοῦ νὰ μὲ διαδεχθῇ. Οἰοςδήποτε ἄλλος, ἥθελεν ἀποπλάνησε τὴν νεολαίαν. Σήμερον ὅτε τὰ πάντα νοθεύονται, ἀποπειρῶνται νὰ διαφθείρωσι καὶ τὴν ὁραίαν καὶ ἀμόλυντον σχολὴν τῆς Νεαπόλεως. Διὰ τοῦτο εἰς σὲ ἐπεθύμουν νὰ τὴν ἐμπιστευθῶ. Ἐλθὲ καὶ σπεῦσον».

Ο Μάντζαρος ἀπεποιήθη τὴν ὑψίστην ταύτην τιμήν, δηλαδὴ νὰ γίνῃ τοῦ Ζιγγαρέλη διάδοχος. Μετ’ οὐ πολὺ προσεκλήθη διὰ νὰ διευθύνῃ τὴν μουσικὴν σχολὴν τῶν Μεδιολάνων καὶ πάλιν ἀπεποιήθη.

Ἡ ἀποστολὴ αὐτοῦ ἦτο ἄλλη.

Περιεφρόνει τὰς παρὰ τῶν Ἰταλῶν προτεινομένας αὐτῷ τιμάς, ἀμμα δὲ καὶ ἐπικερδεστάτας θέσεις, διότι ἐν τῷ νῷ εἶχε νὰ διάγῃ βίον ἀνεξάρτητον καὶ ἀφιλοκερδῶς νὰ μεταδίδῃ τὰς μουσικὰς αὐτοῦ γνώσεις εἰς τὴν διψῶσαν ἐλληνικὴν νεολαίαν.

Ἐν ἔτει 1839, δὲ ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸν ἀγγλικοῦ θρόνου ἡ βασίλισσα Βικτωρία, ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἔξεδωκε B. διάταγμα, δι’ οὐ ἀπηγορεύθη εἰς τὰς στρατιωτικὰς μουσικὰς νὰ μετέχωσι τῶν τελετῶν τῶν μὴ προτεσταντικῶν θρησκευμάτων. Κατὰ συνέπειαν καὶ αἱ ἐν Κερκύρᾳ λιτανεῖαι τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος καὶ αἱ λοιπαὶ θρησκευτικαὶ τελεταὶ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ Δυτικῶν ἥρχισαν τελούμεναι ἀνεν μουσικῆς συνοδείας· τοῦτο προσέβαλε τὴν κερκυραϊκὴν φιλοτιμίαν.

Ο Λουκιανὸς Καλογερᾶς ἀνεκοίνωσε τὴν ἴδεαν συστάσεως φιλαρμονικῆς εἰς τὸν Πέριον Κοναρτάνον. Οὗτος οἱ φιλόμουσοι καὶ ὁ ἀνέτοι τῆς Κερκύρας νέοι, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν καλὴν κοινωνικὴν τάξιν, ἀπεφάσισαν τὴν σύστασιν Ἐταιρίας Φιλαρμονικῆς καὶ τὴν κατάρτισιν μουσικῆς, ἥτις νὰ προπορεύεται τῶν ἐπισήμων λιτανειῶν. Συστήθεισα ἡ Ἐταιρία τὴν 12 Σεπτεμβρίου τοῦ 1840 ὑπὸ ἀνδρῶν, δὲν καὶ ἡ κοινωνικὴ θέσις καὶ ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυ-

ξις ἥγγιγνωντο περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῆς, προώδευεν δσημέραι καὶ ἐστερεοῦτο. Ἰσόβιος πρόεδρος τοῦ μουσικοῦ τμῆματος δμοφώνως ἀνηγορεύθη δ. Μάντζαρος. Ο πρῶτος διδάσκαλος διορισθεὶς ὑπῆρξεν δ. Ἀντώνιος Λιβεράλης. Μετὰ παρέλευσιν ἔξι μηνῶν περίπου ἡ μουσικὴ συγκειμένη ἐκ τεσσαράκοντα καὶ τεσσάρων πτωχῶν τεχνιτῶν, ἐν πλήρει στολῇ, ἔξηλθε συνοδεύουσα τὴν λιτανείαν τοῦ πολιούχου τῆς νήσου.

Ἡ Ἐταιρία εἶχε λάβει σοβαρὸν χαρακτῆρα. Μέλη αὐτῆς ἐγίνοντο ἔξοχοι ἄνδρες, οἵοι δ. Μουστοξύδης, δ. Βραΐλας, δ. Γεώργιος Μαρκοράς. Ἐπίσης ἔγιναν μέλη διαπρέπουσαι δεσποιναὶ οἵαι αἱ Ὁριόλου, Πετριτσοπούλου, Κοτσίρη, Σούμαρκωφ. Μεταξὺ τῶν ἐπιτίμων μελῶν ἦτο καὶ δ. Ροσίνης καὶ δ. Λαρδὲν καὶ δ. φιλλέλην καὶ ἔλληνομαθῆς ἄγγλος ναύαρχος Πάγετ (Lord Clarence Paget), δ. γνωστὸς ἐν τῇ ἰστορίᾳ¹.

Τὴν 4)16 Σεπτεμβρίου 1842 ἐδημοσιεύθη ἐλληνιστὶ καὶ Ἰταλιστὶ εἰδοποίησις, διὰ τῆς δοποίας προσεκαλοῦντο οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐκμάθωσι μουσικὴν δωρεάν. Ἐλεγεν ἡ εἰδοποίησις πρὸς τοὺς ἄλλους « . . . Ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Φιλαρμονικῆς Ἐταιρίας καθιστᾶ γνωστὸν εἰς πάντα τὸν βουλόμενον νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῆς τοιαύτης μαθήσεως, διτι δ. Εὐγενίης Κύριος Νικόλαος Χαλικιόπουλος Μάντζαρος, παντοτεινὸς τῆς ἴδιας Ἐταιρίας πρόεδρος ὡς πρὸς τὸ μουσικὸν μέρος, θέλει παραδίδει χάρω μαθήματα ἀρμονίας καὶ διδάξει μετὰ τὴν σπουδὴν ταύτην τὰ περὶ τὴν Συμφωνίαν (con-trappunto) καὶ μουσικὴν Σύνθεσιν. Αἱ παραδόσεις θέλουν ὀργίσει τὴν πρώτην τοῦ προσεκοῦντος τῆς Δεκεμβρίου 1842 ε. ν. . . Τὰ μαθήματα θέλουν παραδίδεσθαι δημοσίᾳ εἰς τὸ μέγα δωμάτιον τοῦ Φιλαρμονικοῦ Καταστήματος . . . ».

¹ Ο Πάγετ ἔστειλε τὸ ἔξης εὐχαριστήριον πρὸς τὴν Φιλαρμονικὴν ἐλληνιστί:

« Κλάδεν Πάγετ τοὺς τῆς Φιλαρμονικῆς Ἐταιρίας Συλλογούς,

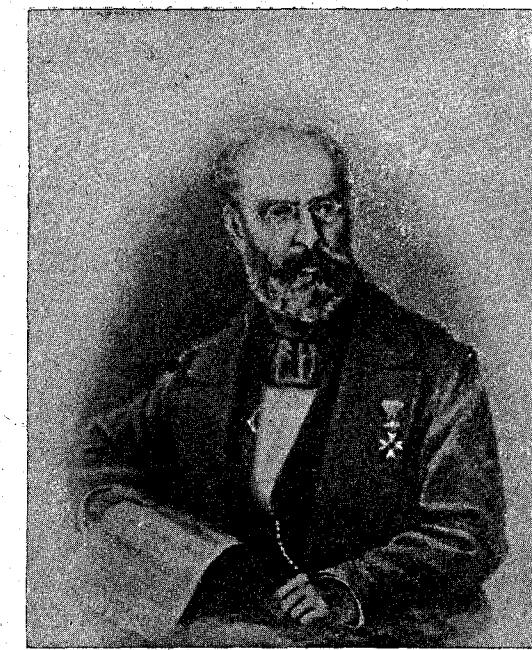
Χαίρειν.

» Πολλὴν Υμῖν ἔχω χάριν τῆς Υμετέρας ἐνεκα εἰς ἔμε προδυμίας.

» Καὶ τοι γε ἀλλότριος μὲν εἰμι τὸ κατ’ ἔθνος, εἰμι δὲ πάντα συγγενῆς τῆς Μουσικῆς σπουδῆς καὶ μάλιστα φιλέλλην τῆς καρδίας. Τὴν δὲ ὑμέτεραν συγγραφὴν ἐπιμελῶς τηρήσω· ἔσται γάρ ἐς ἡμῖν μνήμη καλλιστη τοὺς Κερκυραίας εἰς ἔμε εύνοιας.

» Ἡρρωσθε.

» Κεφαλληνίᾳ τῇ ιγ. Δεκεμβρίωνος.

Νικόλαος Μάντζαρος.

Τὰ μαθήματα ἥρχισαν, οἱ προσελθόντες ἥσαν πλεῖστοι. Ο Μάντζαρος δχι μόνον ἐδίδασκε τὴν μουσικήν, ἀλλὰ προσεπάθει καὶ νὰ μορφώσῃ τὴν καρδίαν τῶν πτωχῶν νέων, ἐμπνέων αὐτοῖς τὴν πρόσηπτην καὶ πατρίδα ἀγάπην. Τοὺς δὲ ὑπὲρ τῆς Ἐταιρίας ἀγῶνας αὐτοῦ ἐκτιμῶσα ἦφορεία αὐτῆς, διὰ τοῦ ὑπὸ ἀριθ. 201 ἐγγράφου ἔξεφραζε τῷ 1841 « τὴν εὐγνωμοσύνην διὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν αὐτοῦ δποῦ ἐδείκνυε εἰς δφελός της, θυσιάζων καὶ τὰς ὁραὶς τῆς ἀναπαύσεως εἰς τὴν ἔσαυτῆς πρόοδον ».

Βλέπων δ. Μάντζαρος διτι δ μουσικὴ δὲν ἐκαλλιεργεῖτο τότε ὡς ἔπειτε παρ’ ἡμῖν, ἥρχισε τὰ παραδίδη δωρεὰν μαθήματα ἀρμονίας, συνθέσεως καὶ ἐνοργανώσεως εἰς πάντα βουλόμενον. Ἐδίδασκεν οὐχὶ μόνον εἰς τὴν Φιλαρμονικήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν οἰκίαν του. Η οἰκία του ἦτο ἀνοικτὴ φιλοφρονέστατα καὶ ἀφιλοκερδῶς πρὸς πάντα φιλότεχνον καὶ διδάσκαλον θέλοντα νὰ τελειοποιηθῇ, πρὸς πᾶσαν θέλουσαν νὰ διδαχθῇ κλειδοκύμβαλον, ἀρμονίαν καὶ σύνθεσιν. Εν ἐνὶ λόγῳ ἐπὶ ἡμίτην περίπου αἰῶνα ἡ οἰκία αὐτοῦ ἦτο ἀληθῆς μουσικὸν ἐκπαιδευτήριον, ἀληθῆς κονσερβατόριον, τοῦ δποίου δὲ εἰσόδος ἦτο πάντοτε ἀνοικτὴ καὶ ἐλευθέρα εἰς πάντας καὶ εἰς πάσας. Τὰ τέκνα

¹ N. C. Manzaro. Rapporto πτλ. Κερκύρα 1851 σελ. 10.

τοῦ πτωχοτέρου είχον τὰ αὐτὰ δικαιώματα μὲ τὰ τέκνα τοῦ κόμητος, τοῦ εὑπατρίδου, τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ ἐμπόρου.

Ο Μάντζαρος πρὸς δλους ἦτο εὐγενής, εὐχαριστος, διμιλητικάτος, ἔλεμψιν. Γνωρίζω τὸ λαμπρὸν αὐτὸν γεγονός, τὸ δποῖον μᾶς διηγήθη μαθητῆς του. Ἀναφέρομεν τὰς ἰδίας του λέξεις: «Σήμερον, μᾶς εἶπε, μὲ βλέπετε πλούσιον καὶ μουσικοδιάσκαλον. Τὰ πάντα ὄφειλο »εἰς τὸν Καβαλιέρο Μάντζαρον. Ἡμουνα δώδεκα ἑτῶν, ἥγαπων τὴν μουσικήν, ἐσφύριζον δλόκληρον μελόδραμα καὶ ὅμως δὲν ἐγνώριζον οὔτε γράμματα οὔτε είχον τὰ μέσα νὰ μάθω. Οι γονεῖς μου πτωχότατοι ἥμερα πολλὰ ἀδέλφια καὶ ἔγῳ ἀπὸ τὰ θελήματα ἐκέρδιζον κάτι καὶ τὰ ἔδιδα εἰς τὸν γονεῖς μου. Μίαν ἡμέρα εἰς τὴν Σπιανάδα, ἀφοῦ ἐτελείωσε ἡ μουσικική τεμάχιον, τὸ δποῖον ἔπαιζε διὰ πρώτην φοράν, ἔγῳ ἀμέσως ἥσχισα νὰ τὸ σφυρίζω. Πλησίον μου ἦτο ὁ Μάντζαρος. Εγὼ ἐπροχώρησα, σφυρίζοντας, τὸν δρόμον μου, καὶ ὁ Μάντζαρος μὲ παρηκολούθει. Ἀφοῦ ἐτελείωσα, μὲ ἔκραξε καὶ μοῦ εἶπε νὰ πάω σπίτι του τὸ πρωΐ. Τοῦ εἶπον ὅτι τὴν ἡμέραν ἔκαμα θελήματα καὶ ἦτο ἀδύνατον. Τότε μοῦ δίδει ἔνα δισέλινο καὶ μοῦπτε: νὰ αὐτὸ καὶ αὔριο ἔλα. Ἐπῆγα καὶ μοῦ εἶπε νὰν ἀγαπῶ τὴν μουσικὴν νὰ πηγαίνω εἰς τὸ σπίτι του νὰ μάθω. Μὲ μεγάλη χαρὰ ἔδειχθηκα τὴν πρότασι, ἀλλ’ ὁ πατέρας μου ἐθύμωσε διότι ἔχανα τὸ ἡμεροδοῦλο μου. Εγὼ ἐπέμεινα εἰς τὴν νέαν φάσιν τοῦ βίου μου, διότι είχα ἀποφασίσει νὰ γίνω μουσικός. Ο πατέρας μου πηγαίνει εἰς τὸν Μάντζαρον, διηγεῖται τὴν δυστυχίαν μας, τοῦ λέγει ὅτι τὸ ἡμεροδοῦλο μου κάτι ἦτο διὰ τὴν οἰκογένειάν του τὴν τόσον πτωχήν.

— «Πόσον κερδίζει ὁ νίος σου τὸν μῆνα; τὸν ἔρωτᾶς ὁ Μάντζαρος.

— «Κατὰ τὰς περιστάσεις. Πάντα ὀφελεῖται τὸ φαγητόν, τὰ διοῦχα του καὶ τὸ νοῖκι τοῦ σπιτιοῦ βιοθάσι.

— «Καλά, ἀς ἔλθῃ τὸ παιδί σου νὰ μάθῃ, νὰ γίνῃ ἀνθρώπος, ἔγῳ φροντίζω, ἀλλά, νὰ μὴ μάθῃ κάνεις τίποτε, οὔτε ὁ πνευματικός σου, διότι ἀμά μαθητευθῇ θὰ χάσῃς δλα.

— Ο Μάντζαρος μοῦ ἔδιδε τὰ χρήματα νὰ πληρώσω τὸ μικρὸν νοῖκι τοῦ πατέρα καὶ ἐφρόντιζε διὰ δλα μου τὰ χρειώδη. Οὐδεὶς ξέμαθε ποτὲ τοῦτο. Τὸ λέγω τώρα ὅτε ἀπέθανε. Τότε ξέμαθα καὶ γράμματα».

Πολλάκις ἔμαθον ἀπὸ πτωχοὺς μουσικούς,

ὅτι τοὺς συνέδραμε χρηματικῶς ὡς ἐπίσης ὅτι εἰς πτωχοὺς μαθητὰς ἔδιδε χρήματα διὰ νὰ ἐνδυθῶσιν, διὰ νὰ μεταβῶσι εὐπρεπῶς εἰς τὴν οἰκίαν του ν' ἀκούσουν μαθήματα μουσικῆς.

«Η ἀρχή του δμως ἦτο νὰ κάμη τὸ καλόν, χωρὶς κανεὶς νὰ τὸ μάθῃ.

Ο Μάντζαρος ἦτο περιέργον φαινόμενον ἐν μέσῳ ἐποχῆς συμφέροντος καὶ διπολογισμοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο ἐγένετο δημοφιλέστατος. Διὰ τῆς διδαχῆς τῆς τέχνης, ἐμόρφωσεν ἀρίστους μουσικοὺς καὶ μουσικοδιάσκαλους. Πολλὰ τέκνα πτωχῶν ἀνύψωσε διὰ τῆς τέχνης καὶ κατέλαβον ἐπίζηλον κοινωνικὴν θέσιν. Χάρις εἰς τὸν Μάντζαρον ἡ Κέρκυρα εἶνε ἡ πρώτη ἐλληνικὴ χώρα ἡτις ἀνετράφη μουσικῶς καὶ διέδωσε τὴν τέχνην ταύτην καὶ εἰς τὰς λοιπάς. Χάρις εἰς τὸν Μάντζαρον ἡ Φιλαρμονικὴ Κερκύρας συνεδέθη στενώτατα μετὰ τῆς ιστορίας τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς καὶ δικαίως καυχᾶται διὰ πρὸς αὐτὴν δέον νὰ διαφυλάττῃ ἡ πατρὶς μνήμην εὐγνώμονα, διότι οἱ μαθηταὶ της ἔπι μητσαν τὸ ἐλληνικὸν δόνομα καὶ ἔκτος τῆς Ἐλλάδος, διὰ τῆς μουσικῆς αὐτῶν ἴαναντητος.

Ο Μάντζαρος καὶ ὁ Καποδίστριας εἶνε αἱ μεγαλείτεροι καρδίαι τῆς ἀναγεννηθεὶσης Ἐλλάδος. Καὶ τῶν δύο ἔπαιλλεν ἡ καρδία διὰ μίαν Ἐλλάδα μεγάλην, ἵδεωδην ἐιργάζοντο καὶ οἱ δύο διὰ τὴν πατρίδα: διὰ τὴν πατρίδα καὶ οἱ δύο ἐδαπάνησαν ἐν τῶν ἴδιων. Χάρις εἰς τὸν τέχνην ἔμεινε ὁ Μάντζαρος πτωχός, πτωχότατος. Ἡτο δόλος ἀφερωμένος εἰς αὐτὴν. Εἰς τὰς παραδόσεις, εἰς τὰς μελέτας, εἰς τὰς συνθέσεις. Ολος δ βίος του ἦτο συνεχῆς ἐργασία. Τὰς ἐσπέρας δ νοῦς του δὲν ἡσύχαζε, καὶ τὸ σαλόνι του δὲν ἦτο μόνον κέντρον διασκεδάσεως, ἀλλ’ ἐνδιαίτημα τέχνης καὶ σοφίας, διότι ἔκει ἐσύχναζον οἱ μεγαλείτεροι νόες τῆς ἐποχῆς ἔκεινης, καθ' ἥν ἡ Ἐπτάνησος ἦτο ἡ ἐστία τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης δλου τὸν ἐλληνισμοῦ.

Εἰς τὸ σαλόνι ἦτο εὐχάριστος, χαρίεις, πνευματώδης, ἐγκυλοπαιδικάτος. Θέματα διμιλίας δπου παρευρίσκετο ὁ Μάντζαρος, ἥτον ἡ τέχνη, ἡ ἐπιστήμη. Η ποίησις, ἡ ιστορία, ἡ ὑψηλὴ πολιτικὴ ἥσαν ἐπίσης συχνὰ θέματα, διότι, ποιηταί, ιστορικοί, διπλωμάται ἐφοίτων εἰς τὸ σαλόνι τοῦ Μάντζαρον.

Ἐνεκα τῶν ἵταλικῶν ἐπαναστάσεων ὑπὲρ τῆς ἵταλικῆς ἐνότητος, ἔζοχοι Ἰταλοὶ προσήρχοντο ἔξοριστοι καὶ φυγάδες. Ο Θωμαζαίος, δΡεγάλδης καὶ ἄλλοι πολλοὶ πατέψυγον εἰς

τὴν Κέρκυραν. Ἐσύγχαζον εἰς τὰς συναναστροφὰς τοῦ Μάντζαρον, εἰς τὰς παραδόσεις του. Τακτικὸς φοιτητὴς τοῦ Μάντζαρον ἦτο καὶ δολωμός. Ἐκεῖ δολωμός ἔμαθε τὰ μυστήρια τῆς ἀρμονίας Τόσον ἥγάπα τὴν μουσικὴν δ μέγας ποιητής, ὃστε δκι μόνον πολλάκις τραγουδούσε στιχουργῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Μάντζαρον ἔλεγεν διὰ: εὐκολωτέραν είχε τὴν ἐμπνευσιν δσον περισσότερον ἐνέκυπτεν εἰς τὴν μουσικὴν. Ο Μουστοξύδης, δ Βοάιλας, δ Μαρκορᾶς, δλον τὸ ἄνθος τῶν γραμμάτων, δς ἐπίσης τὸ ἄνθος τῆς κοινωνίας καὶ τῶν ξένων, εύρισκον τέρψιν εἰς τὰς παραδόσεις καὶ εἰς τὸ σαλόνι του.

Ἐγνώρισα τὸν Μάντζαρον φυσικῷ τῷ λόγῳ κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς ἥλικίας του ἔτη. Μικρὸς ὡν ἔβλεπα τὸν Μάντζαρον εἰς τὸν δρόμον, πάντοτε μαῦρα ἐνδεδυμένον, μὲ ὑψηλὸν καπέλον, μὲ πλατὺν λαιμοδέτην μαῦρον καὶ τὴν διμβρέλλαν ὑπὸ τὴν μασχάλην, μὲ τὸ πούρον εἰς τὸ στόμα, ἔχοντα τὴν σύζυγόν του δς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν βραχίονα. Ολοι ἐπροσκύνοντον αὐτὸν. Τὰ μικρὰ παιδιά ἐλέγαμεν ἔκθαμβα: δο καβαλιέρο Μάντζαρος. Μᾶς ἐφαίνετο κάτι ἔκτακτον διότι ἤκοντον τόσα περὶ αὐτοῦ.

Τῷ 1871 ἡ μήτηρ μου ἀπέφασε νὰ γίνω μαθητὴς τοῦ Μάντζαρον. Ἡ ἀπόφασις μὲ εἰχε ταράξει διότι ἐνόμιζον αὐτὸν ἄγριον, ἀμα δὲ κάτι ὑπεράνθρωπον, κάτι διαφορετικὸν τῶν ἄλλων. Τέλος είχον μάθει δλίγην μουσικὴν ἀπὸ τὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν μουσικοδιάσκαλον Ε. Λαμπελὲτ καὶ δ πατήρ μου, χωρὶς νὰ μὲ εἰδοποιήσῃ, μὲ δδηγεῖ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μάντζαρον. Η καρδία μου ἔπαλλεν ἐνῷ ἀνέβαινον τὴν κλίμακα. Εἰσῆλθον εἰς τὸ σπουδαστήριον τὸ δποῖον ἦτο ἀρκετὰ εὐδύ. Μεταξὺ δύο παραδύων ἦτο μεγάλος καθρέπτης. Πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ παραδύρου ὑψηλὸν γραφεῖον μὲ βιβλιοθήκην εἰς τὰ ἀριστερά. Ο Μάντζαρος εἰργάζετο πάντοτε δρυθιος, καὶ δρυθιος παρέδιδε. Αὐτὸς είνε δ λόγος τοῦ ὑψηλοῦ γραφείου. Οι τοῦχοι γεμάτοι ἀπὸ πίνακας περὶ ἀρμονίας, τοὺς δποῖους δ ἔδιος εἰχε συνθέσει καὶ γράψει.

Τί ἀρά γε νὰ ἔγειναν ἔκεινοι οἱ πολύτιμοι χάρται; Τὸ δωμάτιον είχε δύο δύρας, μίαν τῆς εἰσόδου, καὶ τὴν ἀγούσαν εἰς τὸν κοιτῶνα του. Ἐνας καναπές, μία μεγάλη ρετέντα καὶ καθέλκαι ἦτο δ μόνος στολισμός. Ἐννοεῖται διτέστολη τὸ σπουδαστήριον μέγα πιάνο καὶ μέγας μαυροπίναξ.

Οταν πρωτοεπῆγα εἰς τὸν Μάντζαρον, ἔγραψε. Αμα μᾶς εἶδε, μᾶς ἐδέχθη μετὰ μεγί-

στης εὐγενείας καὶ ἡ πρώτη του λέξις ἦτο: — Ben venuto il mio buon niuovo scolaro. (Καλῶς τὸν νέον μου καλὸν μαθητήν). Η συνήθης γλώσσα τοῦ Μάντζαρον ἦτο ἡ ιταλική.

Η φράσις αὕτη μοῦ ἔδωκε θάρρος. Ήμουν κατακύριος. 'Αλλ' ἔπειτα ἀπὸ δλίγας στιγμάς, ἐνόμιζον διὰ ενδισκόμην εἰς τὸ σπίτι μου, καὶ διὰ δ Μάντζαρος ἦτο δ πατήρ μου, δ μήτηρ μου, δ φίλος μου.

Αἱ φράσεις του, οἱ τρόποι του, ή συμπεριφορά του, μ' ἐνεθάρρουν τόσον, ὃστε ἀπὸ τῆς ὥρας ἔκεινης τὸ σπίτι τοῦ Μάντζαρον ἐθεώρουν σπίτι μου, καὶ τὸ σαλόνι τὸν σαλόνι μου.

Η σύζυγός του, ή σύρρα Μαριάνα, ή γεροντοκόρη του σύρρα Λίζα, ἥσαν ἐπίσης περιποιητικάται. Μοῦ ἀπέτεινεν ἔρωτήσεις τινὰς περὶ μουσικῆς, είδος ἐξετάσεων, καὶ ἔπειτα μοῦ ὕρισε δς ὡς ὥραν μαθήματος τὴν 8 π. μ. καὶ μοῦ ἐνεχείρισε τὴν ἔξης σημείωσιν, ἦν διαφυλάττη: Lo studioso Giovane Spiridione de Biasi mio alunno verra alle mie lezioni musicali ne' tre giorni lunedì, mercoledì e venerdì alle ore 8 del mattino. Io sento amore per lui perche ama l' Arte che ha nel cuore e uell' anima.

Venerdi 30 Aprile 71. N. Calichiopulo Manzaro.

Δὲν είχεν ἄλλην ὥραν διαθέσιμὸν τὸ πρωΐ. Μάλιστα κατὰ τὴν ἴδιαν ὥραν ἔδιδασκε τὴν μουσικὴν εἰς τὴν ἔγγονήν του, τὴν εὐφυᾶ καὶ χαριτωμένην Αλβίναν κόρην τοῦ νίοῦ του Δημητρίου, ἥτις ἀκολούθως ἐγένετο σύζυγος τοῦ κ. Κόλα. Εἰς τὰς παραδόσεις του ἦτο αὐτοτηρός. Τὸ ἀπόγευμα ἔδιδασκεν ἀρμονίαν εἰς τοὺς προχωρημένους. Μετά τινας μῆνας μετέβαινον καὶ ἔγῳ τὸ ἀπόγευμα διὰ διδαχῶν τὴν ἀρμονίαν. Μετ' δλίγον, ἀν καὶ μικρός, ἔγινα φίλος, φίλατος τῆς οἰκίας, καὶ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὸ σαλόνι του τὸ ἐσπέρας. Μετέβαινον εἰς τὴν οἰκίαν δπόταν ἥθελον καὶ ἐγενόμην ἀκροατὴς εἰς τὰ μαθήματα τῆς θεωρίας, τῆς ἀρμονίας καὶ τῆς ἀντιστίξεως.

Τὸ ἐσπέρας δ Μάντζαρος ἐκάθητο εἰς τὸ πιάνο καὶ ἔπαιξεν δλόκληρον δπεραν, κλαστικὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Μίαν ἐσπέραν ἐκάθησεν ἐπὶ πολλὰς ὥρας καὶ ἔπαιξεν ἄλλην διακοπῆς τρεῖς δπερες Matrimonio Secreto τοῦ Cimarosa, Nina Pazzo τοῦ Paisiello, καὶ τὸν Barbiere τοῦ Rossini. Καθ' δλον τοῦτο τὸ διάστημα, νεκρικὴ σιγὴ ἐβασίλευεν εἰς τὴν αἴθουσαν δλων τὰ μάτια ἥσαν

προσηλωμένα εἰς τὸν μεγάλον διδάσκαλον, ὁ δποῖος τοὺς μετέφερε εἰς κόσμον ἰδεώδη.

Εἰς τὸ σαλόνι τοῦ Μάντζαρου ἐγίνοντο καὶ εἶδος φιλολογικαὶ ἑσπερίδες· ὅμιλοι περὶ φιλολογίας καὶ ποιήσεως, καὶ ἀπηγγέλλοντο ποιήματα· μερικοὶ αὐτοσχεδίαζον.

Ο Μάντζαρος, καὶ αὐτὸς κατεγίνετο ἐνίστε εἰς τὴν ποίησιν. "Ἐγραφεν ἔλληνιστι καὶ συχνότερᾳ ἵταλιστι. "Ἐγραφε πρὸς εὐχαρίστησιν τοῦ μόνον. Ἡμέραν τινὰ αὐτοσχεδίασε ποιημάτιον εἰς τὸν Verdi, παῖς· μὲ τὴν λέξιν verde, πράσινον.

Τότε ἡτο τὸν συρμοῦ, ἔνεκα τοῦ Ρεγάλδη, νὰ αὐτοσχεδίζουν μὲ δεδομένας λέξεις τοῦ τελευταίου στίχου, *con rima data* ὡς ἔλεγον.

Μίαν ἡμέραν αὐτοσχεδίασεν δ Μάντζαρος τὴν ἔξης ἀκροστιχίδα μὲ δεδομένας τὰς τελευταίας λέξεις διὰ τὴν ἀνεψιάν του Κάρλοτον.

Εἶναι σονέτο καὶ τὸ ὄνομα εἶνε Metilde Carlton.

Ἀντίγραφον μᾶς εἶχε δῶσει δ μουσικοδιδάσκαλος Φ. Καραβάνας καὶ τὸ δημοσιεύμονεν.

*Mosse spiegando l' alii e sul compito
E E biondo erin di lei fermossi Amore
T Tutto gioioso e pieno di splendore
I Ivi lucendo più che in altro sito.
L L' occhio nero il bel labbro e' libipartito
D D' alabastro e' di gigli nel colore,
E Entro cui si ripose con ardore
C Candido sen, lo trasse favorito
A A lei rivolto l' amoroso sguardo:
R Regni, le disse, o bella, e vanne lieta
L Là, nel cor di colui ch' ha fiamma ascosa,
T Tutto me stesso io pongo a tuo riguardo
O Onde tue brame giungano alla meta
N Net volger di sei lune sarai sposa*

Ίδον ἡ μετάφρασις:

"Ο Ερωτας ἀπλόνοντας τὴς φτεροῦγες τον ἐκίνησε καὶ ἐσταμάτησε στὰ ὠραῖα ἔανθη μαλλιά της, χαρούμενος καὶ δλόλαμπρος περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος. Τὰ μαῦρα μάτια, τὰ ὠραῖα χεῖλη, τὸ ἀλαβάστρινον σχιστὸ στῆθος μὲ τὸ χρῶμα τοῦ κρίνου, ὃπου ἐκάθησε, τὸν εἴλκυσαν μὲ προθυμία καὶ μὲ ἀγάπη κυττάζοντάς την τῆς εἶπε: — Βασίλευε, ὠραῖα μου, καὶ νᾶσαι χαρούμενη. Στὴν καρδιὰ ἐκείνου, ποῦ ἔχει ἀναμμένη τὴ φλόγα γιὰ σένα, θὰ μπῶ γιὰ νὰ γίνῃ ἡ ἐπιθυμία σου, καὶ εἰς τὸ διάστημα ἔξη φεγγαριῶν νὰ εἶσαι νύφη".

"Απὸ τὸ ἔλληνικὸν δημοσιεύμονεν μίαν στροφὴν ποιήματος ἀφιερωμένου εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ τὴν σιόρα Μαριάναν.

*Ἄντὸ τ' ἄστρο ποῦ ἐδῶ φέγγει
Καὶ στὰ οὐράνια κατοικεῖ
"Ἄνθος εἶναι τῆς ἀγάπης
Ποῦ γλυκανεῖ τὴν ψυχή.
Εἴσαι τ' ἄστρο ἐσύ, γυνὴ μου,
Ποῦ τὸ στῆθος μέσα κλεῖ
Καθαρότατη καρδία
Καὶ παράδεισος λαμπρή.*

Τὰς εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν ποιήσεις ἔθεωρει καταλληλοτέρας πρὸς μελοποίησιν. "Ἡτο ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς γλῶσσης καὶ ἡτο τῆς ἰδέας δτι ἡ δημοτικὴ θὰ ὑπερισχύσῃ. "Ελεγεν δτι οἱ διδάσκαλοι, ἔνεκα τῆς σχολαστικότητος καὶ τῶν περιωρισμένων γνώσεων, ἐμποδίζουσι τὴν ἀλληλή πρόσδοπον καὶ τὸν πλουτισμὸν τῆς γλῶσσης μας. Ἐθαύμαζε τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ.

Τὸ ἐσπέρας μετὰ τὴν μουσικὴν καὶ τὰς σοβαρὰς συζητήσεις, ἥρεσκετο μετὰ τῶν σεβαστῶν φύλων του νὰ παίξῃ χαρτιά. Τὰ μεσάνυκτα ἡ συναναστροφὴ ἐτελείωνε.

Κάθε ἀπόγευμα περιεπάτει. Οἱ γέροντες ἐνθυμοῦνται τὸν Μάντζαρον στὰ μαῦρα μὲ τὴν ὁμορέλαν ὑπὸ τὴν μασχάλην καὶ τὸν Σολωμὸν στὰ ἄστρα μὲ τὴν ὁμορέλαν ἐπ' ὅμον εἰς περιπάτους μακρινούς, ἔχοντας πολλάκις σύντροφοφ τὸν Θωμαζέον. Συνείθιζε νὰ κάμνῃ μακρινούς περιπάτους καὶ μὲ τὸν ἵταλον μουσικοδιδάσκαλον, τὸν διαμένοντα ἐν Κερκύρᾳ, Castagnarri. Μίαν ἡμέραν δ Ἰταλὸς μετέβαινε νὰ ἀγοράσῃ τυρὶ διὰ τὰ μακαρόνια τὰ δποῖα ἔβραζαν. Ἐπιστρέφων εἰς τὴν οἰκίαν, συναντᾷ τὸν Μάντζαρον. Σιγὰ σιγὰ διμιούντες, χωρὶς νὰ τὸ ἔννοήσουν διευθύνθησαν πρὸς τὴν ἔξοχήν. Ἡ σοβαρὰ συζητησίς τοὺς ἔκαμε νὰ λησμονήσουν δτι ἥσαν νηστικοί.

Μετὰ μακρὸν περίπατον, εἶδον δτι εὑρίσκοντο εἰς τὸ Γαστοῦρι, δύο ὧρας μακρὰν τῆς πόλεως! Τότε ἐννόησαν δτι δὲν εἶχον γευματίσει καὶ δτι τὸν ἐπερίμεναν εἰς τὰς οἰκίας των καὶ μάλιστα ἡ σύζυγος τοῦ Castagnarri ἥτις περιέμενε τὸ τυρὶ διὰ τὰ μακαρόνια!

Εἰς μακρινοὺς περιπάτους δ Μάντζαρος ἐνίστε ἥθελε συνοδὸν τὸν μαθητὴν τοῦ καὶ διδάσκαλον τῆς φιλαρμονικῆς Φραγκισκον Καραβάναν.

"Ο Μάντζαρος ἥγάπα ἐν γένει τὰς ὠραῖας τέχνας." Ήμουν τότε μαθητὴς καὶ τὸν ζωγράφον Βέγια. Ἡμέραν τινὰ εἶδον λιθογραφη-

μενην μίαν εἰκόνα τοῦ Μαντζάρου. Τὴν ἀντέγραφα μὲ μολύβι καὶ ἔπειτα τὴν διώρθωσα ἀπὸ τὸ φυσικόν. "Εκαμα δύο ἀντίγραφα, τὸ μὲν ἐδώησα τῷ διδάσκαλῷ Μαντζάρῳ, τὸ δὲ κατέχω καὶ δημοσιεύω σήμερον εἰς τὰ «Παναθηναϊα». Μεγάλη ἦτο ἡ χαρά του ὅταν εἶδε ἄγαπῶ καὶ τὴν ζωγραφικήν. «Η Ἑλλὰς μοῦ εἶτε, οὐεὶς ἡ πατρὶς τῶν ὠραίων τεχνῶν, πρέπει ὄλοι νὰ εἶμεθα φιλότεχνοι καὶ εἶνε ἔλλιπεστάτη ἡ ἀνατροφὴ ἀν δὲν γνωρίζῃ τις τὰ «στοιχεῖα τῆς καλλιτεχνίας» Μετὰ τὰς λέξεις ταύτας μοῦ ἐδώρησε τὸ πολύτιμον περὶ τῆς ἀρχαίας μουσικῆς ὅπερ 1652 ἐδημοσίευσεν ἐν Ἀμστελοδάμῳ δ Μάρκος Meibomius ὑπὸ τὸν τίτλον Antiquae Musicae auctores Septem Graece et Latine, τὸ γαλλικὸν μουσικὸν λεξικὸν τῶν Framery καὶ Ginguené καὶ ἔργα τοῦ Fétis.

"Ο Μάντζαρος ἐμελοποίησε πολλά. Ἐκεῖνο δποῖον τὸν ἔκαμε δημοτικῶταν εἶνε ἡ μελοποίησις τοῦ «Υμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν» τοῦ Σολωμοῦ. Ο Μάντζαρος ἐμελοποίησε τὸν ὅμινον τρεῖς φοράς. Πρῶτον μὲ χαρακτῆρα δημώδη καὶ ἀπλοῦν ὅπως εὐκολώτερον τὸν ἔκμαθη ὁ λαὸς καὶ τάχιστα ἀναφλέξῃ τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἔρωτα. Η μελοποίησις εἶνε χορωδία διὰ δύο δεκαφόνων (tenori) καὶ δύο βαθυφόνων καὶ διαιρεῖται εἰς τεμάχια εἰκοσιτέσσαρα διὰ τὸ τελευταῖον εἶνε fuga reale. Ο γνωστὸς εἰς ὅλους Ἐθνικὸς Υμνος ἡμῶν, εἶνε τὸ πρῶτον τεμάχιον τῆς ἐν λόγῳ μελοποίησεως. Βλέπων δ Μάντζαρος δτι δ Υμνος τοῦ Σολωμοῦ ἀρμόζει εἰς σοβαρωτέραν μουσικήν, ἐπεχείρησεν ὅλως νέαν μελοποίησιν, εἰς τὴν δποῖαν ἀνέπτυξε τὴν φαντασίαν του μετὰ τῆς βαθυτάτης αὐτοῦ κλασσικῆς μαθήσεως. Απ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἶνε συνεχῆς ἀλυσσοῖς ἀπὸ pezzi concertati, μέρος μὲν κατὰ δημοτικὸν ἥχον μέρος δὲ ὑπὸ αὐτοῦ ποιηθέντα, καὶ σύμπλεγμα ἐπιστημονικῶν ποικιλωδῶν οἰον canon, imitazioni, fughe del tono καὶ fughe reali καὶ di contro soggetto. Τὸ σοβαρὸν τοῦτο ἔργον του ἀφιέρωσε τῷ ἀειμνῆστῳ βασιλεῖ Οδυσσεῖ, δστις ἐδέχθη τὴν ἀφιέρωσιν καὶ τῷ ἀπένειμε τὸ παράσημον τοῦ Σωτῆρος. Τῷ 1861 παρεκλήθη δ Μάντζα ος παρὰ τὸν ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ Λ. Βότσαρη νὰ συνθέσῃ ἐμβατήρια ἄσματα διὰ τὸν στρατόν. Τότε οὐδὲν καταλληλότερον εῦρεν ἡ ἐκ νέου νὰ μελοποίησῃ τὸν Υμνον εἰς πολλὰ τεμάχια κατὰ ὄρθιμὸν ἐμβατήριον.

"Ο Μάντζαρος ὅχι μόνον ἦτο ἔξοχος κλασικὸς μουσικός, ἀλλὰ εἶχε πολλὰς φιλολογικοῖςτορικὰς καὶ φιλοσοφικὰς, καὶ φυσικομαθηματικὰς γνώσεις. Ητο κάποιος διαφόρων γλωσσῶν ἀλλὰ ἡ μᾶλλον ἀγαπητὴ αὐτῷ ἦτο ἡ ἵταλική. Ιταλιστὶ συνέγραψε κρίσεις περὶ

Ο Μάντζαρος ἐμελοποίησε καὶ ἄλλας ποιησιες τοῦ Σολωμοῦ καὶ ἄλλων ποιητῶν Ἑλλήνων καὶ Ἰταλῶν.

Διὰ τὸ θέατρον ἐμελοποίησε νέος τεμάχια τὰ δποῖα ἐψαλλοσαν ἐν τῷ κερκυραϊκῷ θεάτρῳ. Επίσης κατέγινεν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν, μελοποιήσας τρεῖς λειτουργίας, ὃν ἡ μία πρὸς χοῆσιν τῆς Ορθοδόξου ἐκκλησίας καὶ αἱ ἄλλαι δύο πρὸς χοῆσιν τῶν Δυτικῶν.

Ἐσύνθεσε χοροὺς καὶ συμφωνίας μὲ πολλὴν τέχνην. Τὰ σχολαστικά του ἔργα εἶνε πολλὰ, τὰ δποῖα ἀποδεικνύονταν δτι ἡ γηρεών εἰς τὴν ἀρχαίας μουσικῆς ὅπερ 1652 ἐδημοσίευσεν ἐν Ἀμστελοδάμῳ δ Μάρκος Meibomius ὑπὸ τὸν τίτλον Antiquae Musicae auctores Septem Graece et Latine, τὸ γαλλικὸν μουσικὸν λεξικὸν τῶν Framery καὶ Ginguené καὶ ἔργων του διδακτικῶν:

«Trattato raggiornato di Armonia», «Corso pratico di composizione», «Trattato teorico pratico delle Cadenze», «Trattato di Musica», «Disposizioni armoniche del V e VI libro dei Partimenti di Fenaroli».

Ολα ἀνέκδοτα!

Ἐν Νεαπόλει συνέγραψε ἵταλιστι ὑπόμνημα περὶ τῆς ἀρχαίας μουσικῆς καὶ τῆς προόδου τῆς νεωτέρας τέχνης.

Τῷ 1851 δ γάλλος Ιούλιος Λαρδὲν μέλος ἐπίτιμον τῆς Φιλαρμονικῆς Κερκύρας, ἐδωρήσατο αὐτῇ ἔργα τῶν γάλλων μουσικῶν Monsigny καὶ Grétry. Η ἐφορεία τῆς Φιλαρμονικῆς παρεκάλεσε τὸν Μάντζαρον νὰ ἀπαντήσῃ τῷ Λαρδὲν διὰ αἰσθητικοχορικῆς ἀναλύσεως τῶν ἔργων, τὸν δὲ ἔμπειρον μουσικοδιδάσκαλον Λαμπελὲτ νὰ ἐκτελέσῃ τὰ γαλλικὰ ἐκεῖνα ἔργα. ίνα τὰ μέλη τῆς Φιλαρμονικῆς λάβωσιν ἰδέαν τινά. Ο Μάντζαρος ἀπήντησε τῷ 1851 διὰ λαμπρᾶς μελέτης τυπωθείσης ἐν Κερκύρᾳ ὑπὸ τὸν τίτλον:

Rapporto del Cav. N. C. Manzaro presidente della musica della società Filarmonica di Corfù ec. ec. relativo al dono di alcune opere di Monsigny e Grétry κτλ. ἐν φ ἐμβριθῶς ἀνέπτυξε τὰς καλλονὰς τῶν ἔργων, φέρων συνάμα τὰς παρατηρήσεις του.

"Ο Μάντζαρος ὅχι μόνον ἦτο ἔξοχος κλασικὸς μουσικός, ἀλλὰ εἶχε πολλὰς φιλολογικοῖςτορικὰς καὶ φιλοσοφικὰς, καὶ φυσικομαθηματικὰς γνώσεις. Ητο κάποιος διαφόρων γλωσσῶν ἀλλὰ ἡ μᾶλλον ἀγαπητὴ αὐτῷ ἦτο ἡ ἵταλική. Ιταλιστὶ συνέγραψε κρίσεις περὶ

Σολωμοῦ τὰς δόποιας ἐδημοσιεύσαμεν εἰς τὴν ἡμετέραν τοῦ Σολωμοῦ ἔκδοσιν τὴν γενομένην ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1880 σελ. 299 - 305.

Δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Μάντζαρος ἀπέθανε διδάσκων.

“Ητο ἥ 29 Μαρτίου τοῦ ἔτους 1872. Μετέβην τὸ ἀπόγευμα διὰ τὸ μάθημα. Ἐκάθησα εἰς τὸ πιάνο, ἤνοιξα τὴν μέθοδον τοῦ Hetz καὶ ἤχισα τὴν ἐπανάληψιν παλαιῶν μαθημάτων. Ὁ Μάντζαρος ἔγραψε μουσικήν. Μετά τινα λεπτὰ μὲ πλησιάζει καὶ μοῦ λέγει νὰ παῖξω τὸ νέον μάθημα. Ὅτι μία διωδία τοῦ Trovatore.

— Καλά, μοῦ λέγει, αὐριο νὰ παῖξης καὶ θὰ σοῦ εἴνω κάτι καλλίτερον. Ἀς ἀκούσωμε τὸ μάθημα τῆς ἀρμονίας.

— Ἡγέρθην, ἐπλησίασα τὸν μαυροπίνακα καὶ ἤρχισαμεν τὴν θεωρίαν τῶν accordi di settima diminutiva ὅταν προσεβλήθη ὑπὸ δυνατοῦ βηχὸς καὶ ἔχασε τὰς αἰσθήσεις. Εἰς τὰς 3.30 μ. μ. προσεβλήθη ὑπὸ ἀποπληξίας. “Ημουν δ τελευταῖος μαθητής του! ” Εμεινε κλινήσης, ἀλλος, ἀλλὰ σχεδὸν πάντοτε μὲ τὰς

αἰσθήσεις του μέχρι τῆς διωδεκάτης Ἀπριλίου, ὅτε κατὰ τὰς 3.30 π. μ. παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Οὐδέποτε ἡ Κέρκυρα σύμπασα ἔκλαυσε μὲ θερμότερα δάκρυα νεκρόν. Τὸ πένθος ἦτο γενικόν.

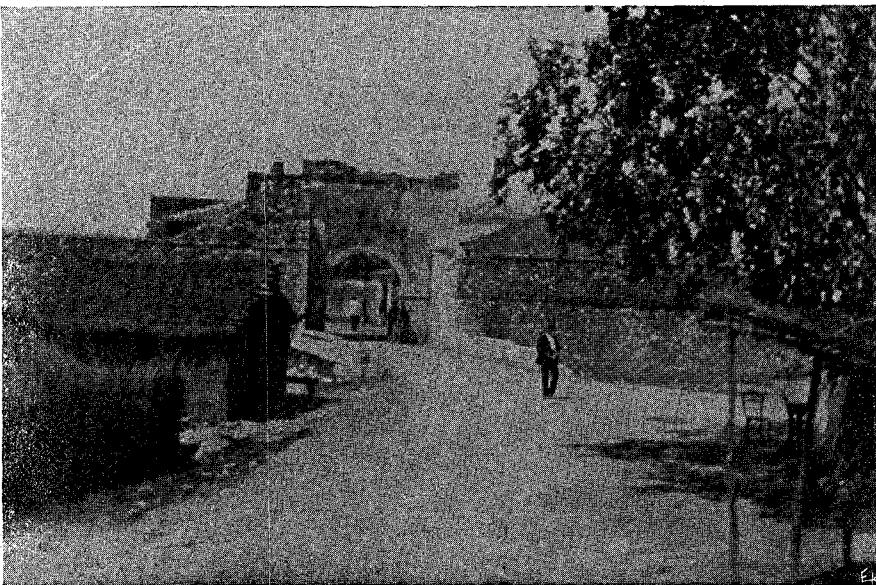
“Ο Μάντζαρος εἰργάσθη πολὺ ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῆς μουσικῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐκατοντάδες εἶνε οἱ μαθηταί του, οἱ διαπρέφαντες ὄπως δήποτε. Ὅτι μουσικὸς δεινὸς καὶ κλασικός· ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἔγραψεν ἔργον ἔθνικόν, ἐνῷ ἥδυνατο, διότι καὶ μεγάλας γνώσεις εἶχε καὶ ἔξη εἰς περιβάλλον καὶ εἰς ἐποχὴν κατάλληλον δι’ ἔθνικὰ ἔργα. Οὐχ ἦτον δύως τὸ ἔργον του εἰνε ὀδύνατον, ὡς διδασκάλου ἐργασθέντος ὑπὲρ μιᾶς ἰδέας, ἐνὸς σκοποῦ.

“Ο Μάντζαρος ἔγεννήθη πλούσιος, καὶ χάριν τῆς ἰδέας του ἀπέθανε πτωχός.

“Ο Μάντζαρος ἔξεπλήρωσε τὸ καθῆκον τὸ ἵδεωδες του, ἀδηρούβως.

Σιωπὴ καὶ ἐργασία, λέγει ὁ Καρλάϋλ, εἶνε αἱ δύο ἡρωϊκαὶ ἀρεταὶ τῆς ἀνθρωπότητος.

Σ. ΔΕ BIAZΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ — ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ — ΦΩΤΟΓΡ. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗ

Η ΜΟΙΡΑ ΜΑΣ

Μοῖρα μου, ποῦ μ' ἐρράντισες
Μὲ δάκρυα δταν μ' ἀπάντησες
Στὴν θύρα ἐνὸς ναοῦ,
Σ' ἐπῆρα γιὰ Προφήτισσα
Καὶ λίγο φῶς σοῦ ξήτησα
Τοῦ ἀπόμακρου οὐρανοῦ.

Καὶ μοῦ εἶπες μ' ἔνα κίνημα
Τῆς κεφαλῆς — προμήνυμα
Θανάτου θλιβερό —:
Σ' αὐτὸ τὸ καταφύγιο
Τὸ φῶς δὲν εἶν' ἐπίγειο,
Εἶνε ἄγιο κ' ἴερό.

Καὶ σὺ στὴ γῆ μοῦ ἐλύγισες
Τὸ σῶμα, καὶ μ' ὀδήγησες
Σὲ τάφο σκοτεινό,
Ποῦ δάκρυα τὸν ἐπότιζαν
Καὶ δυὸς κεριὰ τὸν φώτιζαν
Τὸν ἔρμο ἐσπερινό.

Μὲ τὰ οὐράνια δένεται,
Κι' ἐδῶ στὴν ὅλη φαίνεται
Σὰ σπίδα μοναχή,
Κι' δταν ἐσεῖς πεθάνετε
Κι' ἐκεῖνο φεύγει, χάνεται
Μαζὶ μὲ τὴν ψυχή.

ΟΙ ΔΙΠΟΥΣ

Γέννα προγόνων ποῦ ἔπινξε φρικτῆς Σκλαβιᾶς πλημμύρα,
Βγῆκα στὸ φῶς κι' ἐμούδιασα μὲ τρεκλισμένο βῆμα
Μ' ἔργαλε ἡ Φιώχεια ἀπ τοῦ σπιτιοῦ τὴν σαπισμένη θύρα,
Καὶ σὰ ρημάδι μ' ἐρριξε στὰ ξένα κάποιο Κρῆμα.

Σὲ σταυροδρόμι ἀπάντησα τὴν Σφίγγα — ‘Ἐσύ εἶσαι, ὦ Μοῖρα!
Καὶ μοῦ εἶπε τὸ αἴνυμα βαθὺ σὰν τοῦ φυδμοῦ τὸ κῦμα,
Μὰ τῶβρα καὶ τὸ ἔξηγησα βραβεῖο τὴν Λύρα ἐπῆρα,
Κι' εἶδα μπροστά μου — ὡ! — πνεύματα ποῦ δὲν σᾶς κλεῖ τὸ μνῆμα.

Στὴ λάμψι των θαυμάθηκα, καὶ πιὸ μακρονὰ δὲν εἶδα
Πῶφεγγαν τὰ βασίλεια τοῦ Πλούτον καὶ τοῦ Γάμου —
Πολέμους μέσα μου ἀναβεῖ δ Ρυθμός, δ Νοῦς, ἡ Ἐλπίδα.

Μὰ νικητής των ποὺν σταῦρο στὸ μαρμαρένιο ἀλῶνι,
Σκοτάδι ἡ Μοῖρα μου ἔγεινε τριγύρω, κι' ἡ καρδιά μου
Κτυπᾷ γιὰ φῶς. — Ὡ Τέχνη ἐσύ, γίνου σ' ἐμὲ Ἀντιγόνη.

ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Από τὰ χώματα τῆς γῆς
Ως τὰ γαλάξια ἀστέρια
Μὲ πόθους πάντ' ἀπλώνοται
Κᾶποιων ἀνθρώπων χέρια.

Καὶ μὰ φωνὴ σὰ θάλασσας
Ακάρπου τριχυμία
Βογγᾶ κι' ἐπάνω ὑψώνεται
Στοῦ χάους τὴν ἐρημία,

Καὶ χώνεται στὰ σύγνεφα
Καὶ πέρα στὶ ἀστρα φθάνει,

Καὶ σμύγει μὲ τ' ἀθάνατα
Καὶ τὰ θνητὰ ἔχανει.

Μὲ ἀστράφτει ἐπάνω δὲ οὐρανός,
Τὰ χέρια ἐδῶ νεκρώνονται,
Καὶ θλιβερὰ τὰ σύγνεφα
Σὲ δάκρυα ἀναλυγώνονται.

Τὰ χέρια κάπι εξήτησαν
Ποῦ δὲν τὸ βρίσκουν κάποιον,
Καὶ τ' ἀστρα τοὺς ἔχαρισαν
Τὰ δάκρυα τοῦ θανάτου.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ

Στὸ Κάστρο ποῦ εἶνε ἀπέναντι κι' εἶνε δὲ ἔχθρος κλεισμένος
Τὴν Φαντασία μον ἔστειλα νὰ ίδω τί κάμνει δέξιος.

Μήπως δειλὸς παραδοθῇ; γιὰ μήπως θὰ βαστάξῃ;
Ως δτον πεῖνα ἀνίκητη κι' ἀρρώστια τὸν ρημάξῃ;

Ἐμεῖς τριγύρω ἀνοίγομε χανδάκια, κι' ἐδῶ πέρα
Υψώνομε προχώματα τεράστια γιὰ φοβέρα.
Τάχα θὰ κάμωμε ἔφοδο στὸ Κάστρο γιὰ νὰ μποῦμε,
Γιὰ θὰ σαπίσωμε δλοὶ ἐδῶ προτοῦ νὰ κινηθοῦμε;

Η Φαντασία δμως ἀργεῖ κοντά μον νὰ γυρίσῃ
Καὶ ποιὸς θὰ πάη γιὰ νὰ τὴν βρῆ, καὶ γιὰ νὰ τὴν ωτήσῃ.
Καὶ νὰ ποῦ κάποιος ἀπὸ μᾶς πεθαίνει στὰ χαράκια
Καὶ τριγυρίζοντα λαίμαργα κοντά μας τὰ κοράκια.

Μὰ εἶδα στὸ Κάστρο τὴ λευκὴ ψυχή τον νὰ πετάξῃ,
Κι' ἔπειτα ἐμπρός μον νὰ σταθῇ στὸν ὄπτο καὶ νὰ κράξῃ:
Η Φαντασία δὲν ἔρχεται, μὰ προτυμᾶ νὰ μένῃ
Μέσα στὸ Κάστρο ἐλεύθερη καὶ πολιορκημένη.

[Βιέννη]

ΛΑΜΠΡΟΣ ΛΣΤΕΡΗΣ

ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ ΕΞΧΑΣΜΕΝΑ

ΤΟ ΑΤΕΛΕΙΩΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Στὴν Δδα Είμαρμένην Ξανθάκη.

I

Ἐμεῖς τὰ παιδιὰ ξέραμε πολλὰ πράγματα. Εἴχαμε ταξιδέψει σὲ μεγάλες πολιτεῖες, εἴχαμε πάει στὰ μουσεῖα, ποῦ ἔχουν μέσα ἀραδειασμένα δλα τὰ πιὸ παραξένα πράγματα τοῦ κόσμου, πηγάνιαμε στὰ μεγάλα θέατρα, ποῦ ἔβγαιναν ἀνθρώποι, ντυμένοι μὲ παραξένα ρούχα, καὶ μιλοῦσαν καὶ μάλωναν καὶ σκότωνε δένας τὸν δλλον κι' ἔκλιπιγαν καὶ γελοῦσαν καὶ κάποτε τραγουδοῦσαν καὶ κάποτε χόρευαν κι' ἔκαναν δτι μπορεῖ νὰ φαντασθῇ ἀνθρώπος. Εἴχαμε ίδει καὶ τοὺς ζωολογικοὺς κήπους μὲ δλα τὰ παραξένα ζῶα καὶ τὰ πουλιὰ ποῦ ἔχει δέ κόσμος. Ξέραμε καὶ γράμματα ἐμεῖς καὶ δέ δάσκαλος, ἀπάνω στὴ δασκαλοκαθέδρα, μᾶς μάθαινε τὴν ίστορία, μᾶς ἔλεγε γιὰ τοὺς μεγάλους βασιλιάδες καὶ τοὺς μεγάλους πολέμους, γιὰ τοὺς θεοὺς τοὺς ἀρχαίους ποῦ χάθηκαν, γιὰ τοὺς ήρωες τοὺς ξακουστούς, γιὰ τοὺς μαρμάρενους ναούς, ποῦ κοίτονται τώρα γκρεμισμένοι τριγύρω μας καὶ . . . τί δὲν μᾶς ἔλεγε . . .

Ἡ γιαγιά ἡ κακομοίρα δὲν ἔξερε τίποτε ἀπὸ δλα αὐτά. Δὲν εἶχε ταξιδέψει στὴς μεγάλες πολιτεῖες, οὔτε ἔξερε τὰ μουσεῖα, οὔτε εἶχε πάει ποτέ της στὰ θέατρα, μόνο καθόταν πάντα στὸ σπίτι κι' ἔξαινε τὴ ρόκα της. Οὔτε γράμματα ἔξερε, οὔτε ίστορία, οὔτε τὴν ἔμελλε γιὰ τίποτε ἀπὸ δλα τὰ πράγματα, ποῦ λένε οἱ δάσκαλοι. Μὰ ἡ γιαγιά ἔξερε δλα πράγματα, ποῦ δὲν τὰ ξέραμε ἐμεῖς. Αὐτὴ ἔξερε κάπι βασιλιάδες, ποῦ δὲν ἔμοιαζαν μὲ τοὺς δλλους τοὺς δικούς μας, βασιλιάδες μὲ πλούσια παραξένα ρούχα, ποῦ εἶχαν τὰ βασιλειά τους σὲ χῶρες μακρινὲς καὶ ἀμορφες. Ἅξερε βασιλοπούλες, ποῦ ἤσαν κλεισμένες σὲ κρυσταλλένια παλάτια, μάγισσες μὲ χρυσᾶ δαχτυλίδια, ποῦ πέροναν τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, σὰν τὰ φοροῦσε, καὶ δλλες ποῦ εἶχαν πάλι μαγικὲς βέρογες κι' ἀνάσταταν τοὺς πενθαμένους. Ἅξερε νεραΐδες ποῦ πέρονουν τὴ μιλιὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἔξερε δράκους καὶ καλλικάντζαρους καὶ μαγικὰ βιτάνια, ποῦ κάνανε κάθε λογῆς θάύματα. Καὶ δλα αὐτὰ τὰ εἶχε ίδει μὲ τὰ μάτια της καὶ τᾶχε πιάσει μὲ τὰ χέρια της. Καὶ τί δὲν εἶχε ίδει. Εἶχε ίδει παλάτια θεμελιωμένα μέσα στὰ νερά, κι' δλλα παλάτια, ποῦ ἔμπαινες μέσα καὶ δὲν

ήτανε ψυχὴ κι' δέξαφνα στρωνότανε μπροστά σου ἵνα τραπέζι μὲ δλα τὰ κολά τοῦ κόσμου κι' ἔτρωγες κι' ἔπινες καὶ υστερα πάλι τὸ τραπέζι κανότανε ἀπὸ μπροστά σου. Εἰχε ίδει περιβόλια μὲ φουντωμένα δένδρα, ποῦ κάνανε χρυσᾶ φρούτα, καὶ λίμνες, ποῦ, ἀμα ἔσκυβες ἀπάνω στὰ νερά τους, ἔβλεπες κάτω βασίλεια ἀλάκεφα μὲ σπίτια καὶ καμπανάρια καὶ περιβόλια καί, ἀμα κύτιαζες πολύ, μιὰ λάμια σὲ τραβοῦσε κάτω στὰ βάθη καὶ δὲν ξανάβγαινες πιά. Καὶ τί δὲν εἶχανε ίδει τὰ μάτια της.

Ἐμεῖς δὲν ἔξεραμε τίποτε ἀπὸ δλα αὐτά. "Οχι ἐμεῖς μονάχα, οὔτε δ πατέρας, ποῦ εἶχε ταξιδέψει δλο τὸν κόσμο, τὰ ἔξερε, οὔτε δ δάσκαλος ποῦ εἶχε διαβάσει δλα τὰ βιβλία. Καὶ γι' αὐτό, τὸ βράδυ, ὅταν μαζευόμαστε τριγύρω της, ἥ γιαγιά μᾶς τάλεγε δλ' αὐτὰ καὶ δλλα τόσα ἀκόμα καὶ τελειωμὸ δὲν εἶχαν. Κ' ἐμεῖς τῆς λέγαμε:

— Τὰ εἶδες μὲ τὰ μάτια σου, γιαγιά; Κ' ἐκείνη μᾶς ἔλεγε:

— Τὰ εἶδα μὲ τὸ μάτια μου, δπως οᾶς βλέπω τώρα.

Καὶ ὅταν ἀρχίζε ἥ γλώσσα της καὶ μιλοῦσε, τότε ἀρχίζαμε κι' ἐμεῖς καὶ τὰ βλέπαμε, δπως τὰ εἶδε κι' ἔκείνη. Καὶ ὅταν τὴν δλλη μέρα πηγάνιαμε στὸ σχολεῖο καὶ μᾶς ἔλεγε δάσκαλος γιὰ τοὺς βασιλιάδες τοὺς δικούς του καὶ τοὺς πολέμους τῶν βιβλίων, δὲν βλέπαμε τίποτε μπροστά μας. Καὶ λέγαμε κρυφὰ ἀναμετάξυ μας:

— Αὐτὰ ποῦ λέει δ δάσκαλος εἶνε παραμύθια.

— Ενα βράδυ φορτωθήκαμε πάλι τὴ γιαγιά. Τί χάδια καὶ τί φιλιὰ τῆς κάναμε!

— Δὲν μπορῶ, παιδιά μου, μᾶς εἶπε, θὰ πάω νὰ πέσω.

— Ήτανε γρηγά, μὰ ἔκανε τὰ νάζια της ᥥ γιαγιακούλα. "Ηθελε νὰ τὴν παρακαλοῦνε καὶ νὰ τὴ χαϊδεύουν.

— Ελα, γιαγιακούλα, πές μας κανένα παραμύθι, ἀπ' αὐτὰ ποῦ εἶδες μὲ τὰ μάτια σου.

— Δὲν ξέρω, παιδιά μου, εἶπε πάλι ᥥ γιαγιά, σᾶς τὰ εἶπα δλα. Δὲν ἔχω πιὰ δλλα.

— Μᾶς λυπότανε δμως ᥥ γιαγιά, δὲν μᾶς χα-

λοῦσε χατῆρι. Κάθησε, συλλογίσθηκε λιγάνι, σᾶν νὰ πετοῦσε δὲ νοῦς της στὰ περασμένα, ἀναστέναξε καὶ ἀρχισε τὸ παραμύθι, δπως πάντα :

— 'Αρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ, καλησπέρα τῆς ἀφεντιαῖς σας.

Στριμωχθήκαμε δῆλοι γύρω της κ' ἐγὼ ἀκούμπησα σᾶν πάντα στὰ γόνατά της καὶ τὴν κύτταζα στὰ μάτια.

II

— Μιὰ φορὰ κ' ἔναν καιρὸν ἦτανε μιὰ μεγάλη βασίλισσα...

— Τὴν εἶδες μὲ τὰ μάτια σου γιαγιά;

— Τὴν εἶδα, παιδάκια μου. Μιὰ μεγάλη βασίλισσα, ὥραια σᾶν τὴν αὐγῆ. Τὸ βασύλειό της ἦτανε μεγάλο καὶ πλούσιο. Χρόνια καὶ χρόνια ἦθελες νὰ ταξιδέψῃς γιὰ νὰ φιάσῃς ἀπὸ τὴν μιὰν ἀκρη στὴν ἄλλη. Κ' εἶχε τὸ βασύλειό της ὅλα τὰ καλὰ τοῦ κόσμου κι' ὅλες τῆς ὁμορφίες τῆς πλάσης. 'Απὸ δῆλες της τὴς χώρες φορτώματα φθάνανε τὸ χρυσάφι, τάσημι καὶ τάτιμητα πετράδια καὶ δσα καλὰ ἔβγαζε στεριὰ καὶ θάλασσα, φορτώματα φθάνανε στὰ πόδια τῆς βασίλισσας. Κ' ἡ βασίλισσα, ποὺ ἦταν καλόκαρδη καὶ πονετική, χάριζε δλα τῆς τὰ πλούτη στοὺς φτωχούς. Καὶ πάλι τίποτε δὲν τῆς ἔλειπε. Μὰ μὲ δλα τῆς τὰ καλά, ἡ βασίλισσα εἶχε ἔνα πόνο στὴν καρδιά, γιατὶ δὲν εἶχε ἀποχήσει παιδί. 'Ο βασιλιᾶς δὲ ἀνδρας της, τὴν ἔβλεπε καὶ τοῦ καιγότανε ἡ καρδιά του. 'Εφερε δλους τοὺς γιατροὺς καὶ τοὺς μάγους τοῦ βασιλείου, μὰ κανένας δὲν μπόρεσε νὰ τὴν γιατρέψῃ. Κι' ἡ βασίλισσα ἔκλαιγε μερόνυχτα καὶ τὰ μάτια τῆς εἶχαν μαραθῆ ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὴν ἀγρύπνια.

· Η βασίλισσα καθότανε δλη τὴν ἡμέρα μέσα στὸ μεγάλο περιβόλι τοῦ παλατιοῦ κ' ἔκλαιγε τὸν πόνο της. "Ομοιο περιβόλι δὲν εἶχε μεταγίνει στὸν κόσμο. "Ολου τοῦ κόσμου τὰ λουλούδια, ἀπὸ τοὺς πιὸ μακρινοὺς τόπους κι' ἀπὸ τῆς ἀλαργινώτερες χῶρες, φύτεωνταν πλαῖ-πλαῖ ἔκει μέσα καὶ σκόρπιζαν μυρωδιὲς παραδενες καὶ μεθυστικές. Καὶ δλης τῆς γῆς τὰ δένδρα, μὲ τοὺς πιὸ πλούσιοις καὶ ὀραιόντας καρπούς, ἔφούντων καὶ δροσολογοῦσαν μέσα στὸ ἀπέραντο περιβόλι. Ποταμάκια μικρὰ καὶ χαριτωμένα περνοῦσαν γύρω στῆς ῥίζες τῶν ψηλῶν δένδρων καὶ μικρὲς λίμνες, σπαρμένες μέσα στὴν πρασινάδα, καθρέφτιζαν τὰ πυκνόφυλλα κλαδιὰ μὲ τοὺς χρυσοὺς καρπούς. Καὶ τὰ φειδωτὰ δρομαλάκια τοῦ περιβολοῦ ἦσαν στρωμένα μὲ ψιλὴ ἄμμο, ἀπὸ διαμάντια καὶ ζαφείρια, ποὺ

λαμποκοποῦσαν στὸν ἥλιο μὲ χίλια χρώματα. Τὰ πουλιὰ τραγουδοῦσαν ἀδιάκοπα μέσα στὰ φύλλα, ἀλλὰ τὴν ἡμέρα κι' ἀλλὰ τὴν νύχτα στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, καὶ οἱ κάτασπροι κύκνοι ταξιδεύαν ἀργά καὶ καμαρωτά, σᾶν μικρὰ καθαβάκια μ' ἀπλωμένα πανιὰ ἀπάνω στῆς λίμνες. "Ολα ἦσαν χαρούμενα καὶ γελαστὰ μέσα στὸ μεγάλο περιβόλι καὶ μόνο ἡ ώραια βασίλισσα εἶχε τὸν πόνο της, ἀνάμεσα στὴ ἔνη χαρά, καὶ τὰ δάκρυα τῆς ἔσταζαν σὰ δροσιὰ ἀπάνω στὰ φύλλα τῶν λουλουδιῶν.

Τὰ δένδρα καὶ τὰ λουλούδια ἤξεραν τὸν πόνο της. Οἱ λίμνες καὶ τὰ ποταμάκια γνώριζαν τὸν καύμο της. Τὰ πουλάκια ἀπάνω ἀπ' τὰ κλαδιὰ καὶ οἱ κύκνοι μέσα ἀπ' τὰ νερὰ μιὰ μέρα, ποὺ εἶχε κλάψει πολύ, τὴν συμπόνεσαν κ' ἔσκυψαν πονετικὰ ἀπάνω της. Καὶ τῆς εἴπαν δλα μαζί :

— Μὴ κλαῖς, ὁμορφη βασίλισσα. 'Εμεῖς θὰ σου χαρίσωμε μιὰ βασιλοπούλα, ποὺ τὰ κάλλη της δὲν μετασταθήσανε στὸν κόσμο.

· Η ὁμορφη βασίλισσα ἀναστέναξε βαθειὰ καὶ δὲν ἔμιλησε. Τῆς φάνηκε πῶς δνειρεύεται.

Μία κατακόκκινη τρανταφυλλιὰ τῆς εἴπε τότε:

— Εγὼ θὰ τῆς χαρίσω τὰ μάγουλά της.

Μιὰ ἀνθισμένη βυσσινιὰ ἔσκυψε τὰ κλαδιά της καὶ τῆς εἴπε στὸ αὐτί:

— Κ' ἐγὼ τὰ χειλάκια της.

· Ενα λευκό κρίνο περήφανο, εἴπε :

— Κ' ἐγὼ μὲ τὰ φύλλα μου θὰ πλάσω τὸ κορμάκι της.

Τὰ διαμάντια καὶ τὰ ζαφείρια ἀπὸ τὰ φειδωτὰ δρομαλάκια, τῆς εἴπαν :

— Εμεῖς θὰ τῆς χαρίσωμε δυὸ μάτια, ποὺ θὰ λάμπουν περισσότερο ἀπὸ μᾶς.

· Απὸ μέσα ἀπὸ μιὰ μινύρα, ἔνα μικρὸ σκουληκάκι εἴπε σιγαλά :

— Εγὼ εἴμαι ὁ μικρὸς ἀνυφαντής, ποὺ σουφάρω τῆς ἀχτίδες τοῦ ἥλιου καὶ τοῦ φεγγαριοῦ. 'Εγὼ θὰ τῆς ὑφάνω τὰ μαλλάκια της.

· Ενα πουλάκι ποὺ κελαΐδούσε τὴν νύχτα μὲ τὸ φεγγάρι, εἴπε τραγουδιστά.

— Εγὼ θὰ χτίσω τὴ φωληά μου μέσα στὰ στήθη της καὶ θὰ κελαΐδῶ τὰ πιὸ γλυκὰ τραγούδια μου.

Οἱ κύκνοι ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴ λίμνη, ποὺ δὲν εἶχαν μιλήσει δῶς τώρα, τίναξαν τὰ φτερά τους καὶ εἴπαν :

— Εμεῖς θὰ τῆς δώσωμε τὸ περπάτημά της.

Καὶ τὸ ψηλὸ τὸ κυπαρίσι, ποὺ μιλοῦσε

μὲ τὰ σύννεφα, λύγισε μὲ χάρι τὸ κορμί του καὶ εἴπε :

— Κ' ἐγὼ θὰ τῆς δώσω τὸν ἀέρα τοῦ κορμοῦ της.

Τότε μιὰ ἀχτίδα, ποὺ γλύστρησε ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ φύλλα, ἔπεσε ἀπάνω στὰ δάκρυα τῆς ὁμορφης βασίλισσας, καὶ τὰ δάκρυα τῆς ἀστραφαν σᾶν διαμαντόπετρες.

— 'Εγὼ εἴμαι ἡ ψυχὴ τῆς βασιλοπούλας, εἴπε ἡ ἀχτίδα.

Καὶ τὰ δάκρυα τῆς ὁμορφης βασίλισσας στέγνωσαν στὰ ματόκλαδά της, καὶ τὰ χεῖλα τῆς χαμογέλασαν πρώτη φορὰ μέσα στὸ μεγάλο περιβόλι.

* * *

Τὴν ἄλλη ἄνοιξι ἡ ὁμορφη βασίλισσα γέννησης μιὰ βασιλοπούλα, ποὺ ἡ ὁμορφιά της δὲν εἶχε μετασταθῆ στὸν κόσμο. Σὰν ἐμεγάλωσε ἡ βασιλοπούλα, ἀγάπησε τῷ φραστοῦ περιβόλι μὲ τὰ μεγάλα δένδρα, τὰ ώραια λουλούδια, τῆς λίμνης, τὰ ποταμάκια, τὰ χαριτωμένα πουλιὰ καὶ τοὺς λευκοὺς κύκνους. "Ολη τὴν ἡμέρα ἡ ὁμορφη βασιλοπούλα σεργιανοῦσε μέσα στὸ μεγάλο περιβόλι καὶ μιλοῦσε μὲ τὰ λουλούδια καὶ τὰ πουλιά, γιατὶ ἤξερε τὴ γλώσσα τους.

Μιὰ μέρα ἔνα βασιλόπουλο, ποὺ στὸ μακρινό του βασίλειο εἶχε φθάσει ἡ φήμη τῆς ὁμορφης βασιλοπούλας, πήδησε κρυφά μέσα στὸ περιβόλι καὶ ἀντάμωσε τὴ βασιλοπούλα, τὴν ὥρα ποὺ κολυμποῦσε μαζί μὲ τοὺς λευκοὺς κύκνους, μέσα στὰ νερὰ τῆς λίμνης. 'Η βασιλοπούλα τρόμαξε κ' ἔκρυψε τὸ κεφάλι της κάτω ἀπὸ τὴ φτερούγα ἐνὸς κύκνου. Μὰ μέσα στὰ μάτια της τὰ κλειστὰ ἔμεινε χαραγμένη ἡ ζωγραφιὰ ποὺ παλλικαριοῦ, μὲ τὰ μακρὰ ἵσανθά μαλλιά καὶ τὰ δλόχυρουσα ροῦνχα. Τὸ βασιλόπουλο, σὰν εἶδε τὴν ὁμορφιά της, θάμπωσαν τὰ μάτια του, καὶ τὰ πόδια του καρφώθηκαν στὸ χῶμα. 'Ακούμπησε ἐπάνω σ' ἔνα δένδρο σὲ λιγοθυμισμένο. Τότε τὰ δένδρα ἀρχισαν νὰ βουτίζουν δυνατά, τὰ ποταμάκια νὰ βογγιοῦν σὰ θάλασσα καὶ τὰ πουλιὰ νὰ φωιάζουν δυνατὰ δλα μαζί. "Ακουσε ὁ βασιλιᾶς τὴ μεγάλη ταραχὴ κ' ἔτρεξε στὸ περιβόλι. Σὰν εἶδαν τὰ μάτια του τὸ βασιλόπουλο, ἔβγηκε ἀπὸ τὸ λογικά του, ἔγινε ἀγριος σὰ θηρίο καὶ μὲ μιὰ σφυριγματιὰ φώναξε τοὺς στρατιώτες του. Πρόσταξε τότε νὰ δέσουν τὸν ἔνο, ποὺ ἀποκόπησε νὰ πατήσῃ τὸ περιβόλι τοῦ βασιλιᾶ, καὶ νὰ τὸν πάρουνε μακριά ἀπὸ τὴ χώρα του νὰ τὸν φίξουν στ' ἄγρια θηρία. Κι' ἀπὸ τὸ κακό του

πρόσταξε νὰ χτίσουν ἔνα σιδερένιο πύργο καὶ νὰ κλείσουν μέσα τὴ βασιλοπούλα. Ή βασιλοπούλα ἀρχισε δὲν ἀλλαζε γνώμη. Σὰν ἐχίσθηκε δὲ πύργος, ἔκλεισε μέσα τὴν βασιλοπούλα καὶ κρέμασε τὰ κλέιδα στὴ μέση της. ***

Σὰν ἔκλεισθηκε ἡ βασιλοπούλα μέσα στὸν πύργο, ἀρχισε νὰ τὴν τρώῃ τὸ μαράζι. "Εβγαινε ἀπάνω στὸ ψηλὸ παράθυρο καὶ κοίταξε μακριὰ τὸ περιβόλι μὲ τὰ μεγάλα δένδρα, τὰ λουλούδια καὶ τὴς λίμνης, ποὺ εἶχε ἀντικρύσει, κρυμμένη κάτω ἀπὸ τὴ φτερούγα τοῦ κύκνου, τὸ ώραιο βασιλόπουλο. Τὰ δένδρα κουνοῦσαν ἀπὸ μακριὰ τῆς ψηλὲς κορφές τους καὶ τὴν χαιρετοῦσαν, τὰ λουλούδια τῆς ἔστελναν χαιρετίσματα μὲ τὴς πιὸ γλυκιὲς μυρωδιὲς τους, καὶ ἡ λίμνη, ποὺ γυάλιζε σᾶν καθρέφτης κάτω ἀπὸ τὸν ώραιο ἥλιο, τὴν προσκαλοῦσε νᾶρθη πάλι νὰ λουσθῇ στὰ νερά της. Καὶ ἡ βασιλοπούλα εἶλε δλο κ' ἔκλαιε. Συλλογιζότανε τὸ βασιλόπουλο, ποὺ ἡ προσταγὴ τοῦ πατέρα της τὸ εἶχε στείλει μακριά, νὰ τὸ φάνε τάγρια θηρία.

Τὰ δάκρυα της ποὺ πέφτανε ζεματιστὰ ἀπάνω στὰ μάγουλά της καὶ στὰ στήθη της, μαράνανε σιγά-σιγά τὰ τριαντάφυλλα καὶ τὰ κρίνα τοῦ κορμοῦ της. Κ' ἡ βασιλοπούλα, σὰν ἔβλεπε τὰ κάλλη της τὰ μαραμένα, ἔκλαιε διπλᾶ δάκρυα, γιὰ τὸ βασιλόπουλο καὶ γιὰ τὸν ἐαυτό της. Καὶ τὰ τριαντάφυλλα καὶ τὰ κρίνα τοῦ κορμοῦ της δλο μαραγκιαζανε, ἀπὸ τὰ κλειδιά της δάκρυα. Μόνο τὰ ζαφείρια τῶν ματιῶν της λάμπανε πιὸ γλυκὰ μέσα στὰ δάκρυα.

"Ενα βράδυ καλοκαιριατικο, ποὺ καθότανε στὸ παράθυρο ἡ βασιλοπούλα, ἔνα τραγοῦδι γλυκὸ ἀκούστηκε μέσα στὴ σιγαλιὰ τοῦ φεγγαριοῦ. 'Η βασιλοπούλα ἀνατρίχιασε. Γνώρισε τὴ φωνὴ ποὺ εἶχε πρωτακούσει μέσα στὰ νερὰ τῆς λίμνης, κρυμμένη κάτω ἀπὸ τὴ φτερούγα τοῦ κύκνου. Οἱ ἀνθρωποι τοῦ βασιλιᾶ, ποὺ εἶχαν πάρει τὸ ξένο βασιλόπουλο νὰ τὸ φίξουν στὰ στήθη της, λυπήθηκαν τὰ νειᾶτα του, τὸ πίγρωνε μακριά, δξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς χώρας, καὶ τὸν χαρίσανε τὴ ζωή. Καὶ τὸ βασιλόπουλο ξεκίνησε πάλι, διάβηκε δρόη καὶ βουνά, διάβηκε θάλασσες καὶ ποτάμια κ' ἔφτασε ἔνα δειλινὸ στὸ μαγεμένο περιβόλι. Τὰ δένδρα σᾶν τὸ εἶδαν ἀπὸ μακριά, μετανόησαν ποὺ τὸ βουητό τους, τὸ λυπηθήκανε

καὶ τοῦδεις μαχουὰ στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ, τὸν σιδερένιο πύργο, ποῦ ἦταν κλεισμένη ἡ βασιλόπούλα.

Σὰν ἐτέλειωσε τὸ γλυκὸ τραγοῦδι, ἡ βασιλόπούλα ἔσκυψε ἀπ' τὸ ψηλὸ παράθυρο καὶ τὰ δάκρυνά της στάζανε κάτω στὸ χῶμα. Τὸ φεγγάρι φυλοῦσε τὰ δάκρυνά της καὶ τάκανε μαργαριτάρια. Τότε τὸ βασιλόπουλο σήκωσε ψηλὰ τὰ μάτια του καὶ εἶδε δυὸς ζαφείρια νὰ λάμπουν, σᾶν ἄστρα, μέσα στὸ σκοτάδι τοῦ παραθύρου. Καὶ σᾶν τὰ εἶδε εἶπε μέσα του:

— Αὐτὰ εἶνε τὰ μάτια τῆς ἀγαπημένης μου.

Ζύγωσε τότε κάτω ἀπ' τὸ ψηλὸ παράθυρο καὶ εἶπε μὲ μιὰ φωνή, ποῦ πέταξε ἀπ' τὰ χεῖλη του σᾶν τραγοῦδι, μέσα στὴ σιγαλιὰ τοῦ φεγγαριοῦ.

— Μέρες καὶ μῆνες περπατῶ στὸ φῶς καὶ στὸ σκοτάδι, γιὰ νὰ σᾶς βρῶ, γλυκά μου μάτια. Πέρασα βουνὰ καὶ θάλασσες, διάβηκα ποτάμια καὶ γκρεμούς. Ρίξε τὰ ξανθά σου τὰ μαλλιά, ἀγάπη μου, κάντα σκάλα τὰ μαλλιά σου, νάνεβη καὶ νὰ πεθάνω στὰ πόδια σου. Γιατὶ εἶμαι ἀποσταμένος ἀπὸ τὸ δρόμο καὶ θέλω νὰ κοιμηθῶ γιὰ πάντα σιμά σου.

Ἡ βασιλόπούλα δὲν ἀποκρίθηκε. Γύρισε καὶ εἶδε τὰ τριαντάφυλλα καὶ τὰ κρίνα τοῦ κορμοῦ της, ποῦ τάχαν μαράνε τὰ δάκρυνά της. Καὶ τότε τὴν ἔπιασε ἔνα παράπονο κ' ἔκλεισε τὸ παράθυρο της. Δὲν εἶχε πιὰ τριαντάφυλλα καὶ κρίνα νὰ χαρίσῃ στὸν ἀγαπημένο της. Κλείσθηκε μέσα στὸν πύργο καὶ τὰ δάκρυνά της τρέχανε ποτάμι ἀπάνω στὰ μαραμένα λουλούδια τοῦ κορμοῦ της.

Τὸ βασιλόπουλο σὸν εἶδε κ' ἔκλεισε τὸ παράθυρο, εἶπε μέσα του.

— Πέρασαν χρόνια καὶ καιροὶ καὶ ἡ ἀγαπημένη μου μὲ ξέχασε. Διάβηκα ποτάμια καὶ γκρεμούς, πέρασα βουνὰ καὶ θάλασσες γιὰ νὰ τὴν ἀνταμώσω. Καλλίτερα νὰ μὴ μὲ εἶχαν σπλαχνισθῆ ὅτι διάθρωποι τοῦ βασιλῆ, καλλίτερα νὰ μὲ εἶχανε φάει τάγρια θηρία.

Ἡ βασιλόπούλα, μέσα στὰ δάκρυνά της, θυμήθηκε τὴν νεράδα, ποῦ ὁράτανε κάθε ἀνοιξί στῶραῖο περιβόλι καὶ φάντασε τὰ μαραμένα τὰ λουλούδια μ' ἔνα μαγικὸ νερὸ καὶ τὰ λουλούδια ξανανθίζανε μὲ τὴν πρώτη τοὺς δροσιά. Κ' ἔλεγε μέσα της:

— Νάχα τὸ ἀνδανάτο νερό, ποῦ ἀνασταίνει τὰ λουλούδια. Τότε θὰ κρεμοῦσα τὰ μαλλιά μου ἀπ' τὸ παράθυρο καὶ θὰ τάκανα σκάλα νάνεβη δ' ἀγαπημένος μου...

Καὶ ὅλο ἔκλαιγε, μέσα στὸ σκοτάδι.

Τὸ βασιλόπουλο τράβηξε κατὰ τὰ μάτια του.

— Θὰ πάρω πάλι τὰ γκρεμιὰ καὶ τὰ ποτάμια, θὰ διαβῶ τῆς θάλασσες καὶ τὰ βουνά, νὰ φύγω μαχουὰ ἀπ' τὴν κακιά μου ἀγάπη.

Καὶ τράβηξε πάλι μαχουὰ ἀπὸ τὸν σιδερένιο πύργο.

Σὰν ἐπεργοῦσε ἀπὸ τὸ μεγάλο περιβόλι, κοντοστάθηκε καὶ κύτταξε τὰ ψηλὰ δένδρα. Τὰ πόδια του τρέμανε καὶ δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ περπατήσῃ.

Τότε τὰ ψηλὰ δένδρα τὸν λυπηθήκανε, μετανόησαν ποῦ τὸν εἶχαν προδώσει μὲ τὸ βουητό τους, καὶ τὸ ψηλὸ τὸ κυπαρίσσι, ποῦ ἀγγιζε μὲ τὴν κόρφη του τὸ φεγγάρι, τούγγεψε ἀπὸ ψηλὰ καὶ τοῦ εἶπε.

— Σᾶν θέλης νὰ ξανάβοργς τὴν ἀγάπη σου, βάλε ἀτσάλι στὴν καρδιὰ καὶ σίδερο στὰ πόδια καὶ τράβα τὸ μονοπάτι ποῦ ἀνεβαίνει στὸ βουνό.

Τὸ βασιλόπουλο ἀναστέναξε.

— Μέρες καὶ νύχτες περπατῶ, ματώσανε τὰ πόδια μου ἀπὸ τὸ δρόμο καὶ φάγισε ἡ καρδιά μου ἀπ' τὸν ἀναστεναγμούς. Καὶ τώρα ποῦ βρήκα τὴν ἀγάπη μου, ἡ ἀγάπη μου δὲ μὲ θέλει. Καὶ τώρα ποῦ νὰ πάω νὰ τήνε βρῶ;

Τὸ κυπαρίσσι τοῦ ξαναεῖπε πάλι:

— Βάλε σίδερο στὰ πόδια σου καὶ πάρε τὸ μονοπάτι ποῦ ἀνεβαίνει στὸ βουνό. Τράβα δλοένα κατὰ ἐκεὶ ποῦ βγαίνει ὁ ἥλιος. Μέρες καὶ μῆνες θὰ ίδης τὸν ἥλιο ν' ἀνατέλλῃ καὶ δλοένα θὰ κυνηγᾶς τὸ κάθε του φανέρωμα. Βουνὰ καὶ κάμπους θὰ περάσῃς, βράχους καὶ γκρεμιά. Καὶ σᾶν ίδης τὸν ἥλιο νὰ βγαίνῃ στεφανωμένος μὲ τριαντάφυλλα, ἐκεὶ θὰ σταματήσῃς. Απάνω σ' ἔνα βουναλάκι, ποῦ θὰ ίδης νὰ πρασινίζουν δάφνες καὶ μυρτίες, θὰ ξανοίξῃς μὰ βρύσι μαρμαρένια. Τὸ νερὸ στάζει ἀπ' τὴν μαρμαρένια βρύσι σὰ δάκρυο.

Τὸ βασιλόπουλο ἀναστέναξε.

— Κακὰ δένδρα εἶνε, εἶπε μέσα του, καὶ γελοῦνε μὲ τὸν πόνο μου. Εγὼ θὰ καθίσω νὰ ξεψυχίσω ἐδῶ, κάτω ἀπὸ τὸν σιδερένιο πύργο.

— Μήνες θὰ κάτσης γονατιστός, ξαναεῖπε τὸ κυπαρίσσι, ὡς ποῦ νὰ γεμίσης τὸ σταυρί σου. Καὶ σᾶν τὸ γεμίσης θὰ ξεκινήσῃς πάλι, μὲ τὴν νύχτας τὸ δρόμο, θὰ πάρῃς πάλι βουνά καὶ λόγγους καὶ θὰ γυρίσῃς πίσω. Σᾶν γυρίσῃς ζωτανός, ἡ βασιλόπούλα θὰ γίνῃ δικῆ σου.

— Περπατεῖ... εἶπε τὸ συννεφάκι καὶ πέρασε. Όλοένα περπατεῖ...

III

Ἡ γιαγιά ἀκούμπησε ἥσυχα τὸ κεφάλι της στὴν καρέκλα, πήρε βαθειὰ τὴν ἀναπνοή της καὶ σταμάτησε. "Ετοι ἔκανε κάποτε τὰ νάζια της ἡ γιαγιά καὶ σταματοῦσε στὴ μέση τοῦ παραμυθιοῦ." Ήθελε χάδια καὶ παρακάλια. Σὰν πέρασε λίγη ὥρα τὴν ἐσκούντισα καὶ τῆς χάιδεψα τὰ γόνατα.

— "Ελα, γιαγιά, πές μας τώρα, περπατεῖ ἀκόμα τὸ βασιλόπουλο;"

Ἡ γιαγιά δὲν μιλοῦσε. Μόνο μᾶς κύτταξε μὲ κάτι μάτια παράξενα. Σηκωθήκαμε ὅλοι καὶ τὴν τριγυρίσαμε. "Άλλος τῆς χαϊδενε τῆς πλάτες, ἄλλος τὰ σπρά της μαλλιὰ κι' ἄλλος τὰ λούσια της. Εγώ τὴν ἔβλεπα στὰ μάτια καὶ τὴν παρακαλοῦσα :

— "Ελα, γιαγιακούλα, ἄφισε τώρα τὰ νάζια σου, πές μας τί ἔκανε τὸ βασιλόπουλο. Περπατεῖ ἀκόμα;"

Ἡ γιαγιά μᾶς κύτταξε μὲ τὰ μάτια ἀνοικτά, χωρὶς νὰ μᾶς μιλῇ. "Η ματιά της δύως ητανε παράξενη καὶ μᾶς ἔκανε φόβο. "Α! χωρὶς ἄλλο, κάτι θάπαιθε τὸ βασιλόπουλο καὶ δὲν ήθελε ἡ γιαγιά νὰ μᾶς τὸ πῆ.."

— Πές το γιαγιά, πές μας το. Πέθανε τὸ βασιλόπουλο.

Ἡ γιαγιά δὲν μιλοῦσε. Η γιαγιά δὲν μίλησε καθόλου ἐκείνη τὴν βραδειά. "Ητανε βαρειὰ ἀρρωστη. Ήλθαν καὶ τὴν πῆραν στὸ κρεβάτι της. Ετρέξαν οἱ γιατροί, μαζεύτηκαν ὅλοι γύρω της. Μὰ ἡ γιαγιά δὲν ἐμίλησε. Μέρες πολλὲς δὲν ἔβγαλε λόγο. Καθόταν σᾶν πεθαμένη στὸ κρεβάτι της καὶ μόνο κουνοῦσε κάποτε κάποτε τὸ δεξὶ της χέρι στὸν δέρα, γιὰ νὰ ζητήσῃ κάτι.

Ἐγώ ἔμπαινα κρυφὰ στὴν κάμαρά της, τῆς ἔπιανα τὸ χέρι της καὶ τὸ φιλοῦσα.

— Γιαγιά! ἀνοιξε τὸ στόμα σου, γιαγιά, καὶ πές μου τί ἔγινε τὸ βασιλόπουλο. Πές μου τὸ ἔμενιν κρυφά. Δὲν θὰ ιὸ μαρτυρήσω σὲ κανένα. Τοῦ κάκου. Η γιαγιά δὲν ήθελε νὰ μοῦ πῆτοτε...

—"Υστερα ἀπὸ λίγες μέρες ἔκλεισε τὰ μάτια της καὶ πέθανε. Ήλθαν καὶ τὴν πήραν μὲ ψαλμωδίες καὶ λιβανητά. Πήγαινα κ' ἔγω πίσω, μὲ τὰ δάκρυα στὰ μάτια. Η γιαγιά ἔφευγε γιὰ πάντα κ' ἔπερνε μαζί της τὸ μυστικό. Τὸ πῆρε μαζί της κάτω ἀπὸ τὰ ψηλὰ κυπαρίσσια.

Ποτέ μου δὲν ἔμαθα τὸ τέλος τοῦ παραμυθιοῦ. Ρώτησα κόσμο καὶ κόσμο, μὰ κανένας δὲν ἤξερε νὰ μοῦ πῇ τίποτε.

Ἡ γιαγιὰ κοιμᾶται ἀκόμα κάτω ἀπὸ μιὰ μαρμαρένια πλάκα, φαγωμένη ἀπὸ τὸν καιρό, κιτρινισμένη ἀπ' τὰ χόρνια.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Η ΑΝΕΥΡΕΣΙΣ ΤΩΝ ΜΥΚΗΝΑΪΚΩΝ ΤΑΦΩΝ ΚΑΙ Ο Δ' ΑΝΝΟΥΝΤΣΙΟ

— Απόσπασμα ἐκ τοῦ «Πυρός» του —

Εἰς τόπον σεπτὸν μοῦ ἐπῆλθεν ἡ πρώτη ίδεα τοῦ νέου μου δραματικοῦ ἔργουν εἰς τὰς Μυκήνας, κάτω ἀπὸ τὴν Πύλην τῶν Λεόντων, ἐνῷ ἐδιάβαζα πάλιν τὴν Ὀρέστειαν . . . Γῆ φλέγουσα, χώρα δύψης καὶ φρενίτιδος, πατρὶς τῆς Κλυταιμνήστρας καὶ τῆς "Υδρας, ἔδαφος τὸ δοποῖον κατεδίκασεν εἰς αἰώνιαν στείχωσιν ἡ φρίκη τῆς τραγικωτέρας εἶμαρμένης, ἡ δοπία κατέστησε βιράν της ἐν δλον ἀνθρώπινον γένος, τὸ γένος τῶν Ἀτρειδῶν. . . Εφαντάσθης ποτὲ τὸν βάρβαρον αὐτὸν ἀρχαιοδίφην, δ' ὁποῖος, ἀφοῦ διῆλθε μέγα μέρος τοῦ βίου του ἐν μέσῳ φαρμακευτικῶν σκενασιῶν καὶ δοπισθεν ἐνδὸς ταμείου, ἀνέλαβε ν' ἀναζητήσῃ τοὺς τάφους τῶν Ἀτρειδῶν εἰς τὰ ἐρείπια τῶν Μυκηνῶν, καὶ δ' ὁποῖος μίαν ἡμέραν, — πρόσφατος εἶνε ἡ ἔκτη αὐτῆς ἐπέτειος, — ἔσχε τὴν μεγίστην καὶ παραδίξοτάτην τῶν δημιουργιῶν ἡ δοπία ποτὲ παρουσιάσθη εἰς ἀνθρώπινα δημιουργία; Εφαντάσθης ποτὲ τὸν παχύδερμον ἐκείνον Σλῆμαν κατὰ τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν δοπίαν ἀνεκάλυψε τὸν ἐκθαμβωτικώτερον θησαυρόν, τὸν δοποῖον δ' θάνατος ἐσυσσώρευσεν εἰς τὸ σκότος τῆς γῆς, ἀπὸ ἐκατονταετηρίδων, ἀπὸ χιλιετηρίδων; Εφαντάσθης ποτὲ διτὶ τὸ ὑπεράνθρωπον καὶ τρομερὸν αὐτὸ δέαμα ἥδυνατο ἢντα παρουσιασθῆ εἰς ἄλλον εἰς πνεῦμα νεαρὸν καὶ φλυγερόν, εἰς ποιητήν, εἰς δημιουργόν, εἰς σέ, εἰς ἐμὲ Ἰωνα; Τί πυρετώδης τότε ἔξαψις καὶ τί φρενίτις καὶ τί παραφροσύνη! Φαντάσου!

Ἐξήπτετο καὶ ἐπάλλετο, ἐνῷ δῷμίλει οὕτω παραφρόμενος αἴφνης ἀπὸ τὴν ίδεαν του ὡς ἀπὸ καταιγίδα. Εἶχεν εἰς τοὺς δοφθαλμούς του, δοφθαλμούς δημιουργός δύναμις συνέρρεεν εἰς τὸ πνεῦμα του ὡς τὸ αἷμα εἰς τὴν καρδίαν του. Ἡτο δ' ὑποκριτής τοῦ δράματος του . . .

"Όλα τὰ μνήματα τρογύρω εἶνε βουβά. Μὰ κάποια φωνούλα ἀντηχεῖ κάποτε ἀπάνω στὸ κυπαρίσσι τους, κάποιο μουρμούρισμα κλαδιῶν τὰ ζωντανεύει. Τὸ πιὸ βουβὸ μνῆμα εἶνε τὸ μνῆμα τῆς γιαγιᾶς.

ματα σῶα καὶ ἀβλαβῆ, τὸ ἐν πλησίον εἰς τὸ ἄλλο, ἐπάνω εἰς κλίνην ἀπὸ χρυσόν, μὲ τὰ πρόσωπα σκεπασμένα διὰ προσωπείων ἀπὸ χρυσόν, μὲ τὰ μέτωπα ἐστεμένα διὰ χρυσοῦ, μὲ τὰ στήθη κατάφρακτα ἀπὸ χρυσόν καὶ παντοῦ, εἰς τὰ πλευρά των, εἰς τοὺς πόδας των, παντοῦ μία ἀφθονία ἀντικειμένων ἀπὸ χρυσόν, ἀναριθμήτων ὃς τὰ φύλα τὰ πεπιστότα ἀπὸ δρυμὸν μυθώδη. . . Τοὺς βλέπεις; τοὺς βλέπεις;

Πυρετώδης ἐπιθυμία τὸν διέκαιε νὰ καταστήσῃ ψηλαφητὸν δλον αὐτὸν τὸν χρυσόν, νὰ μεταβάλῃ εἰς αἰσθητὴν πραγματικότητα τὴν πλαναισθητικὴν δημιουργίαν του.

— Βλέπω! Βλέπω!

— Ἐπὶ ἐν δευτερόλεπτον, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ ἐπέρασεν ἐκατονταετηρίδας καὶ

χιλιετηρίδας, ἀνέπνευσεν ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς φορεᾶς παραδόσεως, ἀνεπάλθη ἐν τῷ ἀποτοπιασμῷ τῆς ἀρχαίας σφαγῆς ἐπὶ ἐν δευτερόλεπτον, ἡ ψυχὴ αὐτὴ ἔζησε ζωὴν ἀρχαίαν καὶ βιαιοπαθῆ. Ἰδού παρόντες οἱ σφαγιασμένοι δ' Ἀγαμένων, δ' Εὑρυμέδων, ἡ Κασσάνδρα καὶ ἡ βασιλικὴ ἀκολουθία ἐδῶ, ὑπὸ τὰ δύματά σου, ἐπὶ ἐν δευτερόλεπτον, ἀκίνητοι. Καὶ αἰφνῆς — τὸ βλέπεις; — ὡσὰν ἀτιμὸς ἔξατμιζόμενος, ὡσὰν ἀφρός διαλυόμενος, ὡσὰν κόνις διασπειρομένη, ὡσὰν κάτι τὸ ἀρρήτως φροῦδον καὶ φευγαλέον, ἔξαφανίζονται δλοι ἐν τῇ σιγῇ των, κατεπόθησαν δλοι ὑπὸ αὐτῆς ταύτης τῆς σιγῆς ἡ δοπία περιβάλλει τὴν ἀκτινοβόλον αὐτῶν ἀκινησίαν. Ἐδῶ, πρὸ σοῦ, δράξ ακονεως καὶ σωρεία χρυσοῦ . . .

[Μετάφρασις Δ.] ΓΑΒΡΙΗΛ Δ' ΑΝΝΟΥΝΤΣΙΟ

Η ΑΠΟΚΑΘΗΛΟΣΙΣ — ΥΠΟ ΦΡΑ ΑΓΓΕΛΙΚΟΥ

Η ΓΛΑΣΤΡΑ ΜΕ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΙΚΟ

[Από τὸν Βοκάνιον καὶ τὸν Μορεά.]

Ακούσετε πρῶτα αὐτὸν τὸ τραγουδάκι:

Ἐλγα μὰ Γλάστρα μὲ Βασιλικὸν
—Ἄχ ποιὸς θὰ μοῦ τὴν δώσῃ πάλι; —
Μὲ φύλλῳ τρυφερῷ καὶ μυρούνδιᾳ
Γλυκιά, ποὺ δὲν τὴν είχεν ἀλλη.

Τὴν πότιζα συχνά, κάθε πρωΐ,
Κάθε στιγμή — μὰ τὸ λέω; —
Γιὰ τὴν ἀγάπη μον τὴν πότιζα
Γιὰ τὴν ἀγάπη μον ποὺ κλαίω.

Μὲ τὸ φοδόνερο τὴν πότιζα
Μὲ μῆδα διαλεχτὰ κι' ἀντάμα,
Οσον δ πόνος μον ἔχουν δ βαθύς,
Απ' τὴν φτωχὴ καρδιά μον κλῆμα.

Καὶ θὰ εἶχ' ἄν δὲν κοιμώμοντα βαρειά
—Ωχ ἔρμα λόγια πονεμένα —
Μὲ τὰ λουλούδια μον ποὺ μὲ ἀρπαξαν,
Καὶ τὴν ἀγάπη μον, ωημένα.

Τώρα διαβάσετε καὶ τὴν θλιβερὴ ιστορία
τοῦ θανάτου τοῦ χαριτωμένου Λωράντου καὶ
τῆς καλόκαρδης Λιζμπέτης.

Μιὰ φορὰ κ' ἔναν καιρὸν ἔζοῦσαν στὴν Μεσσίνα τρεῖς ἀδερφοὶ ποὺ δ πατέρας τους πεθαίνοντας τοὺς είχαν ἀφήσει ἀφθονοῦ βίους καὶ καλορρίζικο ἐμπόριο. Τ' ἀδερφια αὐτὰ είχαν καὶ μιὰ ἀδερφὴ ἀνύπαντρη, τὴν Λιζμπέτη, ποὺ μὲ τὴν χαριτωμένη κορμοστασιά τῆς καὶ τὴν δροσερὴ διορφιά τῆς είταν τὸ στόλισμα καὶ τὸ καμάρι τοῦ σπιτιοῦ τους.

Οἱ τρεῖς ἀδερφοὶ είχαν σιμά τους κ' ἔνα προκομένο νέο, τὸν Λωράντο, ποὺ τὸν ἀγαποῦσαν πολύ, γιατὶ πάντα τοὺς εὐχαριστοῦσε μὲ τοὺς καλούς του τρόπους καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ ἔδειχνε γιὰ τὴν προκοπὴ τοῦ ἐμπορίου των.

Ο Λωράντος ἦταν ἔνα καλοκαμωμένο παληκάρι συμπαθητικὸ καὶ τόσο στοχαστικό, ποὺ ή εὐαίσθητη Λιζμπέτη δὲν ἀργήσε νὰ τὸν γλυκοκοιτάζῃ. Τὰ γλυκοκοιτάγματα τῆς κόρης δὲν τὸν ἀφησαν ἀπείραχτο τὸν Λωράντο, καὶ τότε λησμονῶντας κάθε ἀλλη ἀγάπη ποὺ μποροῦσε νὰ εἴχεν, ἔνας νέος σὰν κι' αὐτόν, στὴν Μεσσίνα,

ἀρχισε νὰ συλλογίζεται τὴν ἀγγελοπρόσωπη Λιζμπέτη.

Κι' ὅπως δῆλο μας ξέρουμε, τὸ αἰσθητήμα τῆς ἀγάπης, σὰν είνε ἀμοιβαῖο, δὲν είνε δύστοκο ναῦρη κανεὶς τὸν τρόπο νὰ τὸ ἀπολαύσῃ. "Ετσι κι' ἡ Λιζμπέτη μὲ τὸν Λωράντο δὲν ἔβραδύναν νὰ συνεννοθοῦν καὶ νὰ βλέπουνται ὑστερα κρυφὰ κι' ἀπόμερα, σὰν εὑρισκαν τὸν κατάληλο καιρό.

Μ' ἀλλοίμονο! Σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, δὲν ἔμεινε ποτὲ μυστικὸ ἀφανέρωτο, ὅσο καλὰ κιὰν ἦταν φυλαγμένο.

Κάποια νύχτα, ποὺ ἡ κόρη πήγαινε δπως πάντα ναῦρη τὸν ἀγαπητικὸ τῆς, δ μεγαλείτερος ἀδερφός τῆς τὴν εἶδε καὶ τὴν ἀκολούθησε χωρὶς αὐτὴ ἡ ἀμοιβὴ νὰ νοιώσῃ τίποτε. Φρόνιμος ὅμως ὁ ἀδερφός τῆς, καὶ μῆ νέλοντας νὰ βινθίσῃ ἐτὴ λάσπη τὴν τιμὴ τοῦ σπιτιοῦ του, ἔκαμεν ὑπομονὴ καὶ δὲν εἶπε τίποτε, μ' ὅλο τὸν θυμὸ ποὺ ἔπινε τὴν ψυχὴ του. Μὰ σὰν ξημέρωσε, ἔτρεξεν ἀλαφιασμένος καὶ εἶπε στ' ἀδέρφια του τὸ κοινό τους δυστύχημα. Οἱ τρεῖς ἀδερφοὶ ἀποφάσισαν τότε νὰ δώσουν ἔνα τέλος σ' αὐτὸν τὸ ἀτύχημα ποὺ ντρόπιαζε τ' ἀρχοντικὸ τους, καὶ νὰ ἐκδικηθοῦν μὲ κάθε τρόπο κι' δπως μποροῦν.

Κι' ἀλλητικὰ ὑστερα ἀπὸ κάμποσες ἡμέρες, μὲ τὴν πρόφασι πῶς ἔχουν μὰ ἐργασία ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη, πήραν μαζὶ τους καὶ τὸν Λωράντο. Μὰ ὅταν ἔφθασαν μέσα σ' ἔνα πυκνότατο δάσος, τὸν ἐσκότωσαν καὶ τὸν ἔθαψαν κάτου ἀπ' τὴν φίλη της στὴν Μεσσίνα, κι' ὅταν κανεὶς τοὺς ρωτοῦσε γιὰ τὸν Λωράντο, ἔλεγαν πῶς τὸν ἔστειλαν, γιὰ ἐμπορικὲς ἐργασίες, σὲ μακρυνό ταξεῖδι.

Ἡ ἡμέρες δῆμως διάβαιναν γοήγορα κι' δ Λωράντος δὲν φαινότανε πιά. Κ' ἔτσι ἡ ἀτυχὴ Λιζμπέτη βλέποντας πῶς δ ἀγαπητικός τῆς δὲν ἔφθανεν, ἀρχισε νὰ μαραίνεται καὶ νὰ λυώνῃ σὰν τὸ κερί. Μ' ὅλο δῆμως τὸ σέβας ποὺ είχε στ' ἀδέρφια τῆς καὶ τὸν φόρο κι' δλας μὴ τυχὸν καὶ τὴν ὑποψιασθοῦν, δὲν ἀφήνε μέρα νὰ περάσῃ, χωρὶς νὰ ωτήσῃ γιὰ τὸν ξενητεμένο.

Καὶ ωτοῦσε καὶ συγνορωτοῦσεν ὡς ποὺ ἔνα ἀπὸ τὸ ἀδέρφια τῆς εἶπε:

— Σώπαινε πιὰ! Δουλειά σου νὰ συγνορωτᾶς γιὰ τὸν Λωράντο δὲν είνε. Καὶ πρόσεξε καλὰ μὴ σου εἰπῶ καὶ τίποτε ἄλλο ποὺ μὰ τὴν ἀλήθεια τ' ἀξίζεις!

"Η δύστυχη κόρη ἔφυγε μὲ τὴν καρδιὰ βαρεὶλα σὰ μολύβι. Εἶταν τόσο ἀνήσυχη, μὴ γνωρίζοντας τί τῆς ἔμελλε ν' ἀκούσῃ. Καὶ τί βαρὺ λόγο θὰ τῆς ἔλεγαν; "Άλλοίμονο στὴν φτωχὴ τὴν κόρη! Στ' ἀδέρφια τῆς δὲν τολμοῦσε πιὰ νὰ εἰπῇ τίποτε καὶ μάθη γιὰ τὸν ἀγαπημένο τῆς φύλο. Μόνο τὴν νύχτα ποὺ κλείνονταν στὸ δωμάτιο τῆς, μὲ φωνὴ παραπονιάρικη καὶ πλανταγμένη στὸ κλῆμα, παρακαλοῦσε τὸν Λωράντο τῆς νὰ στρέψῃ γρήγορα σιμά της.

Μιὰ νύχτα δῆμως ποὺ ἡ Λιζμπέτη παρακαλοῦσε γιὰ πολλὴ ὥρα τὸν φύλο τῆς νὰ γυρίσῃ γοήγορα σιμά της ἀποκοιμήθηκε βυθισμένη στὰ δάκρυα τῆς. Καὶ εἶδε τότε στ' ὄνειρό της πῶς δ ἀγαπητικός τῆς ἔφθασε στὸ πλάγιο τῆς κίτρινος σὰν τὸν χάρο, μὲ μαλλιὰ ἀνάσιλλα καὶ μὲ φρόδεματα ἔσχισμένα κι' αἰματογέμιστα. Τῆς ἔφανηκε πῶς τὸ φάσμα τῆς εἶπε.

— 'Αγάπη μον Λιζμπέτη, ἀδικα μὲ φωνάζεις, κι' ἀδικα δέρνεσαι καὶ μάταια μοῦ παραπονιέσαι γιὰ τὴν ἀργητά μου. 'Αγάπη μον Λιζμπέτη, ἀκουσέ με, γλυκειά μου! 'Έγὼ δὲν θὰ ξαναγυρίσω ποτὲ σιμά σου, γιατὶ ἀγάπη μου, τ ἀδέρφια σου μ' ἐσκότωσαν!

Καὶ ἀφοῦ τῆς εἶπε καὶ τὸ μέρος ποὺ τὸν είχαν θαμμένο, ἔγινε κατόπιν ἀφαντος.

— Η κόρη πετάχτηκε τότε τρομασμένη ἀπὸ τὸν ὑπνὸ της καὶ ἀρχισε νὰ κλαίῃ καὶ νὰ θρηνῇ πικρὰ τὴν χαμένη τῆς ἀγάπη.

— Οταν ἔημέρωσεν, ἡ Λιζμπέτη παρακάλεσε τ' ἀδέρφια της καὶ τῆς ἔδωκαν τὴν ἀδεια νὰ βγῆ λιγάκι περίπατο ἔξω ἀπ' τὴν πόλη, συντροφευμένη μὲ τὴν ὑπηρέτρια ποὺ είχαν ἀλλοτε στὸ σπίτι τους καὶ ποὺ ἤξερεν δλα τῆς τὰ μυστικά.

— Η Λιζμπέτη μόλις ἔφθασε στὸ μέρος ποὺ τὴν νύχτα τὸ φάσμα τῆς είχε δεῖξει, τρεμάμενη σὰν φυλλοκάλαμο παραμέρισε τὰ ξερόφυλλα ποὺ σκέπαζαν τὴν γῆ καὶ μὲ τὰ δάχτυλά της ἀρχισεν ἀνασκάφτοντας στὴ θέσι ποὺ τὸ χῶμα τῆς φαινότανε πιὸ μαλακό.

Ξεχωματίζοντας σιγὰ - σιγὰ δὲν ἀργησε νὰ

εῖδῃ τὸ λείψανο τοῦ δυστυχισμένου ἀγαπητοῦ της, ποὺ δὲν θάνατος δὲν τὸ είχεν ἀκόμα παραμορφώσει.

— 'Άλλοίμονο! ἀνεστέναξεν ἡ Λιζμπέτη, τ' ὄνειρο λοιπὸν ἦταν ἀληθινό.

Μ' ὅλη τὴν πίναρα τῆς ψυχῆς της, ἔνοιωσε πῶς δὲν είταν φρόνιμο νὰ καθήσῃ ἐκεῖ καὶ νὰ θρηνήσῃ τὴν μοῖρα τῆς καὶ τὴν κακοδριζικιά της. Γιὰ λίγο τῆς πέρασεν ἀπὸ τὸν νοῦ νὰ πάρῃ μαζὶ τῆς δλόκληρο τὸ σῶμα καὶ νὰ τὸν κάμη καλλίτερη θανή. Μὰ καὶ τοῦτο δὲν είταν τόσον εὔκολο νὰ γίνη. Τότε, χωρὶς νὰ χάσῃ καρδιό, ἔκοψεν ἀπ' τὸ πολυπόθητο καὶ ἀμοιρό σῶμα, τὸ δραιστέρεο ποῦ μποροῦσε νὰ πάρῃ, τὸ κεφάλι τοῦ ἀγαπημένου της, κι' ἀφοῦ τὸ τύλιξε καλὰ σ' ἔνα μαντύλι, τὸ ξαναδίπλωσε στὴν ποδιὰ τῆς ὑπηρέτριας ποὺ τὴν συντροφευε καὶ γύρισαν γοήγορα στὸ σπίτι τους χωρὶς νὰ τῆς ἰδῇ ἀνθρώπου ματιά.

— Οταν ἡ Λιζμπέτη ἔμεινε μονάχη μέσα στὴν κάμερά της μὲ τὸ ἀγαπημένο κεφάλι τοῦ νεκροῦ, ποὺ τὸ φύλησε χήλιες φορὲς καὶ τὸ μοσχόπλυνε μὲ τὰ δάκρυα της, πήρε κατόπι μιὰ μεγάλη κι' ὠριοκέντητη γλάστρα, ποῦ φυτεύουμε συγνά μαντζουράνα ἡ βασιλικό, καὶ τὸ ἔβαλε μέσα. ἀφοῦ τὸ τύλιξε πρῶτα σ' ἔνα δραῖο μεταξωτὸ φασμα. "Υστεροα τὸ σκέπασε μὲ χῶμα καὶ φύτευσε ἐπάνω του πολλὲς φίλες ἀπ' τὸν φημισμένο βασιλικὸ τῆς Σαλέρνης, ποτίζοντας τες πάντα μὲ φοδόνερο, μὲ μῆδα καὶ μὲ κάθε λογῆς ἀρώματα καὶ συγχόνερα μὲ τὰ δάκρυα της.

Καὶ καθισμένη σιμὰ στὴ γλάστρα μὲ τὸν βασιλικό, ἡ Λιζμπέτη περνοῦσε τῆς ἡμέρες της μιλῶντας στὸν βασιλικὸ σὰν νὰ εἴχε μπροστά της τὴν ζωντανὴ μορφὴ τοῦ φύλου της. "Εσκυφτεν ἐπάνω στὸν βασιλικό της, τὸν ἔσφιγγε στὴν ἀγκαλιά της καὶ τὸν πλημμύριζε μὲ τὸ ἀφθονό της κλῆμα. Κι' δ βασιλικὸς ἀπ' τῆς πολλὲς περιποιήσεις, τρεφόμενος κι' ἀπ' τὸ λίπασμα τῆς κεφαλῆς τῆς κλεισμένης στὴ γλάστρα, πολὺ γοήγορα μεγάλωσε καὶ γέμιζε τὸν ἀέρα μὲ τὴν μυρούνδια του.

— Η Λιζμπέτη λοιπὸν δὲν ἔπαινε νὰ μιλῇ στὸν βασιλικό της καὶ νὰ θρηνῇ στὰ φύλλα του ἐπάνω. Οἱ γείτονες τὸ παρατήρησαν αὐτό,

καὶ τὸ εἶπαν στ' ἀδέρφια τῆς ποῦ ἀποροῦσαν
βλέποντας τὴν ἀδερφή τους νὰ μαραίνεται καὶ
νὰ σβύνῃ.

Τῆς ἔκαμαν παρατηρήσεις, μὰ ἐπειδὴ τὰ λόγια τους δὲν ἀκούσθηκαν, τότε τῆς ἔκλεψαν τὸν ἀγαπημένο της βασιλικὸν νομίζοντας πῶς ἔτσι θὰ τὴν γιατρέψουν ἀπὸ τὴν τρέλα τῆς.

Μὰ ἡ ἀμοιρὴ κόρη μὴ βρίσκοντας πιὰ τὸν βασιλικὸν τῆς, τὸν ἔζητησεν ἐπίμονα πολλές φορὲς καὶ βλέποντας πῶς δὲν ἔννοοῦσαν νὰ τῆς τὸν δώσουν, ἔκλαψε τόσο πολὺ ποῦ ἐπεσε τέλεια πιὰ στὸ κρεβάτιον χωρὶς νὰ ζητάῃ ἄλλο τίτοτε ἀπὸ τὴν γλάστρα μὲ τὸν δλόξανθο βασιλικὸν τῆς.

Τὴν ἀδέρφια τῆς μπροστὰ σὲ μιὰ τέτοια ἐπιμονὴ δὲν ἤξεραν τί νὰ ὑποθέσουν καὶ ἀποφά-

σισαν ν' ἀδειάσουν τὴν γλάστρα μὲ τὸν βασιλικό. Μέσα στὴ γλάστρα ἥσαν τότε τὸ μεταξιό ὕφασμα μὲ τὸ κεφάλι ποῦ ἀκόμα ἦτο ἀλινωτὸ καὶ τὸ ἀναγνώρισαν πῶς εἶταν τὸν Λωραντον, ἀπὸ τὰ σγουρὰ μαλλιά του. Γιὰ τὸ εὔρημά τους αὐτὸ δὲν μποροῦσαν νὰ νοιώσουν τίποτε καὶ ἀφοῦ ἔθαψαν μυστικὰ κι' ἀπόκονφα τὸ γεκόδο κεφάλι, ἔφυγαν ὑπερεα ἀπὸ μερικὲς ἡμέρες ἀπὸ τὴν Μεσσίνα χωρὶς νὰ εἰποῦνε ποῦ πηγάδινουν.

Κι' ἡ καποροζίτικη Λιζμπέτη ἀπόμεινε πιὰ σὰν τὴν καλαμιὰ στὸν κάμπο μονάχη θρηνῶντας καὶ ζητῶντας τὴν γλάστρα μὲ τὸν βασιλικὸν τῆς, ὃς ποῦ μιὰ μέρα ἔψυχησε κι' αὐτῇ, βυθισμένη στὰ δάκρυα τῆς.

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

ΟΙ ΙΤΑΛΟΙ ΠΡΟΡΡΑΦΑΗΑΙΤΑΙ

ΦΡΑ ΑΓΓΕΛΙΚΟΣ ΚΑΙ ΜΑΖΑΤΣΙΟΣ

Υπάρχουν εἰς τὴν τέχνην δπως καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν μορφαὶ αἱ ὅποιαι μᾶς παρουσιάζονται ὡς αὐτὸ τὸ ἀνθροῖσμα καὶ ἡ προσωποποίησις τῶν προσπαθειῶν τῶν προκατόχων των, μεγάλαι κορυφαὶ ὑψούμεναι ὑπεράνω δλων καὶ ἐκφράζουσαι φωτεινῶς καὶ τελείως δ, τι γενεαὶ δλόκληραι πρὸ αὐτῶν κατώρθουν μόλις νὰ ψελλίσουν.

Ο Μιχαὴλ Ἀγγελος, τοιουτορόπως, μᾶς παριστᾶ τὸ κορύφωμα καὶ τὸν θρίαμβον τῆς εἰδωλολατρικῆς καὶ κλασικῆς ἀντιλήψεως τῆς τέχνης, καὶ δ Λεονάρδος μᾶς παριστᾶ τὴν τελευταίαν λέξιν τῆς ψυχολογικῆς ζωγραφικῆς, καὶ δ Ραφαὴλος ἐκπροσωπεῖ τὴν ἔξιδανίκευσιν τῆς μορφῆς. Πρόδρομος αὐτῶν δλῶν εἶνε δ Φρά Αγγέλικος, δ θεῖος ζωγράφος τοῦ Φιέζολε, συγκεφαλαιῶν καὶ κλείων τὴν πρώτην περίοδον τῆς ιταλικῆς τέχνης, τὸν θρίαμβον τοῦ χριστιανικοῦ καὶ ἀσκητικοῦ ἰδανικοῦ τὸ δποῖον ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς εἶχον κληρονομήσει καὶ εἶχον τελειοποιήσει οἱ πολλοὶ καὶ ἀνώνυμοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ζωγράφοι καὶ μινιατουρισταὶ τῆς Ομβρίας καὶ τῆς Σιένης.

Μολονότι ζήσας πολὺ μετά τὸν Γκιότο, μολονότι σύγχρονος τοῦ Μαζάτσιου, δ Φρά Αγγέλικος δὲν ἤθελησε νὰ λάβῃ ὑπ' ὅψιν του τὰς νέας ἴδεας, ἀπέμεινε τελευταῖος ἀντιρρόσωπος τῆς εύσεβοῦς ζωγραφικῆς τῶν μοναστηρίων. ή

ἀποκάλυψις τοῦ ἀρχαίου κόσμου δὲν τὸν συνεκίνησε, τὰ ἀρχαῖα μάρμαρα καὶ τὰ ζωντανὰ ἔργα δὲν ἤθελησε νὰ τὰ ἤδη, καὶ δλην τὸν τὴν ζωὴν ἔζησε εἰς τὴν ἐνατένισιν ἐνδὸς δράματος τοῦ οὐρανοῦ τὸ δποῖον καὶ ἤθελησε εἰς τὰς εἰκόνας του δλας νὰ ἀποτυπώσῃ.

Μὲ τὸν θάνατόν του δύναται κανεὶς νὰ εἴπῃ δι μία περιόδος δλόκληρος, καὶ ἵσως ἡ εἰλικρινεστέρα, δπωσδήποτε δὲ δη κυρίως ιταλική, ἡ πρωτοτυπωτέρα, ἡ κατανυκτικωτέρα, χάνεται καὶ ἐκλείπει.

Καὶ τοιουτορόπως δ ζωγράφος αὐτὸς ἀποτελεὶ ἐν δλῃ τοῦ τῆς ἀφελείᾳ τὸν μεγαλείτερον σταθμὸν εἰς τὴν ιταλικὴν τέχνην. "Ολη ἡ περίοδος τῶν πρωτογενῶν ζωγράφων τῶν ἀπὸ τοῦ Σιμάρβους καὶ τοῦ Γκιότο καὶ τοῦ Ὁρκανία, δλαι αἱ γενεαὶ αἱ ἀφανεῖς αἱ δποῖαι ἐ-θεωρουν τὴν ζωγραφικὴν δχι δως μίαν τέχνην ἐγκοσμίαν ἀλλὰ μίαν προσευχὴν καὶ ἔνα μέσον λατρείας πρὸς τὸν Θεόν, φθάνουν εἰς τὸν θρίαμβον καὶ τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν των διὰ τοῦ Φρά Αγγέλικου.

Ἐίνε δ τελευταῖος των ἀπόγονος καὶ δ τελειότερος καὶ δ μόνος ἔχων τὴν σφραγίδα μεγαλοφύτας.

Ο Ιωάννης ἐκ Φιέζολε, δ συμπαθῆς Φρά

Η ΣΤΑΤΥΩΣΙΣ — ΥΠΟ ΦΡΑ ΑΓΓΕΛΙΚΟΥ

Αγγέλικος ἡ ζωγράφος τῶν ἀγγέλων, ἐγεννήθη τὸ 1387.

Ο βίος του δ πνευματικὸς ἐκ τῶν εἰκόνων τον καθὼς καὶ ἐκ τῆς βιογραφίας τοῦ Βαζάρη μᾶς εἶνε πολὺ γνωστός. Τὰ γεγονότα δμως καὶ αἱ περιπέτειαι ἐλλείπουν ἀπὸ τὴν ζωὴν του. "Εγεννήθη εἰς τὴν κοιλάδα ἐκείνην τοῦ Μηγιέλο ἡ δποία είχε ἤδη δοξασθῆ ἀπὸ τὸν Γκιότο. Ο πατήρ του ὀνομάζετο Πέτρος δ ἀδελφός τευ δστις διεργίθη ὡς μινιατουριστής καὶ δστις ἐπ' δλίγον συνειργάσθη μαζί του, ὀνόμαζετο Βενεδίκτος¹. Οι δύο ἀδελφοὶ ἐνεδύθησαν μαζί τὸ μοναχικὸν σχῆμα, καὶ δ ζωγράφος μαζί δστις ἀπὸ τότε ἦτο διψασμένος δι' οὐρανὸν καὶ ἐκστασιν, διῆλθε τὰ πρῶτα ἐτη τῆς ζωῆς του εἰς τὸν μικρὸν λόφον τοῦ Φιέζολε δστις ὑψοῦται ἀνωθεν τῆς Φλωρεντίας καὶ δ δποῖος είχε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην περίφημον μοναστήριον. "Οταν δμως θρησκευτικαὶ διένεξεις ἐξεδίωξαν ἐκείθεν τοὺς μοναχούς, δ Φρά Αγγέλικος κατέψυγε εἰς τὴν μικρὰν πόλιν Κορτόνε καὶ ἐπὶ τελοὺς ἐπιστρέψας πάλιν εἰς Φλωρεντίαν εἰσῆλθε καὶ ἔμεινε ἀπὸ τὸν 1418 μέχρι τοῦ 1445 εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Αγίου Μάρκου δπου ἀκόμη ὑπάρχουν πλεῖστα τῶν ἔργων του.

Ο Πάπας Νικόλαος δ Ε'. γέροντα ἤδη τὸν προσεκάλεσεν εἰς Ρώμην δπως διακοσμῆση τὸ ἐν Βατικανῷ παρεκκλήσιον τὸ δποῖον φέρει τὸ ὄνομά του. "Απέθανεν εἰς Ρώμην καὶ ἐτάφη εἰς τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν τῆς Αγίας Μαρίας Σο-

pra Minerva δπου καὶ σήμερον ὑπάρχει ἀκόμη δ τάφος του.

Πρὸ τοῦ θανάτου του, ἐπελθόντος κατὰ τὸ 1455, καθὼς μᾶς ἀποδεικνύον αἱ ἔρευναι τοῦ Μαρκέζη δστις τοῦ ἀφιέρωσε θαυμάσιον βιβλίον², δ ζωγράφος μας ἡδυνήθη νὰ ἐπιστρέψῃ δλίγας ἡμέρας εἰς τὸ μοναστήριον του καὶ νὰ ούψῃ ἔνα βλέμμα ἀποχαιρετισμοῦ εἰς τὸν ἔρημον λόφον τοῦ Φιέζολε, εἰς δλην τὴν διαυγῆ ἀτμόσφαιραν καὶ τὴν γλυκεῖαν πεδιάδα τῆς Τοσκάνης δπου ἡ εὐτυχεστέρα περίοδος τῆς ζωῆς του διέρρευσε καὶ τὰ ἀγγελικώτερα τῶν ἔργων του ἐξετελέσθησαν.

Δὲν γνωρίζουμεν καλῶς τοὺς διδασκάλους τοῦ Φρά Αγγέλικου, καὶ δυνάμεθα μόνον νὰ εἴπωμεν δτι δ Στάρνινα τοῦ ἔδωκε τὰ πρῶτα μαθήματα καὶ δτι δη σχολὴ τῆς Σιένης περισσότερον καὶ ἀπὸ ἐκείνην τῆς Ομβρίας είχεν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως του. Δὲν ἔχουμεν ἐπίσης κανένα σοβαρὸν διδόμενον διὰ νὰ παραδεχθῶμεν μὲ τὸν Μύντος³ δτι ἐπηρεάσθη ίδιαιτέρως ἀπὸ τοὺς μινιατουριστάς, — δλοι οἱ ζωγράφοι εἰκόνων ἐπηρεασθῆ ἀπὸ αὐτούς, — ούτε δτι δὲν ἐπηρεάσθη διόλου δπως θέλει δ Καβαλκάσελε³. Νομίζουμεν ἐπίσης δτι τὸ ζήτημα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Μαζάτσιου ἐπὶ τοῦ Φρά Αγγέλικου εἶνε δλιγωτέρον πολύπλοκον καὶ περισσότερον καθαρὸν ἀπὸ δτι τὸ θέλουν. Ο Φρά Αγγέλικος, πρεσβύτερος κατὰ δεκαπέντε ἐτη τοῦ

¹ L. Marchese. Fra Angelico da Fiesole.

² E. Muntz: La renaissance italienne tom 6. er.

³ Cavalcaselle et Crowe: Storia de la pittura.

Μαζάτσιου, ἔχων φήμην ἥδη καὶ ἡλικίαν τριάκοντα ἐτῶν, δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ μόνον εἰς τὰ τέλη τῆς ζωῆς του νὰ ἐπηρεασθῇ ἀπὸ τὰς εἰκόνας τοῦ παρεκκλησίου Βράγκατοι ἐκεῖ ὅπου ἔζωγράφιζεν ὁ Μαζάτσιος. Αἱ εἰκόνες τὰς ὅποιας ὁ Φρά 'Αγγέλικος ἔκαμε ἐν Κορτόνε νεώτατος ἀκόμη καὶ πρὶν ἐμφανισθῇ εἰς τὸν δρίζοντα τῆς τέχνης ὁ Μαζάτσιος, μᾶς δίδουν πλήρη τοῦ ταλάντου του ἰδεάν. 'Ο ζωγράφος μας καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν δὲν θὰ μεταβάλῃ μέθοδον· ὁ Ἐναγγελισμὸς τοῦ Κορτόνε θὰ μένῃ ὡς ἔνα τῶν χαρακτηριστικῶν του ἔργων, καὶ μόνον ἵσως κατὰ τὰ τελευταία ἔτη ἐν Ρώμῃ, εἰς τὰς εἰκόνας τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Νικολάου Ε', θὰ ἐνθυμίσῃ τὸν Μαζάτσιον.

Καὶ τώρα, πρὶν ἀτενίσωμεν τὰς εἰκόνας του, ἀς εἴπωμεν ὅλιγας λέξεις περὶ τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὅποιον τὰς ἔζωγράφιζε.

Διότι πρέπει νὰ ἔχῃ πρὸ διφθαλμῶν κανεὶς, πρὶν ἤδη ἐν ἔργον τοῦ Ἀγγέλικου, ὅτι δὲν βλέπει μίαν εἰκόνα τεχνίτου ἀλλὰ μίαν προσευχὴν ἄγιου. Ζήσας διαρκῶς εἰς μοναστήριον περιφρονῶν τὰ ἐπίγεια, τρεφόμενος μὲ ἔηρὸν ἀρτον ὁ Ἀγγέλικος ἥτο πρὸ πάντων ἀσκητής. Πρέπει νὰ ἐνθυμηθῇ κανεὶς τὴν ζωὴν τοῦ Ἀγίου Φραγκίσκου τῆς Ἀσσίζης διὰ νὰ ἐννοήσῃ τὸν Φρά 'Αγγέλικον. 'Ο Βαζάρη μᾶς

λέγει ὅτι πάντοτε προσηγέρετο πρὶν ζωγραφίσῃ, ὅτι πολλάκις ἔβρεχε διὰ δακρύων κατανύξεως τὰς εἰκόνας του, ὅτι δταν ἔζωγράφιζε τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ ἡ λύπη τὸν παρέλυτον, ὅτι ἡ προσευχὴ του αὐτῆς ἥνοντο μὲ τὴν τέχνην καὶ ἐσυγχίζετο. Θεωρῶν τὴν ζωγραφικὴν ὡς ἀπορρέουσαν ἐκ τῆς λατρείας, ἐθεώρει ὡς ἴεροσυλίαν καὶ ἀνοσιούγημα νὰ νεωτερίζῃ κανεὶς εἰς τὴν τέχνην. Μέσα εἰς τὸν αἰῶνα του, ὁ ὅποιος ὑπῆρξε αἰώνιος ἐπαναστάσεως, εἰς τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὅποιαν ὁ Μαζάτσιος ἀντέγραφε τὴν ἀρχαὶ τέχνην καὶ ἀνεύρισκε τὰ ἀρχαὶ Ἰδανικά, δ' Ἀγγέλικος ἐπέμενεν εἰς τῶν μοναχῶν διδασκάλων του τὰς παραδόσεις. Εἶναι κατὰ βάθος ὁ τελευταῖος συνεχιστής καὶ ὁ λαμπρότερος ἀπόγονος τῶν μοναχῶν βιζαντίνων καὶ τῶν ιταλῶν εἰκονογράφων τῶν εἰναγγελίων καὶ τῶν προσευχηταρίων. "Εἰχε συνήθειαν, μᾶς λέγει ὁ Βαζάρη, νὰ μὴ διορθώνῃ καμμίαν του εἰκόνα ἀλλὰ νὰ τὰς ἀφίνη ὅποιας τὰς συνέλαβε κατὰ πρῶτον, φρονῶν ὅτι εἶχον γίνει τοιαῦται κατὰ θέλησιν τοῦ Θεοῦ".

Ἡ τέχνη του δὲ αὐτὸν ἥτο πρᾶγμα ἔξαρτώμενον ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς θρησκείας. "Οταν τοῦ ἐπρότεινον νὰ ζωγραφίσῃ ἔω τοῦ μοναστήριον καμμίαν εἰκόνα, συνεβούλευε ταπεινῶς νὰ ζητήσουν πρῶτον τὴν ἀδειαν τοῦ ἡγουμένου, καὶ ἀν ὁ ἡγούμενος συγκατένευε, τότε αὐτὸς ἀμέσως θὰ ἀνελάμβανε οἰονδήποτε ἔργον". Καὶ παρέμεινε καὶ καθ' ὅλον τὸν βίον του μοναχὸς ταπεινότατος, καὶ δταν μίαν ἡμέραν εἰς τὴν Ρώμην ὁ Πάπας Νικόλαος δὲ Ε'. Ἡθέλησε νὰ τὸν κρατήσῃ εἰς τὸ πρόγευμα, δὲν ἡθέλησε νὰ φάγῃ κρέας χωρὶς τὴν ἀδειαν τοῦ ἡγουμένου του, μὴ σκεπτόμενος ἐν τῇ ἀφελείᾳ του ὅτι ὁ Πάπας εἶχε μεγαλειτέραν θρησκευτικὴν αὐθεντίαν ἀπὸ τὸν ἡγούμενόν του.

Τοιοῦτος ἔζησε, πλάσιμα ἄλλου αἰῶνος, τὸ τελευταῖον ἀνθος μεσαιωνικῆς πίστεως καὶ ἀφελείας, καὶ τοιοῦτος ἀπέθανε ὁ Φρά 'Αγγέλικος, τοιουτορόπως δὲ πρέπει νὰ τὸν ἐχωμεν πρὸ διφθαλμῶν διὰ νὰ ἀτενίσωμεν καὶ ἐννοήσωμεν τὸ ἔργον του.

"Ολοὶ οἱ ἱστορικοὶ τῆς τέχνης ὅσοι διμίλησαν μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ Φρά 'Αγγέλικου ἐφρόντισαν νὰ διακηρύξουν, πρὶν ἀφευθοῦν εἰς τὸν θαυμασμόν των, ὅτι ἡ κοιτικὴ καὶ ἡ ἔξετασις πρέπει νὰ παύῃ πρὸ τῶν ἔργων αὐτῶν, ὅτι ἡ ψυχὴ μόνη δύναται νὰ τὰ διαβλέψῃ, ὅτι ἡ εἰδικότης καταλύεται καὶ ὅτι οἱ διφθαλμοὶ πρέπει νὰ κλείσουν πρὸ τῶν ἀτελειῶν του¹. "Υπο-

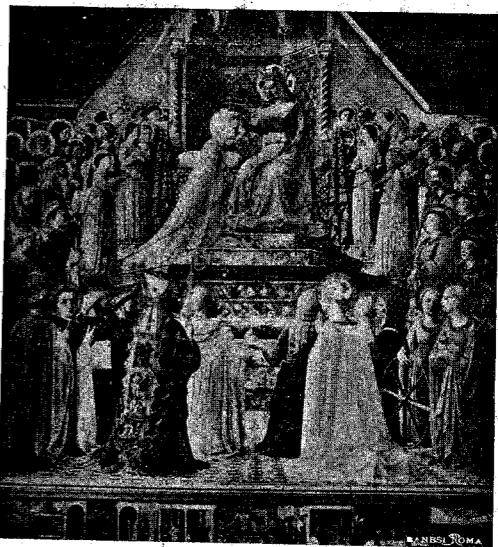
¹ Clement. De l'art en Italie, Rio De l'art chrétien.

θέτομεν ὅτι ἡ προφύλαξις αὕτη ἡ ὅποια διὰ ἥτο ἀναγκαία δι' οἰονδήποτε γήινον ζωγράφον, δι' οἰονδήποτε ἄλλον καλλιτέχνην τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, αἰῶνος κατὰ τὸν ὅποιον αἱ δημιουργίαι τῶν ἔργων τόσην πολλὴν ἔκφρασιν ἀλλὰ τόσην διάγην ζωὴν παρουσιάζουν, εἰνε ὅλες περιττὴ διὰ τὸν Φρά 'Αγγέλικον. 'Ο ζωγράφος αὐτὸς μᾶς παρουσιάζεται ὅχι ὡς ζωγράφος ἀνθρώπων, ἀλλ' ὡς ζωγράφος ὄπτασιῶν, ὡς ἔξεικονιστῆς ὅντων τὰ ὅποια δὲν εἰδομεν ποτέ, τὰ ὅποια ζοῦν εἰς ἄλλον κόσμον ὑπέρτερον, τὰ ὅποια ἔζωγράφισε μόνον διαβλέπων αὐτὰ ἐντὸς τῶν δινείρων τῆς ψυχῆς του καὶ εἰς τὰ ὅποια ἔδωκε δσον τὸ δυνατὸν διλιγότερον ἀνθρωπομορφισμόν. 'Ολόκληρον τὸ ἔργον του μᾶς παρουσιάζεται ὡς μία μεγάλη πινακοθήκη ἐκστάσεων, ὡς μία ἐνσάρκωσις ὕμνων, ὡς μία προσωποποίησις προσευχῶν. "Οπως ὁ Μιχαὴλ "Αγγελος ἀκοιβῶς ἔξιψώδη ἔκειθεν τῆς ἀνθρωπίνης πλάσεως καὶ ἔκαμε μίαν δημιουργίαν παραπλησίαν τοῦ Θεοῦ, μίαν γενεὰν πλησιεστέραν εἰς δύναμιν καὶ θρίαμβον σαρκός, τοιουτορόπως καὶ ὁ Φρά 'Αγγέλικος, ἀκολουθῶν διώς διάφοροα Ἰδανικά, ἔπλασε μίαν δημιουργίαν ὅντων ψυχικῶν καὶ ὅντων ἀλλών, μίαν σύνθεσιν ἀγγέλων καὶ παρθένων, δποίαν ἔνας ἀσκητὴς καὶ ἔνας δινειροπόλος ἡδύνατο νὰ τὴν συλλάβῃ.

"Ο ἀνθρωπὸς αὐτὸς μακρὰν τοῦ κόσμου, προφυλάσσων τὸ δινείρων του ἀπὸ πάσης βεβηλώσεως, ἐλίκνισε καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν οὐράνια ὅνειρα, πίστιν ἀμόλυντον, συγκίνησιν ἀμιωμον.

Τὰ ὄρατα ἀριστουργήματα μετανοίας καὶ θαυμάτων τὰ ὅποια οἱ ἄγιοι τῆς Τιβεριάδος καὶ αἱ μοναχαὶ τοῦ μεσαιῶνος ἐπραγματοποίησαν ἀφανῶς εἰς τὰ βάθη τῶν ἔρήμων καὶ εἰς τὰ σκότη τῶν κελλίων, τὰ ἀπετύπωσε αὐτὸς ἐπὶ τῶν πινάκων.

Αἱ Παρθένοι του, οἱ ἄγγελοι του, οἱ Χριστοί του καὶ οἱ ἄγιοι εἰνε ἐλευθερωμένοι διὰ τοῦτο ἀπὸ πάσαν γηίνην ματαιότητα . . . Υφασμένοι ἀπὸ ψυχῆς, φαίνονται μᾶλλον ὡς κεφαλαὶ οὐράνιαι αἱ δποῖαι κρύπτουν ὑπὸ τὸ ἔνδυμά των ωρίας κρύπτουν, καυλοὺς ἵων. Αἰσθάνεται κανεὶς ὅτι ἡ ἀτιμόσφαιρα εἰς τὴν δποῖαν ζοῦν εἰνε οὐρανία καὶ ὅτι ἀν τοὺς ἀποστάσιους ἀπὸ ἔκεινην, θὰ ἔξαφανισθοῦν ὡς σκιά, θὰ διαλυθοῦν ὡς ὄραμα, θὰ πτερυγίσουν. Αἱ συνθήκαι τῆς ὑπάρχεως των εἰνε διάφοροι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ ὑλη τοῦ σώματός των φαίνεται εἰς ἡμᾶς τοὺς γηίνους ἀδεξία, ἀφελής, στενοχωρημένη. Οἱ ἄγιοι του δὲν ἔχουν

Η ΑΝΑΛΗΨΙΣ — ΥΠΟ ΦΡΑ ΑΓΓΕΛΙΚΟΥ

λαιμούς, οἱ δποῖοι χρησιμεύουν μόνον διὰ νὰ καθιστοῦν ἡιας τοὺς ἀνθρώπους ἀποπληκτικούς, οὗτε στομάχους οἱ δποῖοι μᾶς δεσμεύουν τὸ πνεῦμα, οὗτε σάρκα ἡ δποία μᾶς ὀθεῖ εἰς ἀμαρτήματα. Οὔτε ἀρρενες τὴν ἔκφρασιν οὔτε θήλεις, οἱ ἄγγελοι του ἔχουν τὸ γένος τῶν δηντῶν ἐκείνων τῶν τελείων εἰς τὰ δποῖα δινειροπόλος ἡδύνατο νὰ τὴν συλλάβῃ. "Ολαι του αἱ μορφαὶ φαίνονται ὡς νὰ ἥκμασαν πρὸ τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος καὶ εἰνε ἥρεμοι τὴν σάρκα, γλυκεῖς τὴν ψυχήν, καὶ δταν ἀνοίγουν τὸ στόμα ἀποτείνοντεν εἰς τὸν θεόντος ὕμους, καὶ δταν ἐγείρουν τὰ δηματα πίπτουν εἰς ἐκστάσεις.

Κανὲν ἐκ τῶν προσώπων τοῦ Ἀγγέλικου δὲν ἐγνώρισε τὴν κακίαν, κανὲν δὲν διενοήθη καν νὰ ἀτενίσῃ τὸν κόσμον. Αἱ ἔκφρασεις τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν Παρθένων του εἰνε ἐκφράσεις παῖδων τῶν δηνοίων κανὲν δράμα εἰδεχθείας δὲν διέστειλε ἀκόμη τὰ χαρακτηριστικά. Μία σταγὼν γάλακτος νομίζει κανεὶς ὅτι βάφει ὄλων τὰ χεῖλη. Αἱ μορφαὶ των εἰνε ἐκστατικαί, καὶ ὄλοι εἰς τὰς εἰκόνας του καλοὶ κακοί, ἀγγελοι καὶ δαίμονες, λήσται καὶ ἄγιοι λατρεύουν τὸν Θεόν καὶ κρατοῦν ἐπομένως τὴν λατρείαν των ἐντὸς τῆς ψυχῆς των καὶ ἐμμένουν εἰς αὐτὴν καὶ κολυμβοῦν εἰς τὴν ἐκστασίν των . . . Καὶ ποῖος ποτὲ θὰ δυνηθῇ νὰ ἔκφρασῃ τοὺς θησαυροὺς τῆς εὐτυχίας τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν διών καὶ τῶν ἀγγέλων, οἱ δποῖοι, γεννῶνται δημηκῶς, θὰ ἔλεγες, ἔξ ἀμβροσίας, οἱ δποῖοι καὶ δταν πονοῦν ἀκόμη, πονοῦν ἀνευρών, πο-

Ο ΑΓΙΟΣ ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΣ ΕΛΕΩΝ ΤΟΥΣ ΠΤΟΧΟΥΣ
ΥΠΟ ΦΡΑ ΑΓΓΕΛΙΚΟΥ

νοῦν ὡς ἐν δινέρῳ, οἱ δόποιοι καὶ εἰς τὴν Σταύρωσιν διπος καὶ εἰς τὴν Ἀνάστασιν προσπαθοῦντες νὰ πονέσουν καὶ νὰ κλαύσουν καὶ νὰ λυπηθοῦν, πονοῦν, κλαίουν καὶ λυποῦνται ὡς ἐν ἡρέμῳ δινέρῳ.

Τὰ χρώματά του δὲν εἰναι πραγματικώτερα τῶν θεμάτων. "Ολαι αὐταὶ αἱ δόπασίαι λούονται εἰς μίαν ἐπιφάνειαν κνανοῦ ἀέρος καὶ χρυσῆς παιπάλης, πλημμυροῦν ἀπὸ τὴν στιλβηδόνα τῶν χρωμάτων τὴν δόπασιν μόνον τὰ πάνη ἐνδύονται. Οἱ ζωγράφοις δστις ἐλάτρευε τὰ πλάσματά του, περιφρονήσας τὴν γῆτην ματαιότητα καὶ ἀρνηθεὶς νὰ τοὺς δώσῃ σώματα, ἡθέλησεν δμως νὰ τὰ στολίσῃ μὲ δλους τοὺς πολυτιμοτέρους στολισμοὺς καὶ ἐσπατάλησε τὸν χρυσὸν καὶ ἔχουσε τὸ κνανοῦν καὶ ἔξωθενε τὸ ἐρυθρὸν καὶ δὲν ἡθέλησε νὰ δώσῃ καμμίαν σκιάν, νὰ μολύνῃ μὲ κανένα σκότος τὰς δόπασίας αὐτὰς αἱ δόποιαι ἐπάλλοντο διὰ τοὺς ὄφθαλμούς του ἐν μέσῳ αἰθερίου φωτός. Τὰ χρώματά του εἰναι ἀσπίλα καὶ εἰναι ζωγράφα, καὶ μετὰ πάροδον τῷρα πεντακοσίων ἑτῶν φραίνονται δροσερὰ ὡς πέταλα ἀνθέων—τόσον λεπτὰ καὶ πρόσφατα, ὥστε νὰ νομίζῃ κανεὶς δτι. δχι μὲ ὕδωρ, οὔτε μὲ κρόκον ἀλλὰ μὲ φῶς καὶ μὲ τὰ δάκρυα τῶν ἐκστάσεών τούτας ἔξεικόνισε ὁ ζωγράφος.

Ο χρόνος μᾶς διέσωσε πολλὰ τῶν ἔργων τοῦ Ἀγγέλικου, δχι διότι ἐφείσθη αὐτῶν περισσότερον ἀλλων ἔργων, ἀλλὰ διότι ἡ γονιμότης τοῦ εὑσεβοῦς διδασκάλου ἦτο ἀκούραστος.

Τὰ σπουδαιότερα τῶν θεμάτων του εἰναι οἱ Ἐναγγελισμοὶ εἰς τοὺς δόποιους ἔδωκε μίαν χάριν καὶ μίαν ἀγνότητα ὀλως ἴδιαιτέραν, Ἐναγγελισμὸς τοῦ Κορτόνε, Ἐναγγελισμὸς τοῦ Μοναστηρίου τοῦ Ἀγίου Μάρκου, αἱ Σταυρώσεις ἴδιως τοῦ Μοναστηρίου τοῦ Ἀγίου Μάρκου, αἱ Λατρεῖαι τῶν μάγων (Οὐφίτσι) καὶ αἱ θαυμάσιαι Στέψεις τῆς Θεοτόκου (Λούβζου, Οὐφίτσι, Βερολίνου).

Η τελευταία αὐτὴ σύνθεσις ἔχει μίαν γλυκύτητα ἴδιαιτέραν. Η Παρθένος αὐτὴ ἡ δόποια κλίνει ὡς κρίνον ὑπὸ τὴν ζωοποιὸν τοῦ τεθλιμμένου Χριστοῦ εὐλογίαν, δλοι οἱ ἀγγελοι αὐτοῦ οἱ δόποιοι ἀναπτέμπον διὰ χιλίων ἀφελῶν ὅργάνων παιάνας καὶ ὕμινους εἰς τὸν οὐρανὸν ἐνῷ οἱ ἀγιοι γύρω γονυπετοῦν, ἀποτελοῦν σύνθεσιν γεμάτην ἀπὸ συγκίνησιν καὶ ἀφελές μεγαλεῖον. "Ενα ἀγλαῖσμα χρυσοῦν — εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ μουσείου τῶν Οὐφίτσι κυρίως —

καθιστᾶ φωτεινότερον τὸ πρᾶγμα καὶ δίδει μίαν ἀληθῆ ἀποκαλύψεως μορφὴν εἰς τὸ δέμα τὸ ἀνεκφράστως ἀφελές καὶ ὥραιον.

Η Σταύρωσις εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἀγίου Μάρκου, μία ἀπὸ τὰς ἐπιβλητικωτέρας εἰκόνας τῆς καθολοῦ ζωγραφικῆς, δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς τὸ ἀριστούργημα τοῦ Φραὶ Ἀγγέλικου. Εἰς τὸ μεγάλον αὐτὸν ἔργον τὸ δόποιον καταλαμβάνει ὄλοκληρον τὸν τοίχον τῆς αἰθούσης τοῦ Καρπίτολο εἰς τὸ μοναστήριον, ὁ ζωγράφος ὑψώσει τοὺς τρεῖς σταυροὺς τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ληστῶν, ἐν μέσῳ διμίου ὅμιλου ὅμιλων οἱ δόποιοι δλοι διὰ τῶν ἐκφράσεων, τῶν στάσεων, τῶν κινημάτων τῶν ἐκφράζουν τὴν θλίψιν, τὴν ἐκπληξίν, τὸν πόνον, τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν πίστιν τῶν. Καὶ εἰναι μία συναυλία αἰσθημάτων καὶ μία βαθύτης εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐκφράσεων, δοποίαν μόνον ἵσως ὁ Λεονάρδος εἰς τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον τοῦ θὰ ὑπερβῇ. Οἱ Φραὶ Ἀγγέλικος εἰς τὴν γιγαντιαίαν τοιχογραφίαν του, ἀποδεικνύεται γνώστης βαθὺς ὅλων τῶν αἰσθημάτων τὰ δόποια ἐμψυχώνουν τὰς μορφὰς τῶν ὄντων, τῶν δόποιων τὸ μέτωπον καὶ τὸ πνεῦμα ἔθισε ἡ ἀγάπητάς

Εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Θραίων Τεχνῶν ἡ «Καθήλωσις» δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ μετάβασις ἀπὸ τοῦ ὑψούς τοῦ ἱερατικοῦ καὶ κατανυκτικοῦ εἰς τὸ ὑψός τὸ πραγματικότερον, τὸ δόποιον ἐπέδειξε κάπως ὁ Φραὶ Ἀγγέλικος εἰς τὰ ὄλως τελευταῖα του ἔργα. Η εἰκὼν αὐτὴ διὰ τὴν λεπτότητα τῶν μορφῶν, διὰ τὴν ἀφελῆ ἀληθείαν ἡ δόποια τὴν διαπνέει, διὰ τὰς μεγάλας τεχνικάς της ἀρετάς, διὰ τὸ λεπτὸν τοπεῖον τὸ δόποιον ἀπετέλει τὸ βάθος της καὶ τὸ δόποιον ὁ Φραὶ Ἀγγέλικος μὲ ἰδιαιτέραν ἀγάπην καὶ ἴδιαιτέραν ποίησιν ἔξετέλεσε, προξενεῖ ἐντύπωσιν μοναδικὴν καὶ ἀλησμόνητον εἰς τοὺς ἐπισκέπτας τοῦ φλωρεντινοῦ μουσείου τῶν προρραφαγιλτῶν.

Μεταξὺ τῶν ωραίων καὶ τῶν λεπτοτέρων ἔργων τοῦ Φραὶ Ἀγγέλικου πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὸν Ἐνδογούντα Χριστὸν τοῦ μουσείου τῆς Πίζας¹ ἀρρότως γλυκὺν καὶ ψυχικόν.

Τὰ τελευταῖα ἔργα τοῦ Φραὶ Ἀγγέλικου, αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Ὁρβιέτο, αἱ παροιστῶσαι ἀγίους καὶ προφήτας, καθὼς καὶ τὰ «Ἐπεισόδια τοῦ Βίου τοῦ Ἀγίου Στεφάνου καὶ Λαυρεντίου» εἰς τὸ Βατικανόν, ἀποτελοῦν γιγαντιαίας προόδους διὰ τὴν τεχνικὴν ἔξελιξιν τοῦ ζωγράφου μας, δχι δμως καὶ διὰ τὴν ἐκφρα-

σιν καὶ τὸν μυστικισμὸν του. Εἰς τὸν «Ἐσταυρωμένον, τωόντι, τοῦ Ἀγίου Μάρκου», εἰς τὴν «Ἀποκαθήλωσιν», ἡ ποίησίς του καὶ ἡ χριστιανικὴ ἐν γένει ποίησίς εἰπον τὴν τελευταίαν λέξιν. Βεβαίως ὁ Ἀγιος Λαυρέντιος καταδικαζόμενος εἰς τὸ μαρτύριον καὶ ἴδιως ὁ Ἀγιος Λαυρέντιος δίδων ἐλεημοσύνην εἰναι σελίδες θαυμάσιαι καλλίτερον συνθεμέναι καὶ λιχνοῦς ἀποδιδόμεναι. 'Αλλὰ κατὶ τι ἐκ τῆς θειότητος καὶ τῆς ψυχικῆς ἔξυψωσεως τοῦ ταλάντου τοῦ Φραὶ Ἀγγέλικου ἐλλείπει ἐξ αὐτῶν καὶ μᾶς τὰς καθιστᾶ διλιγότερον ἀγαπητάς.

Μακρὰν τοῦ ἀγνοῦ καὶ καθαροῦ ἀέρος τῆς Τοσκάνης, εἰς τὸν δόποιον δλοι αἱ ψυχαὶ τῶν διδασκάλων του τῶν ταπεινῶν καὶ γλυκέως ἀδεξίων καὶ θρήσκων διμιοῦν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Φραὶ Ἀγγέλικου, ὁ ζωγράφος μας δὲν δύναται πλέον νὰ ἐμβαπτίσῃ τὸν χρωστῆρα του εἰς τὸ κνανοῦν τοῦ ἀπείδου καὶ νὰ ἔξυψωσῃ εἰς τὴν ἐκστασιν τοῦ οὐρανοῦ. Εἰναι καὶ εἰς τὰ τελευταῖα του ἔργα μέγας ζωγράφος ὁ μοναχός, δχι δμως καὶ μεγάλος δραματιστής. 'Εαν διρόνος ἐφείδετο τωόντι μόνον τῶν εἰκόνων τοῦ Βατικανοῦ, ὁ Φραὶ Ἰωάννης δὲν θὰ ἔξιζε ἵσως τελείως τὸ δνομα τοῦ Ἀγγέλικου.

Θὰ ἐδύνατο νὰ εἴπῃ κανεὶς πολλὰ διὰ τὰ σπέρματα τὰ δόποια ἀφῆκε ὁ Φραὶ Ἀγγέλικος εἰς τοὺς μαθητάς του καὶ ἴδιως εἰς τὸν γλυκύτατον Μπενότσον Γόζολη, τὸν ζωγράφον τῆς Παρελάσεως τῶν Μάγων τοῦ ἀνακτόρου Ρικάρδη καὶ τῶν ἀδανάτων τοιχογραφιῶν τοῦ νεκροταφείου τῆς Πίζας. 'Αλλ' δχωρος δὲν τὸ ἐπιτρέπει, καὶ θὰ ἡθέλαμεν μᾶλλον νὰ εἴπωμεν δλίγας λέξεις δ' ἔνα σύγχρονον τοῦ Φραὶ Ἀγγέλικου καὶ ἔνα ἐνδοξον τῆς ἐποχῆς του ζωγράφον δστις ἔγκοσμιώτερος πολὺ καὶ ὑλικώτερος, τὴν αὐτὴν χάριν καὶ τὴν αὐτὴν ἀφελείαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀβρότητα ἐκαλλιέργησε, — τὸν Γκεντίλε έκ Φαβιάνο.

Η ζωή του ὑπῆρξε μία εὐτυχῆς περιήγησις εἰς τὴν Ἰταλίαν δλην, καὶ παντού ἡ δόδος του ὑπῆρξε στρωμένη μὲ ρόδα, καὶ παντοῦ αἱ τιμαὶ καὶ ὁ θαυμασμὸς τὸν ὑπερέχθησαν. Εἰς τὴν Βενετίαν, τὴν Φλωρεντίαν, τὴν Βερώναν, τὴν Σιένην, τὸ Ὁρβιέτο, τὴν Ρώμην μετέβη δεντύπης, τὸν ἔξυψωσε, τὸν ἐπλήρωσαν θυμιαμάτων.

Η ζωή του ὑπῆρξε μία εὐτυχῆς περιήγησις εἰς τὴν Ἰταλίαν δλην, καὶ παντοῦ ἡ δόδος του ὑπῆρξε στρωμένη μὲ ρόδα, καὶ παντοῦ αἱ τιμαὶ καὶ ὁ θαυμασμὸς τὸν ὑπερέχθησαν. Εἰς τὴν Βενετίαν, τὴν Φλωρεντίαν, τὴν Βερώναν, τὴν Σιένην, τὸ Ὁρβιέτο, τὴν Ρώμην μετέβη δεντύπης, τὸν ἔξυψωσε, τὸν ἐπλήρωσαν θυμιαμάτων.

Η ζωή του ὑπῆρξε μία εὐτυχῆς περιήγησις εἰς τὴν Ἰταλίαν δλην, καὶ παντοῦ ἡ δόδος του ὑπῆρξε στρωμένη μὲ ρόδα, καὶ παντοῦ αἱ τιμαὶ καὶ ὁ θαυμασμὸς τὸν ὑπερέχθησαν. Εἰς τὴν Βενετίαν, τὴν Φλωρεντίαν, τὴν Βερώναν, τὴν Σιένην, τὸ Ὁρβιέτο, τὴν Ρώμην μετέβη δεντύπης, τὸν ἔξυψωσε, τὸν ἐπλήρωσαν θυμιαμάτων.

Η ζωή του ὑπῆρξε μία εὐτυχῆς περιήγησις εἰς τὴν Ἰταλίαν δλην, καὶ παντοῦ ἡ δόδος του ὑπῆρξε στρωμένη μὲ ρόδα, καὶ παντοῦ αἱ τιμαὶ καὶ ὁ θαυμασμὸς τὸν ὑπερέχθησαν. Εἰς τὴν Βενετίαν, τὴν Φλωρεντίαν, τὴν Βερώναν, τὴν Σιένην, τὸ Ὁρβιέτο, τὴν Ρώμην μετέβη δεντύπης, τὸν ἔξυψωσε, τὸν ἐπλήρωσαν θυμιαμάτων.

Η ζωή του ὑπῆρξε μία εὐτυχῆς περιήγησις εἰς τὴν Ἰταλίαν δλην, καὶ παντοῦ ἡ δόδος του ὑπῆρξε στρωμένη μὲ ρόδα, καὶ παντοῦ αἱ τιμαὶ καὶ ὁ θαυμασμὸς τὸν ὑπερέχθησαν. Εἰς τὴν Βενετίαν, τὴν Φλωρεντίαν, τὴν Βερώναν, τὴν Σιένην, τὸ Ὁρβιέτο, τὴν Ρώμην μετέβη δεντύπης, τὸν ἔξυψωσε, τὸν ἐπλήρωσαν θυμιαμάτων.

Η ζωή του ὑπῆρξε μία εὐτυχῆς περιήγησις εἰς τὴν Ἰταλίαν δλην, καὶ παντοῦ ἡ δόδος του ὑπῆρξε στρωμένη μὲ ρόδα, καὶ παντοῦ αἱ τιμαὶ καὶ ὁ θαυμασμὸς τὸν ὑπερέχθησαν. Εἰς τὴν Βενετίαν, τὴν Φλωρεντίαν, τὴν Βερώναν, τὴν Σιένην, τὸ Ὁρβιέτο, τὴν Ρώμην μετέβη δεντύπης, τὸν ἔξυψωσε, τὸν ἐπλήρωσαν θυμιαμάτων.

Η ζωή του ὑπῆρξε μία εὐτυχῆς περιήγησις εἰς τὴν Ἰταλίαν δλην, καὶ παντοῦ ἡ δόδος του ὑπῆρξε στρωμένη μὲ ρόδα, καὶ παντοῦ αἱ τιμαὶ καὶ ὁ θαυμασμὸς τὸν ὑπερέχθησαν. Εἰς τὴν Βενετίαν, τὴν Φλωρεντίαν, τὴν Βερώναν, τὴν Σιένην, τὸ Ὁρβιέτο, τὴν Ρώμην μετέβη δεντύπης, τὸν ἔξυψωσε, τὸν ἐπλήρωσαν θυμιαμάτων.

Η ζωή του ὑπῆρξε μία εὐτυχῆς περιήγησις εἰς τὴν Ἰταλίαν δλην, καὶ παντοῦ ἡ δόδος του ὑπῆρξε στρωμένη μὲ ρόδα, καὶ παντοῦ αἱ τιμαὶ καὶ ὁ θαυμασμὸς τὸν ὑπερέχθησαν. Εἰς τὴν Βενετίαν, τὴν Φλωρεντίαν, τὴν Βερώναν, τὴν Σιένην, τὸ Ὁρβιέτο, τὴν Ρώμην μετέβη δεντύπης, τὸν ἔξυψωσε, τὸν ἐπλήρωσαν θυμιαμάτων.

Η ζωή του ὑπῆρξε μία εὐτυχῆς περιήγησις εἰς τὴν Ἰταλίαν δλην, καὶ παντοῦ ἡ δόδος του ὑπῆρξε στρωμένη μὲ ρόδα, καὶ παντοῦ αἱ τιμαὶ καὶ ὁ θαυμασμὸς τὸν ὑπερέχθησαν. Εἰς τὴν Βενετίαν, τὴν Φλωρεντίαν, τὴν Βερώναν, τὴν Σιένην, τὸ Ὁρβιέτο, τὴν Ρώμην μετέβη δεντύπης, τὸν ἔξυψωσε, τὸν ἐπλήρωσαν θυμιαμάτων.

Η ζωή του ὑπῆρξε μία εὐτυχῆς περιήγησις εἰς τὴν Ἰταλίαν δλην, καὶ παντοῦ ἡ δόδος του ὑπῆρξε στρωμένη μὲ ρόδα, καὶ παντοῦ αἱ τιμαὶ καὶ ὁ θαυμασμὸς τὸν ὑπερέχθησαν. Εἰς τὴν Βενετίαν, τὴν Φλωρεντίαν, τὴν Βερώναν, τὴν Σιένην, τὸ Ὁρβιέτο, τὴν Ρώμην μετέβη δεντύπης, τὸν ἔξυψωσε, τὸν ἐπλήρωσαν θυμιαμάτων.

Η ζωή του ὑπῆρξε μία εὐτυχῆς περιήγησις εἰς τὴν Ἰταλίαν δλην, καὶ παντοῦ ἡ δόδος του ὑπῆρξε στρωμένη μὲ ρόδα, καὶ παντοῦ αἱ τιμαὶ καὶ ὁ θαυμασμὸς τὸν ὑπερέχθησαν

δὲν ὑπῆρχαν διλιγότερον τῶν συγχρόνων του ἐνθουσιασμένοι. Ο φλαμανδὸς Ρογκόδης Βὰν δὲ "Εῦδεν, διλύγον μετά τὸν θάνατον τοῦ ζωγράφου μας ἐπίσκεψεῖς τὴν Ρώμην, τὸν ἀνεκήρυξε ὑψιστὸν τῶν διδασκάλων". Ο Μιχαὴλ "Αγγελος ἔλεγε ὅτι τὸ ἔργον του ἦτο εὐγενές ὅσον τὸ δονομά του, σήμερον δὲ πρὸ τῶν διλύων ἐνσπουδεύοντων ἔργων του, πρὸ τοῦ θαυμαστοῦ τούλαχιστον ἔκεινον retable τῆς «Λατρείας τῶν Μάγων» τῆς Ἀκαδημίας τῶν Τεχνῶν, σταματῶμεν μὲ σεβασμὸν ὡς πρὸς τοῦ θαυμασιωτέρου ἵσως μνημείου τῆς χάριτος τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰώνος.

Η ζωγραφιὰ αὕτη τφόντι μὲ τὰ ζωηρά τῆς χρώματα, μὲ τὰ ἐνδύματα τὰ πολύχροα, μὲ τὰ χρυσᾶ τῆς κοσμήματα ἐλκύει τοὺς ὄφθαλμοὺς καὶ τοὺς γοντεύει. "Ολος αὐτὸς ὁ κόσμος ὁ εὐγενῆς καὶ ὁ λεπτός, τὸν ὅποιον ὁ ζωγράφος νομίζει κανεὶς ὅτι ἀποσπᾶ ἀπὸ τὰ προσευχητάρια τοῦ μεσαιώνος καὶ εἰς τὸν ὅποιον ἔδωκε μίαν ζωὴν χαριτωμένην καὶ ὀβεβαίαν, μᾶς παρουσιάζεται ἐμψυχωμένος ἀπὸ μίαν θνητὴν γλυκύτηταν καὶ λεπτότητα. "Ολα τον τὰ πρόσωπα μᾶς φαίνονται ὡς ὄφαῖα πρόσωπα ἀπολόγων, ζῶντα ἀμφιβόλως, ζῶντα μετὰ κόπου, ἀλλὰ ζῶντα μίαν ζωὴν κρίνων λευκὴν καὶ ἐκτάκτως ἀρωματώδη. Φορτωμένα ἀπὸ χρυσόν, στολισμένα μὲ ἐνδύματα φανταστικά, ἐρυθρὰ καὶ κυανᾶ, οἱ ἀνθρωποι αὐτοὶ δὲν ἔχουν τὴν οὐρανίαν μολαταῦτα προέλευσιν τοῦ Φρὸν Ἀγγελικού. Τοὺς αἰσθανόμεθα ἀπεναντίας ὅλοις ὡς γλυκεῖς ἀδελφούς μας ζῶντας ἀπλῶς εἰς ἐποχὴν πολὺ περισσότερον λεπτήν καὶ περισσότερον ὀραίαν, ἀλλὰ ζῶντας τὴν ζωὴν τὴν ἴδικήν μας. Γυναικες καὶ ἔφηβοι κινοῦνται εἰς τὴν «Λατρείαν τῶν Μάγων» ὡς εἰς μίαν εὐγενῆ καὶ εὐσεβῆ πανήγυριν, καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀναμιγνύονται ἐπίσης εὐγενεῖς ἵπποι, εἴκινητοι πίθηκοι, ἀβραὶ περιστεραὶ καὶ γοντευτικὰ πολύχρωμα καὶ δροσοστιάζοντα ἀνθρ. "Ενα τοπεῖον ἀνάλογον, τοπεῖον μακρυνὸν καὶ ἐκτεινόμενον ὡς δινειρὸν εὐτυχίας, ἀπλοῦται εἰς τὸ βάθος πλημμυρούμενον ἀπὸ ὀραίους ἵπποτας. Αἱ εὐγενεῖς καὶ πατριαρχικαὶ μορφαὶ τῶν μάγων ἀντιτίθενται συμπαθητικῶς μὲ τὴν πλημμύραν αὐτὴν τῆς νεότητος ὡς ὅποια τὰς τριγυρίζει.

Καὶ αἰσθάνεται κανεὶς ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος αὐτῆς μίαν ἥδονὴν ἥρεμον καὶ μελαγχολικήν, γεμάτην ἀπὸ νοσταλγίαν, τὴν μελαγχολικὴν ἔκείνην νοσταλγίαν τὴν ὅποιαν ἔχει ὁ ἀνθρωπός

διὰ τὰ πράγματα τὰ εὐτυχῆ καὶ τὰ ἀνεπιστρεπτὰ ἐκλείφαντα. Ή ἵδεα ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ὠραῖα πράγματα ἔζησαν, ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ζῶα ἐθωπεύθησαν ἀπὸ τόσον ἀβράς κεῖρας, ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ εὐγενῆ ἀλλογα ἐκράτησαν ὅλους αὐτοὺς τοὺς λεπτοὺς καὶ ἐκπάγλους ἐφήβους, μᾶς γεμίζει μὲ ἐπιδυμίαν καὶ συγκίνησιν.

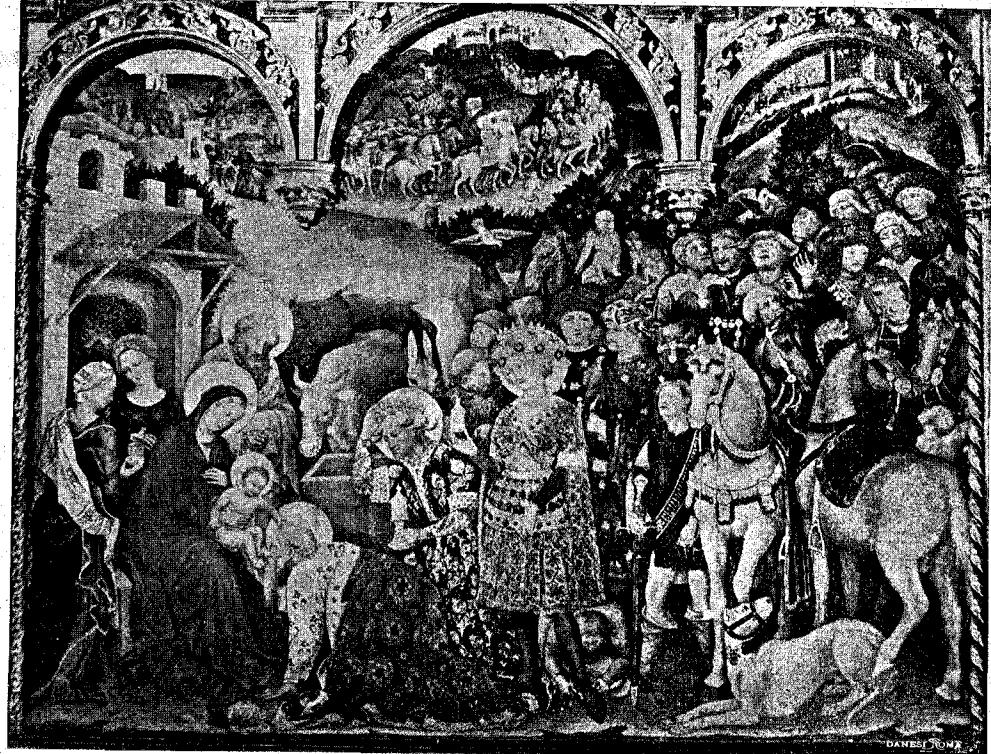
Καὶ ἵδον ὅπου εἰς τὴν εἰκόνα αὐτὴν τοῦ Γκεντίλε θὰ Φαβιάνο ἀνακαλύπτει κανεὶς ἐν σπέρματι ὀλην τὴν ἀνέφικτον καὶ ἐπίγειον χάριν τὴν ὅποιαν θὰ δανεισθῇ κατόπιν ὁ Βενότος Γοζόλη εἰς τὰς εἰκόνας του τοῦ παλατίου Ρικάρδη καὶ διαβλέπει ἀμυδρῶς ὀλην τὴν γοντείαν τὴν ὅποιαν θὰ τελειοποιήσῃ καὶ θὰ καταστήσῃ ἀκρως ζωηροτέραν ὁ Φίλιππος Λίτπι καὶ ὁ Μποτιτσέλι.

Καὶ τοιουτόροπως ὁ εὐτυχῆς αὐτὸς ζωγράφος ὅστις ἐνεψύσησε μίαν σπανίαν ἀλλὰ διακεκριμένην ζωὴν εἰς τὴν ζωγραφικὴν τῆς ἐποχῆς του, μᾶς ἐμφανίζεται μετὰ τὸν Φρὸν Ἀγγελικον ὡς ὁ δεύτερος πρόδορος τῆς ποιήσεως ἔκεινης ἡ ὅποια θὰ ἔχῃ τόσον εὐτυχῆ ἐπιλογὴν ἐπὶ τῶν κατόπιν προρραφαηλιτῶν καὶ ἡ ὅποια ἀναμιγνυομένη μὲ μίαν βαθυτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν γνῶσιν τῆς τέχνης θὰ δώσῃ τὰ τελειότερα τῆς πρώτης Αναγεννήσεως ἔργα.

Δυστυχῶς δίλγα ἔργα του μᾶς ἀπομένουν. Η ζωὴ του ἐπίσης δὲν μᾶς εἶνε γνωστὴ εἰς τὰς λεπτομερείας της. Ἐγεννήθη μεταξὺ τοῦ 1360-70 καὶ λέγεται ὅτι ὁ Ἀλεγρέτος Νούτση τοῦ ἔδωκε τὰ πρῶτα μαθήματα.

Μεταξὺ τῶν πρώτων του ἔργων θεωρεῖται ἡ «Στέψις τῆς Θεοτόκου» ἡ ὅποια σώζεται εἰς τὴν πατρίδα του Φαβιάνο καὶ τῆς ὅποιας τὰ ἔξαρτηματα μετεφέρθησαν εἰς τὸ μουσεῖον Βρέστα τοῦ Μιλάνου. "Ηδη δλόκληρος σχεδὸν ἡ χάρις τῆς κατὰ πολὺ μεταγενεστέρας «Λατρείας τῶν Μάγων» ἐνυπάρχει εἰς τὴν εἰκόνα αὐτὴν καὶ οὐτε τὰ ἀνθρ. δεν λείπουν, οὐτε τὸ μειδίαμα τῆς φύσεως μὲ τὸ ὅποιον ὁ Γκεντίλε βραδύτερον θὰ ἐστόλιζε τὰ ἔργα του. Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Γκεντίλε εἰς Βρέσκιαν καὶ εἰς Βενεθίαν δποι μετέβη πρὸς τὸ 1420 καὶ δποι ἐζωγράφισε μίαν περίφημον Ναυμαχίαν, τίποτε νεότητος ὡς ὅποια τὰς τριγυρίζει.

Εἰς τὴν περίοδον τῆς διαμονῆς του ἐν Φλωρεντίᾳ δποι καὶ αὐτὸς ὑπέστη φαίνεται τὴν ἐπίδρασιν τῶν μεγάλων ἐπαναστατῶν καὶ εἰδετὰς θύρας τοῦ Γιβέρτη, τὰ ἀγάλματα τοῦ Δονατέλο, τὰς εἰκόνας ἵσως τοῦ Μαζόλινου τοῦ διδασκάλου τοῦ Μαζάτσου, ἀνάγονται καὶ τὰ καλλίτερα τῶν ἔργων του, ἡ θαυμασία Λατρεία

Η ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΩΝ ΜΑΓΩΝ — ΥΠΟ ΓΚΕΝΤΙΑΣ ΕΚ ΦΑΒΙΑΝΟ

πρὸ πάντων περὶ τῆς ὅποιας ὠμιλήσαμεν καὶ ὁ δποια τοῦ παρηγγέλμη ἀπὸ τὸν Πάλλαν Στρότου.

Ολίγαι ἀκόμη δευτερεύονται εἰκόνες ἐν

Φλωρεντίᾳ καὶ μία Παρθένος ἐν Ορβιέτῳ ἀποτελοῦν τὰ ἐλάχιστα σωζόμενα ἔργα τοῦ Γκεντίλε δὰ Φαβιάνο ὅστις ἀπέθανε πλήρης δδέης περὶ τὸ 1430.

N. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΚΟΚΚΙΝΟΣ ΒΡΑΧΟΣ *

Ε'.

Ο ΛΗΝ ἔκείνη τὴν νύκτα, ὁ "Αγγελος ἀναπολοῦσε κ' ἐσχολίαζε τὴ συνομιλία του μὲ τὴ Φωτεινή.

Καὶ πρῶτα - πρῶτα, τὸ εὑρημα τῶν ἐρωτευμένων ἔαδελφῶν τὸν εἰχ' εὐχαριστήσει, γιατὶ βαθειά· τιὴν ψυχὴ του, τοῦ ἐγένησε τὴν ἐλπίδα πῶς θὰ μποροῦσε νὰ χρησιμεύσῃ γ' ἀφορμὴ καὶ γιὰ παραδειγμα... Νά, καὶ χθὲς ἀκόμη, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, ξεθαρρεύτηκε νὰ 'πη

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ τεῦχος τῆς 31 Ματου.

τὴν ἔξαδέλφη του μερικὰ πράγματα, ποῦ δὲν θὰ τάλλεγε ἵσως ποτέ...

Καὶ τὰ λόγια της, ὅχι, δὲν ἥταν ὀλωδιόλου ἀπελπιστικά. "Οσα μάλιστα δὲν ἐπόφερε, τὸν ἔχαροποιοῦσαν περισσότερο. Τὸν εἰπε γέρο κατάμουτρα· ἀλλὰ γιὰ νὰ μεταχειρισθῇ τόσο ὑπερβολικὴ λέξι, ἐσυλλογιζόταν, θὰ 'πη πῶς ἥταν ἀπὸ νάζι, — παιδιοῦ νάζι, — καὶ πῶς ἀληθινὰ τῆς ἔκαμψιν ἐντύπωσι ανθρώπου πολὺ πιὸ νέου ἀπὸ τὴν ἥλικία του. "Οσο γ' αὐτό, ἔπειτε νὰ εἶνε βέβαιος. "Στὸ τέλος, τὴν ἐρώτησί του

δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τὸν ἀγαπήσῃ, ἡ Φωτεινὴ ἀπροσδόκητα τὴν ἐσχέτισε μὲ τὴ δικῇ της, ἀντὸν φαίνεται εὐμορφη ἢ ἀσχημη. Τὸ ἕδιο εἶνε, — εἶχε εἰπῆ. Κι' δ' Ἀγγελος ἐσυμπέφανε, ὅτι τὸ πρῶτη ποὺ τὴν ἐβεβαίονε, μὲ τὸ σημεῖον εἰλικρίνεια, ἀλλοίμονο! πῶς εἶνε τὸν ὁραιότερο κορίτσιον ἀπ' ὃσα εἶδε 'ετὴ ζωὴ του, ήταν γιὰ κείνη ὅλο τὸ ἕδιο σὰ νὰ τῆς ἔλεγε, πῶς αὐτός, ἀπὸ μέρος του, ἀν δὲν ήταν ἐξαδελφός της, θὰ μποροῦσε νὰ τὴν ἀγαπήσῃ μιὰ χαρά Αὗτὸ βέβαια καὶ κάτι παραπάνω ἐσήμαιναν τὰ λόγια του. Άλλα μόνον ἡ χθεσινὴ συνομιλία τὸν ἔπειθε πῶς μπῆκε εἰπὸν νόημά των κ' ἡ Φωτεινή.

Αν δὲν ήταν ἐξαδελφός της... Άληθεια, ἡ ίδεα τῆς συγγενείας πρέπει νὰ ήταν ἀνυπέρβλητο ἐμπόδιο μὲς 'ετὸ μυαλὸ τῆς Φωτεινῆς. Ή φοίη ποὺ ἐξωγραφίσθηκε 'ετὸ πρόσωπό της, τὴ στιγμὴ ποὺ μιλοῦσε γιὰ τὸν ἔρωτα τῶν ἐξαδελφιῶν, ἀ, δὲν ήταν καθόλου προσποιητή. Κι' δ' ίδιος δ' Ἀγγελος ἔδειλιασε... Τοῦ ἐφάνηκε σὰ νὰ εἴδε μπροστά του τὴν αἱματωμένη ὄπτασία τοῦ Κόκκινου Βράχου, ἐμπόδιο φοβερὸ καὶ ἀκατάλυτο, ποὺ ἀντοφάσιζε κανεὶς νὰ τὸ ἀψηφήσῃ, θάπαντοῦσε τὸν κρημνό, τὴν ἄβυσσο, τὸ χάσος. Άλλα πάλι, ἐσυλλογιζόταν, — καμμιὰ ίδεα, καμμιὰ πρόληψη, καὶ 'ετὸ στενώτερο μαλλὸ ριζωμένη, δὲν θὰ ήταν ίκανη νάνθεξῃ, μόλις θάρχιζε νὰ μιλῇ ἀπὸ μέσα κάτι δυνατώτερο, — ή ίδια ἡ ψυχή, ἡ φύσις, ἐνα αἰσθημα ἀληθινό, μιὰ συμπάθεια ὀπατανίκητη. Ήταν μεγάλη τόλμη νὰ τὸ ἐλπίζῃ γιὰ τὴν ἐξαδελφὴ του; Ήξενος πῶς καμμιὰ γυναῖκα ὡς τώρα δὲν μπόρεσε νάντισταθῇ 'ετῆς μελαχοινῆς ἀντρίκιας εὐμορφιᾶς του τὸν μαγνήτη. Ποὺ θὰ εὑρισκει τόση δύναμι ἡ Φωτεινή;.. "Εξαφνα, μιὰ μέρα, μποροῦσε νὰ βρεθῇ ἔρωτευμένη 'ετὰ γερά, χωρὶς κι' αὐτὴ νὰ τὸ καταλάβῃ. Κάθ' ἐμπόδιο τότε, δ' Κόκκινος Βράχος δ' ίδιος, θὰ ἔχαμήλονε αὐτόματο.

Γιατὶ ὅχι; Θυμᾶται. Τὸ βράδυ, δταν ἐγύρισαν μὲ τὸ ἀμάξι 'ετὴ βίλλα, δὲν ἀφησαν τὸ Μίμη νὰ καθήσῃ κοντὰ 'ετὸν ἀμάξι, δπως τὸ ἀπόγευμα, ἀλλὰ τὸν ἐπῆρων μέσα. Καὶ τὰ τρία παιδιά ἐστρυμώθηκαν φαιδρότατα'ετὸ κάθισμα τὸ πισινό, ἡ Φωτεινὴ 'ετὴ μέση. Σ' ὅλο σχεδὸν τὸν δρόμο, ἡ κόρη ήταν γυρμένη πρὸς τὸν ἐξαδελφό της, ἀκουμποῦσε 'ετὸ πλευρό του, εἶχε περάσει ἀπὸ πίσω τὸ χέρι της καὶ τοῦ ἀγκάλιαζε τὴν πλάτη. Κ' ἔκεινος πάλι τὴν ἐκρατοῦσε ἀπὸ τὴ μέση.

Ήταν πολὺ φυσικὸ καὶ ἀπλὸ τὸ ἀγκάλιασμά τους, γιατὶ διαφορετικὰ μὲ δυσκολία θὰ

μποροῦσαν νὰ κρατηθοῦν καὶ οἱ τρεῖς 'ετὸ στενὸ κάθισμα, καὶ μάλιστα ὅταν τὸ ἀμάξι ἀνέβαινε τραχὺ κάπως ἀνήφορο. Καὶ δύμως ήταν ἀγκάλιασμ ἀγάπτης. Κάθε φορὰ ποὺ ξεψυχοῦσε ἡ συνομιλία, κ' ἐξάναψε τὸν πόδιο τοῦ νέου ἡ σεληνόφωτη νύκτα μὲ τὰ μάγια της, κ' ἐσφιγγε τὴ θερμὴ μέση ποὺ ἐκρατοῦσε ζωηρότερα, κ' ἔφερνε μιὰ στιγμὴ τὴν κόρη πιὸ κοντά του, — ἀμέσως αἰσθανόταν καὶ τὸ δικό της σφιξιμο νὰ γίνεται θερμότερο, κ' εἶχε τὴ γλυκειά, τὴ μεθυστικὴ ἐντύπωσι, πῶς ἐκρατοῦσε 'ετὴν ἀγκαλιά του ἔνα πλάσμα ποὺ τὸν ἀγαποῦσε, τὸν ἀγαποῦσε. "Οχι γιατ' ήταν ἐξαδελφός της, παρὰ γιατ' ήταν αὐτός.

Καὶ ἀπὸ ἔνα τέτοιο αἰσθημα, — ἐλογάριαζε, — ὡς τὴν ἀγάπη ποὺ ἥθελε δὲν νέος, τὸ διαστήμα ήτον πολὺ μεγάλο μὰ καὶ πολὺ μικρό.

ΤΗΝ ήμέρα ἔκεινη, δ' Μίμης εἶχε φύγει πρῶτη γιὰ τὴ χώρα, κι' δ' Ἀγγελος δὲν τὸ ἀκούσε μὲ δυσαρέσκεια. Ό κύριος Σάντρης 'ετὸ κατάστημα, δ' Μίμης 'ετὸ σχολεῖο, ή κυρία Σάντρη δυσκίνητη καὶ | αρετή, — δὲν τοῦ ἔμενε τώρα παρὰ δὲν ἐξαδελφη του. "Ολο τὸ πρωΐ, οἱ δύο τους. Ή κυρία Σάντρη, σὰ νὰ ἐλυτότανε τὸν ἀνεψιό της γιὰ τὴν ἀπομόνωσι, τὸν ἐσυμβούλευε νὰ κατεβαίνῃ κι' αὐτὸς λιγάκι 'ετὴ χώρα, νὰ πηγαίνῃ 'ετὴ Λέσχη, νὰ βλέπῃ κανένα φίλο, γιὰ νὰ μὴ τοὺς βαρεθῇ γοργόρα. 'Εκείνος δύμως ἔδήλωνε ὁρθὰ-κοφτὰ πῶς δὲν ἥλθε γιὰ τὴ χώρα παρὰ γιὰ τὴν ἐξοχή, πῶς δὲν συντροφιά τῶν ἀγαπημένων συγγενῶν ἔκαμνε τὴν ἐξοχή του παράδεισο, καὶ πῶς πιὸ πολὺ ἀπὸ κάθε ἄλλη, τὸν εὐχαριστοῦσε δὲν συντροφιὰ τῆς Φωτεινῆς.

Ή κυρία Σάντρη ἔκουνοῦσε τὸ κεφάλι: « δπως θέλης! » Κατὰ βάθος δύμως δὲν ἐπίστενε τίποτα. « Ο καϊμένος—ἐσυλλογιζόταν, — θὰ στενοχωριέται, ἀλλὰ τί νὰ τοῦ κάμω! »

Κοντὴ δὲν ήταν ἡ κυρία Σάντρη. Εἶχε πάθει μόνον δὲν παθαίνουν πολλὲς μητέρες, κ' ἐξαπνότερες: Δὲν εἶχε καταλάβει πῶς δὲν κόρη της ἐμεγάλωσε. Τὴν εἶχε ἀλόμα γιὰ παιδί, ὀλωδιόλου παιδί, ἀνίκανο μὲ δροιονδήποτε τρόπο νὰ ἐνδιαφέρῃ σοβαρὰ ἔναν ἀνδρα τῆς ἡλικίας τοῦ Ἀγγέλου. Γιὰ τοῦτο κι' δὲν πιστοσύνη της ήταν ἀπόλυτη. "Ω, αὐτὴ τὸ ήξενος καλά, πῶς καὶ τὰ πρωτοξάδελφα μπορεῖ κάποτε νὰ τὰ σπράχῃ δὲ διαβολος μὲ τὰ πολλὰ ποδάρια νάγαπηθοῦν, δὲν πάθουν κάτι χειρότερο: χωρὶς νάγαπηθοῦν, νὰ κάνουν μόνο σὰν ἀγαπη-

μένα. Άλλα ποτέ, οὕτε στιγμή, δὲν θὰ της ἐπερνοῦσε ἡ ὑποψία, πῶς μποροῦσε δ' Ἀγγελος κι' δ' Φωτεινὴ νὰ είνε ἀπὸ τὰ διαβολόσπρωχτα ξαδέλφια. Κι' ὅταν τοὺς ἔβλεπε, πότε τοὺς δύο, πότε τοὺς τρεῖς, ἀπὸ τὰ παράδυρα τῆς βίλλας δὲν τὸ κιόσκι, νὰ παίζουν ὅρες τὸ στεφάνι, δὲν κάθισουνται σὰν τρελλὰ 'ετὰ στρατόνια τοῦ κήπου, δὲν νὰ κατρακυλοῦν μὲ γέλια καὶ μὲ φωνές τὸν κατήφορο τοῦ λόφου, δὲν φεύγουν μὲ τὴ βάρκα γιὰ ψάρεμα, δὲν κάθισουνται 'ετὶς πέτρες τῆς ἀκρογιαλιᾶς παραδομένοι σὲ κουβέντες ἀτελείωτες, δὲν νὰ σουλατσάρουν ἀγκαλιασμένοι 'ετὸ πλάτωμα, νὰ σιγοτραγουδοῦν καὶ νὰ κυττάζουν ἀμύλητοι τὴ θάλασσα,—δὲν ἀγαθὴ κυρία Σάντρη φανταζότανε πῶς δ' Ἀγγελος ἔκανε τὸ παιδί γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὰ ξαδέρφια του, κ' ἐθαύμαζε τόσο τὴν εὐγένεια, τὴν ἀφέλεια, τὴν καλωσύνη του, δῆσο καὶ τὴν ὑπομονή του. Κάποτε μάλιστα ἐγελοῦσε καὶ γιὰ τὸ πάθημα του.

— Αὐτὰ παθαίνουν οἱ καλοί, ἔλεγε τὰ παιδιά τοὺς κάνουν δπως θέλουν.

— Ε! δὲν τοὺς ίδης καμμιὰ μέρα νὰ τσακωθοῦνε καὶ νὰ σοῦ ἔλθουν μὲ τὰ κλάματα, πάλι εὐχαριστημένη νάσαι! ἀπαντοῦσε δ' κ. Σάντρης.

ΠΟΛΛΗΝ ὡρα, τὸ πρωΐ, δ' Ἀγγελος ἐπέφερε 'ετὴν καμαρούλα τῆς Φωτεινῆς.

Τὸν εἶχε πάρει γιὰ νὰ τοῦ δείξῃ τοὺς θησαυροὺς της: μιὰ μικρὴ συλλογὴ ἀπὸ γραμματόσημα, — ήταν δὲν ἀφοροῦ, — τὰ ἐργοχειράκια της, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἔπήγαινε ἀκόμη 'ετὸ σχολεῖο τῆς κυρίας Δακούρδο, — κύταξε! — τὰ λευκώματά της μὲ τὰ ἔφρα λουλούδια — ίδες ἔδω! — τὶς πεταλοῦδες της, τὶς ζωγραφιές της, τὰ κασσετίνια της—τρία-τέσσερα κασσετίνια βελουδένια μὲ καθρεφτάκια καὶ μὲ μουσική, — τὰ θυμητικά της δῶρα, τὰ πολύτιμα στολίδια της. Ήταν ὀλόκληρο μουσεῖο ἀπὸ πραγματάκια στιλπνά, κομψά καὶ εὐμορφα, ἀγνά καὶ ἀθῶντα, εὐδωδιασμένα δλα μὲ τὴν ἵριδα ποὺ συνείδησε, καὶ μὲ τὸ παρθενικὸν δρωμα ποὺ πλημμυροῦσε τὴ φωλίτσα της.

— Τώρα θὰ ίδης καὶ τὸ καλλίτερο! τοῦ εἶπε.

Κ' ἐτράβηξε τὸ κάτω συρτάρι μᾶς ἀρμάριας ἀπὸ μόγανο, κ' ἔβγαλε ἀπὸ μέσα μιὰ κούκλα μεγάλη, ντυμένη σὰ βασίλισσα. Γιὰ πολλήν ὡρα κι' οἱ δύο τὴν ἔκυπταζαν κ' ἐγέλουσαν.

— Είνε η τελευταία μου, εἶπε δ' Φωτεινή,

καὶ σὰ στερογογέννι τὴν ἀγαπῶ πολύ. Μάα! Καὶ τὴν ἐφίλησε.

— Άληθεια, παῖζεις μὲ δαύτη καμμιὰ φορά; ερώτησε δ' Ἀγγελος.

— Γιατὶ ὅχι; δ' ώμολόγησε δ' Φωτεινή δάμα θέλω νὰ τὸν μυηθῶ τὰ παληά μου... — "Ελα, Πόλλη, στελε λουπὸν ἔνα φιλάκι 'ετὸ θεῖο σου!

Κ' ἐπῆρε τὸ χεράκι τῆς κούκλας, καὶ τῆς τὸ έσιμωσε 'ετὰ χειλή, κ' ἐπειτα τῆς τὸ ἀπλωσε πρὸς τὸν Ἀγγελο μ' ἔνα φύσημα. Τὴ στιγμὴ ἔκεινη ξανάγινε προγματικῶς παιδί. Ο νέος ἔκυπταζε καταγοητευμένος τὸ γελαστὸ πρόσωπο της, πάτη λές κ' ἐμίκρηνε, μὲ τὰ λαμπρὰ ἔκεινα μάτια ποὺ ἐπῆρων ἔξαφνα τὸ καθαρότερο χρῶμα τ' οὐρανοῦ, τόσο παιδικό, δπως ἀκόμη δὲν τῆς τὸ εἶχε ίδη. Καὶ μυηθῆκε τὴν ἀμάζόνα μὲ τὰ μακρὰ φουστάνια τὴν ἀφέλεια, τὴν καλωσύνη του, δῆσο καὶ τὴν ὑπομονή του. Κάποτε μάλιστα ἐγελοῦσε καὶ τὴ θάλασσα,—Τί διαφορὰ δὲν τὴν πάθημα του.

— Δὲν μούδειξε δύμως καὶ κανένα βιβλίο, τῆς εἶπε δάμα ἐφυλάχθηκε κι' δ' κούκλα δὲν ἔχεις;

— Πῶς; ἔκαμε δ' Φωτεινή. Κι' ἀνοιξεν ἔνα ἀρμαδάκι, δπου ὑπῆρχαν ἀραδιασμένα μερικὰ βιβλία. Ήταν παληά βιβλία τοῦ σχολείου, μαζὶ μὲ τετράδια, καὶ πέντ' ἔη μυθιστορήματα ἀγγλικά καὶ γαλλικά, ἀλ' αὐτὰ ποὺ λέγονται « γιὰ τὴ νερλαία ». Ο Ἀγγελος τὰ ἔκυπταζε ἔνα-ένα, καὶ παραξενεύμηκε πολὺ δταν, ἀνάμεσα 'ετὴ λευκὴ αὐτὴ συλλογή, ἀνακάλυψε καὶ τὸν « Λέοντα Λεώνη ».

— Μπᾶ! τὸ διάβασες καὶ αὐτό;

— Ακοῦς!

— Καὶ τὸ ἐκατάλαβες;

— Μὰ τί; είνε καμμιὰ φιλοσοφία;

— Σάρεσε, ήθελα νὰ 'πω;

— Τρέλλα! τὸ δραιότερο βιβλίο ἀπ' δσα ἔδιαβασα. Έγὼ τὴν είδα τὴ Βενετία, ποὺ περιγράφεται μέσα, καὶ τὴν ἔρω.

— Διάβασες κι' ἀλλὰ τέτοια;

— Χμ! πολὺ λίγα. Νὰ σοῦ 'πω τὴν ἀλήθεια, δὲν μ' ἀρέσουν τόσο τὰ μυθιστορήματα. Μιὰ φίλη μου μὲ δανεῖζε κάπου. Μερικὰ τὰ βρίσκω νόστιμα: είνε δύμως καὶ κάτι ἀνάλατα... Παναγία μου σῶσε! Νά, δλ' αὐτὰ τὰ γαλλικά καὶ τ' ἀγγλικά ποὺ βλέπεις, δὲν λένε τίποτα. Μ' ἔκαμε νὰ τ' ἀγγοράσω ἡ γκουβεργάντα μου, μιὰ ἀγγλίδα ποὺ είχα ὡς τὰ πέρσυ.

Καὶ καθὼς ἔκλεινε τὸ ἀρμαοάκι, ἐπρόφερε κωμικώτατα:

— Κρῆμα 'ετά λεφτά!

Ο ΑΓΓΕΛΟΣ εἶχε καθήσει 'ετό παναπεδάκι, κοντά 'ετό παράμυθο. Οἱ γορίλλες, γιὰ τὴν ἀντηλιά, ἥταν γνωμένες, κι' ἀπὸ τὶς χαραμάδες τῶν ἔβλεπε σκεπτικός, κανονικὰ χαρακωμένη, λίγη ἀνθοστόλιστη πρασινάδα τοῦ κήπου.

Τὸ μιθιστόρημα ἐκεῖνο, βιβλίο διλοπόρφυρο, φλογερό, τόσο ἀταίριαστο 'ετὴν κυανὴ παρθενικὴ κατοικία, τὸν εἶχε σκανδαλίσει. Καὶ τὸν ἔπιασε περιέργεια νὰ ἔξιχνιασῃ ὡς ποῦ σημεῖο μπόρεσε νὰ τὸ καταλάβῃ ἡ Φωτεινή.

— "Ε! τοῦ ἐφώνακε αὐτὴ ἄμα συγύρισε τὰ πράγματά της, καὶ πλησιάζωντας τὸν εἶδε ἀφηρημένο τὰ μισὰ τῆς χιλιάδας πεντακόσια!

Κ' ἐκάθησε δίπλα τοῦ. Ο "Αγγελος ἔχαμογέλασε.

— Ξέρεις τί συλλογίζομαι; τῆς εἶπε γιὰ νὰ καταλάβῃ κανεὶς ἔνα μιθιστόρημα σὰν τὸν «Λέοντα Λεώνη», πρέπει νὰ ἐρωτεύθηκε τουλάχιστο μιὰ φορὰ 'ετὴ ζωὴ του. 'Εσὺ ἀγάπησες ποτέ;

— "Οχι, ποτέ. Μὰ τί ἔχει νὰ κάμῃ; Πάντα μπορεῖ νὰ καταλάβῃ κανεὶς μιὰ εῦμορφη ἴστορία... Ή μήπως εἶμαι πάλι μωρὸ παιδί, που νὰ μὴν ξέρω καθόλου τὰ πράγματα τοῦ κόσμου;

— Λοιπὸν δὲν ἀγάπησες.

— "Οχι.

— Νὰ σου 'πῶ... Στὸν πατέρα σου ὅχι, 'ετὸν Μίμη οἶχι... σὲ μένα δμως μπορεῖς νὰ τὸ 'πῆς.

— Τὸ ξέρω, κι' ἀν' ἥταν θὰ στῶλεγα.

— Περιέργο! ἐψιθύρισε δ 'Αγγελος κυττάζωντάς την κατάμματα. Μὰ τελοςπάντων! ἐσύ γνωρίζεις νέους πολλούς... κι' ἀπὸ μακρινὰ κι' ἀπὸ κοντά. . Κανεὶς ἀπ' αὐτοὺς δὲν σ' ἀρέσει περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους; Γιὰ κανένα δὲν ἔτυχε νὰ 'πῆς ποτέ: «νά, αὐτὸν ἥθελα νὰ πάρω»;

— Τὸ πρῶτο ναί, τὸ δεύτερο οἶχι.

— Δηλαδή...

— Νά, εἶνε ἔνας νέος που μᾶρεσει περισσότερο ἀπὸ ἄλλους μὰ ποτέ μου δὲν εἶπα πῶς αὐτὸν θέλω νὰ πάρω.

— 'Αλήθεια; καὶ πῶς τόνε λένε;

— Στέφανος... εἶνε φοιτητής.

— Εἰν' ἐδῶ;

— "Οχι, λείπει 'ετὴν Αθήνα... δὲν πιστεύω νὰ ἥλθε ἀκόμη... δὲν τὸν εἶδα..."

— 'Α, δὲν τὸν ξέρεις ἀπὸ κοντά;

— Σχεδόν. Μόνο 'ετὸν δρόμο τὸν βλέπω. Εἶνε ἀράπης, μὰ συμπαθητικός. Μὲ κυττάζει, τὸν κυττάζω κι' ἔγω... . . . τίποτα περισσότερο. Πῶς θὰ 'πῶ «αὐτὸν θὰ πάρω», ἀφοῦ δὲν τὸν ξέρω; "Ε, ἀν τύχη καμιαὶ φορὰ νὰ γνωρισθοῦμε καλά, καὶ μᾶρεση... . . . δὲν λέω, μπορεῖ καὶ νὰ τὸν ἀγαπήσω. Τώρα δμως οἶχι, δὲν ἀγαπῶ οὔτε αὐτόν, οὔτε κανένα. Οὔτε ἀγάπησα ποτέ μου. "Ε, εἶσαι τώρα εὐχαριστημένος... η νομίζεις πῶς σουν λέω ψέμματα;

— Καθόλου, σὲ πιστεύω.

Καὶ τὴν ἔπιστευε ἀλήθεια. Τὰ λαμπρά της μάτια μὲ τὰ καθαρὰ βλέφαρα, τὸ ἔλεγαν εὐγλωττότερο κι' ἀπὸ τὸ στόμα, πῶς ἀκόμη δὲν τὰ ἔθολωσε, δὲν τὰ ἐμαύρισε τρικυμία καρδιᾶς.

— 'Εσύ ἀγάπησες ποτέ; ἐρώτησε ἀξαφνα τὸν ἔξαδελφό της.

— "Εγώ... οἶχι!"

— Ναὶ οἶχι! εἶπε μὲ συρμένη φωνὴ καὶ μὲ μορφασμὸ δυςπιτίας ἡ Φωτεινή.

— Αλήθεια σουν λέω. "Οσες φορὲς μοῦ φάνηκε πῶς ἀγάπησα, ἐγελάσθηκα. 'Εγνώρισα πολλές, μοῦ ἀρεσαν πολλές, μὰ ὑστερα... . . . ἔβλεπα πῶς δὲν ἥταν ἔκεινο ποῦ φανταζόμουν. Γ' αὐτὸ κι' ὃς τὰ τώρα δὲν ἔπαντρεύθηκα.

— "Ακουσα δμως πῶς τώρα γρήγορα θὰ παντρευθῆς... Κάτι ἔλεγαν δ' παπάκης καὶ η μητέρα... Μιὰ κάποια 'Ελίζα... . . .";

— "Α, ναὶ... πολὺ καλὸ κορίτσι, ξέρεις. Γνωρίζομαστε, ὑπάρχει ἵδεα ἀπὸ τῶν μέρος καὶ ἀπὸ τᾶλλο μ' αὐτὸ δὲν σημαίνει πῶς τὴν ἀγάπῶ, — κάθε ἄλλο! — οὔτε εἶνε βέβαιο ἀν' θὰ τὴν πάρω..."

— Γιατὶ βέβαια, δως που νά την καλογνωσίης καὶ νὰ ἵδης ἀν' εἶνε κείνο ποῦ φαντάσθηκες, μπορεῖ νὰ σάρέσῃ καμιαὶ ἄλλη.

— Κι' αὐτὸ γίνεται...

Η Φωτεινὴ ἐκούνησε τὸ κεφαλάκι της.

— Καλὲ δὲν μοῦ λές πῶς εἶσαι ἀστατος... Τὰ καλὰ τοῦ Μίμη!.. Εἶνε, φαίνεται, οἰκογενειακό σας

— "Ετοι; εὐχαριστῶ! εἶπε δ' νέος γελῶντας ἀθέλητα 'ετὴν ἀνάμνησι κάποιου κουτιοῦ γεμάτου ραβασάκια, δπως, ἀλήθεια, τὸ εἶχε κι' αὐτὸς κάποτε 'ετὰ νειλάτα του. — Μὰ γιατί λές οἰκογενειακό σας, καὶ δὲν λές οἰκογενειακό μας;

— "Α, μὲ συγχωρεῖς! εἶπε ἡ Φωτεινὴ ζωηρά, μ' ὀδραῖο κίνημα διαμαρτυρίας. Μὴ μὲ βάζης ἔμενα! 'Εγώ εἶμαι κόρη τοῦ πατέρα μου, Σαντροπούλα, 'Εγγλέζα!

— "Εγγλέζα... ζακυνθινιά! εἶπε δ 'Αγγελος

— Μάλιστα! 'Εγγλέζα ζακυνθινιά! Καὶ ξέρεις τί θὰ 'πῇ; Μπορεῖ νὰ μὴν ἀγαπήσω ποτέ μ' ἀν τύχη κι' ἀγαπήσω μιὰ φορά,— τελείωσε, θὰ εἶνε ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία!

Εἶχε σηκωθῆ, καὶ καθὼς ἐπρόφερε τὰ υστερνά λόγια, ἔτριβε σταυρωτὰ καὶ ἀλλακτὰ τὴν μιὰ παλάμη μὲ τὴν ἄλλη ἐτελείωσε!

— Ο "Αγγελος ἀνατρίχιασε σύσσωμος.

ΤΟ βράδυ-βράδυ, περιπατῶντας καὶ κονθειαῖσθωντας, ἔφθασαν χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουν ὡς τὸν μικρὸ λαχανόκηπο. 'Ηταν κοντά 'ετὴν Αγία Φωτεινή, πίσω ἀπ' τὸ παλήδ σπιτάκι τοῦ «νόνου». Επρασίνιαν μ' ὀδους τοὺς τόνους, ἀπ' τὸ χλωρὸ ἀσπροκίτρινο ὡς τὸ σκοτεινὸ λαδί, τὰ λαχανικὰ 'ετὰ νοικοκυρεμένα τετράγωνα τοῦ κήπου, κι' ἐν ἀπὸ τὰ μεγαλήτερα ἥταν φυτεύμενο ὅλο μὲ πεπονιές καὶ καρπουνίες.

— "Ετοι μικρὰ φυτά, καὶ νὰ κάνουν τόσο μεγάλους καρπούς, εἶπε γιὰ νὰ 'πῇ κάτι δ 'Αγγελος δὲν εἶνε κι' αὐτὸ ἀπὸ τὰνάποδα;

— Μάλιστα, ἐπόδιαβε νάπαντήση δ Μίμης αὐτὴ ἀκριβῶς τὴν ἵδεα εἶχε καὶ κάποιος φιλόσοφος, ὡς τὴν ἡμέρα ποῦ ἔπεσε ἔνα βελανίδι ἀπὸ μιὰ βελανιδιά ἐπάνω 'ετη μύτη του, καὶ τοῦ τὴν ἄλλαξε.

— Τὴ μύτη του; ἐρώτησε ἡ Φωτεινή.

— "Εσύ, ψυχή μου, νὰ μιλᾶς πᾶσα Σαββάτο! ἀποκούθηκε δ Μίμης, φουρκισμένος λιγάκι ποῦ τοῦ ἔχαλασαν μὲ τὸ ἀστεῖο τὴν ὡραία του ἀπάντησι.

Τὸ πᾶσα Σαββάτο ἥταν ιστορικὸ τοῦ μπάρμπ 'Αναστάση, τοῦ περιβολάρη. Μιὰ μέρα, — διηγήθηκε ἡ Φωτεινή,— μικρὰ τὰ παιδιά, τὸν ἔπειραζαν 'ετὸ περιβόλι ἐκεῖ ποῦ ἔσκαφτε, καὶ τὸν ἔρωτοῦσαν κάθε πότε... . . .

— Μ' αὐτὸ δὲν λέγεται, εἶπε ἡ Φωτεινή· ἀς σου τὸ 'πῆ δ Μίμης.

— Ο Μίμης τοῦ τὸ εἶπε 'ετ' αὐτὶ προθυμότατα.

— Κι' δ μπάρμπ 'Αναστάσης, — ἀποτελείωσε ἡ Φωτεινή, σκασμένη 'ετὰ γέλια, — μᾶς ἀποκρίθηκε πᾶσα Σαββάτο, μὰ μ' ἔνα ψόφο! . . . Φαντάσου τὰ γέλια ποῦ κάμαψε! Χρόνια πᾶνε, κι' ἀκόμα τὸ θυμούμαστε, καὶ φαίνεται πῶς δὲν θὰ τὸ ξεχάσουμε ποτέ.

— "Ετοι γίνονται οἱ παροιμίες, εἶπε δ 'Αγγελος.

— 'Αλήθεια; . . . ετοι νὰ γίνονται; . . . ἐρώτησε ἡ Φωτεινὴ σὰν ἀφηρημένη.

Εἶχε σκύψει κι' ἔκυπτας τώρα μὲ προσοχὴ

τὶς καρπουνίες καὶ τὶς πεπονιές. Εἶχαν ἀνθάμια πολλά, κρυμμένα κάτω ἀπ' τὰ πλατειά φύλλα. Μερικά εἶχαν δέσει κιόλα.

— Κύτταξε! κύτταξε πόσα πεπόνια καὶ καρπούσια ἔτοιμαζοντα!

— Καὶ ἀξαφνα:

— Δὲν ξέρεις, "Αγγελε, τί γρήγορα ποῦ μεγάλοντον! Νὰ κάθεσαι ἐδῶ καλοκαῖρι, νύχτα, μὲ φεγγάρι, ἀ μὰ εἶνε θαῦμα! Μές τὴ σιγαλιά, ἀκοῦς ἔνα κρόρ... κρόρ! . . . Εἶνε τὰ ὄριμα καρπουνία ποῦ τρίζουν καὶ μεγαλόνουν. 'Ημέρες πρὶν τὰβλεπτες μικρά, ἀγουρα, ζαρωμένα... . . . έλεγες πῶς δὲν θὰ γίνουν ποτέ.. . . κι' ἔξαφνα ἔρχεται ἡ ὥρα τους, καὶ νά, γίνονται σὲ μιὰ νύκτα. Κι' ἀν τύχη νὰ πιάσῃς κανένα, — δπως πολλὲς φορὲς τώκαμα ἔγω,— τὸ αἰσθάνεσαι κρόρ... κρόρ! . . . νὰ μεγαλόνη μέσα 'ετὰ χέρια σου. Μυστήριο! . . .

Ο νέος ἐφαντάσθηκε τὴν ἐντύπωσι καὶ τὴ βρῆκε νόστιμη καὶ παραξενή. Καὶ τὴν ἐσχέτισε ἀμέσως μὲ μιὰν ἄλλη, ποῦ εἶχε 'ίσα-ΐσα αὐτὸ τὴ Φωτεινή. "Ετοι τὸ φαινότανε κι' αὐτουνοῦ, κάθε φορὰ ποῦ τὴν ἔπιανε καὶ τὴν ἔσφιγγε 'ετὴν ἀγκαλιά του. Τὸ σῶμα τῆς κόρης, 'ετὴν ἀνάπτυξι του, 'ετὴν ὥρα του, γεμάτο χυμούς, ἐφούσκονε, μεγάλουνε, ψήλονε, ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμή. "Ηταν τὸ ίσχυρότερο, τὸ θαυμαστότερο θέλγητρο τῆς σαρκικῆς ήλικίας της. Χρόνια προτήτερα θὰ τὴν ἔβλεπες 'ίσως μικρή, ἀγουρη, ζαρωμένη, καὶ θάλεγες πῶς δὲν θὰ γίνη ποτέ. "Έξαφνα ἔρχεται ἡ ὥρα της, καὶ νά, 'ένα χρόνο ή παιδούλα γίνεται γυναίκα. Κ' ἥταν διανόσιος αὐτός, ή μαγικὴ φεγγαρόφωτη νύκτα, ποῦ αὐξανεῖται τριζωντας δ Πολύσκονε, μὲ τὸν ἀνθρακό της. Χρόνια τέλος τὸν αἴσθανταν, — μεγαλώνη μέσα 'ετὰ χέρια του.

Δὲν τοῦ ἔφθανε τάχα ή κρυφή κι' ἀσύγκριτη αὐτὴ ἡ ήδονή, ποῦ τὴν χαίρουνταν τόσο εῦκολα, μὲ τὸ δικαίωμα τοῦ ἔξαδελφου; — συλλογιζότανε τώρα δ 'Αγγελος. Γιατὶ νὰ γυρέψῃ περισσότερα, μὲ κίνδυνο νὰ χάσῃ κι' αὐτό; Γιατὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ τῆς φυτέψῃ ἔνα έρωτα, 'ίσως ἀνώφελο γι' αὐτόν, καὶ γιὰ 'κείνην ἀνόσιο, σκοτεινό, ἀσυγχώρητο;

Απὸ τὸ πρῶτο, τὸ προσκύνημα 'ετὴν καμαρούλα ποῦ εὐώδιαζε ἀπὸ τρίδα καὶ παρθενιά, τὸν εἶχε ποτίσει μ' ἔνα αἰσθηματονε. Τὴν ἐλυπήθηκε ἡ ψυχή του, σὰ νὰ τῆς ἔκαμνε τὸ μεγάλητερο ἀδικο. 'Ευλλογίσθηκε τὴν ἀστασία του,

έσυλλογίσθηκε ἀκόμη πῶς τὸ κάτω-κάτω δὲν τὴν ἄγαποῦσε παρὰ μὲ πόθο γιὰ τὸ νέο τῆς σῶμα. Καὶ νὰ ποῦ τὸ σῶμα αὐτὸ μποροῦσε τὰ τὸ καμαρόνη, νὰ τὸ χαιρεταὶ, νὰ τὸ ἀγκαλιάζῃ, νὰ τὸ φιλῇ. Τοῦ ἔφθανε. Γιατὶ νὰ εἰνε τόσο ἐγωῖστης; Γιατὶ νὰ ψευτοστολίσῃ μὲ τὰ αἰώνια λόγια καὶ μὲ τὰ αἰώνια καμώματα ἔναν πόθο ἐφήμερο Ἰσως, ποῦ μποροῦσε μὲ τὸν καιρὸ νὰ σβύσῃ ἀνικανοποίητος, δπως πολλὲς φορὲς τοῦ εἶχε συμβῇ; "Οχι! θὰ ἡταν κρίμα νὰ τὴν κάμῃ νὰ τὸν ἀγαπήσῃ. Καὶ μετανοημένος γιὰ δι τὸν ὀνειροπολοῦσε τὸ πρωΐ, τὸ βράδυ ἐπῆρε τὴν ἀπόφασι νὰ εἰνε μαζίτης ἀπλός, ἀφελής, πατρικός, — νὰ τὴν κυττάῃ μὲ μάτια χωρὶς μαγνήτη, νὰ τῆς μιλῇ μὲ γλώσσα χωρὶς πονηριά.

"Ἐνόμιζε πῶς ἡταν ἵτο χέρι του!

ΟΙ μέρες περνοῦσαν ἵτον Κόκκινο Βράχο μὲ τὴν ἴδια μονότονη ποικιλία.

Ο Ἀγγελος, πιστὸς ὅσο μποροῦσε ἵτον ἀπόφασί του, ἄλλο δὲν ἔκαμνε παρὰ νὰ κρύψῃ ἀπὸ τὴν ἔξαδέλφη του τὴν ἥδονὴ ποῦ τοῦ ἐπροξενοῦσε τὸ φιλί, τὸ ἀγκαλιασμα, τὸ χάιδεμά της, καὶ νὰ προσέχῃ νὰ μή την ξαφνιάσῃ ἐπικύνδυνα μὲ τὴν τόλμη ποῦ τοῦ ἔδινε κάποτε δι νερούς του πόθος. Καὶ ἵταλογια του, δπως ἵταλογια του, ἡταν προσεκτικὸς καὶ μετρημένος. Μιὰ μέρα μάλιστα, ποῦ ἥλθε πάλι λόγος γιὰ τὰ ἐρωτευμένα ξαδέλφια, ἔφθασε νὰ τῆς ἑπᾶς τὴν ἄλλη φορὰ ἀστειεύθηκε, καὶ πῶς τὸ ζευγάρι ἐκεῖνο τοῦ ἔκαμνε φρίκη.

Ο πόθος του δμως δὲν ἔσβυνε, κάθε ἄλλο! Μέρα μὲ τὴ μέρα ἐμεγάλωνε κι' αὐτός, σὰν τὸ σῶματάμι τῆς Φωτεινῆς. "Ἡταν στιγμὲς ποῦ ἐπάλευε ἀληθινὰ μὲ τὸν ἔσυτό του γιὰ νὰ μὴν ἔχασθη καὶ νὰ μὴν τολμήσῃ τὰ πάντα. Μ' ἀπὸ τὰ μάτια του δὲν κατόρθωνε τότε νὰ κρύψῃ τὸν μαγνήτη, οὔτε κι' ἀπὸ τὴ γλώσσα του νάποκλείσῃ τὴν πονηριά. Τὴν ἔκντεαζε γλυκά, θλιμένα κι' αἰνιγματικά. Τῆς ἔλεγε λόγια παράξενα, ἀνέξηγητα, διφρούμενα. Δυντυχία του! Μέσα ἵτην ἐρωτικὴ ἐκείνη φύσι ποῦ τὸν ἔξυπνησε καὶ τὸν ξανάνειωσε, — φύσις ἐρωτικὴ κι' αὐτός εἰς τὸ ἔπακρον, — εἶχε κυριευθῆ, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ, ἀπὸ τὸν ἰσχυρότερο πόθο τῆς ζωῆς του. Τὰ νειᾶτα του, θάλεγες, πρὸν νὰ οιύσουν ὀλότελα, ἔξαναψαν. Καὶ πόσο ἡταν δυνατὴ κι' ἐπικύνδυνη αὐτὴ ἡ ὅψιμη φλόγα, ποῦ τὴν ἀψηφοῦσε τάχα ἡ θέλησις του, τοῦ τὸ ἐφανέρωσε κάπυο περιστατικό, μὲ τὸν γλυκύτερο μὲ δυνηρότερο τρόπο.

"Ἐκείνη τὴν ἥμέρα, — ἥμέρα κι' διγδόη, — δι μήτης ἐβαρόθηκε νὰ πάγη ἵτο σχολεῖο κι' ἀπὸ τὸ πρῶτο ἔκαμε τὸν ἀφρωστο. Γρήγορα ὅμως ἔκαροντης, καὶ τοὺς ἕνδεκα κονῖά, κατέβηκαν οἱ δυό τους ἵτην ἥταν κονῖα. "Ἡ Φωτεινὴ ἀναγκάσθηκε νὰ μείνῃ ἵτο σπίτι, γιατὶ εἶχαν ἐπισκέψεις. "Ἡταν μιὰ γοητὰ κυρία μὲ τὴν κόρη της, — τὸ ἕδιο σχεδὸν γοητὰ κι' αὐτή, — τέρατα μεσημβρινῆς ἀσχημίας κι' οἱ δυό. "Ο Ἀγγελος θὰ ἔμενε ἀκόμη ἵτο σαλόνι ἀλλὰ ἡ κυρία καὶ ἡ δεσποινὶς Φλαγοτόρους ἡταν τόσο φλύαρες κι' ἀνόητες, δι μήτης πάλι τὸν ἐσκούντοσ τόσο ἐπίμονα νὰ φύγουν, ὥστε δὲν μπόρεσε δῶς τὸ τέλος νάποφύγη τὸν στιγματιο χωρισμὸ τῆς Φωτεινῆς. "Ἐπειτὰ κι' αὐτὴ τοὺς εἶχε ψυμφίσει:

— Πηγαίνετε κι' ἄμα φύγουν, ἔρχομαι κι' ἔγω.

"Αμα βρέθηκαν ἵτοντος βράχους τῆς ἀκρογιαλίας, ἐπροχώρησαν πρὸς τὸ δυτικὸ μέρος, ἐπέστρεψαν κάτω ἀπ' τὸν κρημνὸ τοῦ Κόκκινου Βράχου, κι' ἐβγῆκαν πέρα, σὲ ἀστρωτὴ ἀμμούδια, ποῦ ἐσχημάτιζεν ἔνα μικρὸ κόλπο. Καὶ ἵτο μέρος αὐτό, οἱ πέτρες κι' οἱ σκόπελοι, δροῦσι καὶ πλαγιαστοί, δὲν ἀπόλειπαν· καὶ ἀν δὲν ἡταν τόσο πυκνοί, δι τὸν πλησιόχωρο παραλία ποῦ ἐλούσανταν τὰ ἄγρια πόδια τοῦ Κόκκινου Βράχου, ἡταν δμως ἔδω μεγαλήτεροι, καὶ μερικοὶ μάλιστα σκόπελοι, πιὸ μακρινοί, ἡταν θεόρατοι σὰ νησάκια. "Ἡ πλευρὰ τοῦ λόφου, ἡ σκαμμένη σὲ κόλπο, ἡταν πιὸ χαμηλή, ἀλλὰ πάντα ἀπότομη καὶ δυσανάβατη. Καὶ δι μήτης ἀποροῦσε πῶς δὲν εἶχαν λαξεύσει ἐκεῖ καμμιὰ σκάλα, γιὰ νὰ κατεβαίνουν ἀμέσως ἀπὸ τὸ ληστάσι ἵτην ἀκρογιαλία, χωρὶς νὰ εἰνε ἀναγκασμένοι νὰ κάνουν τὸν γύρο.

— Κάποτε, εἶπε δι μήτης, θυμᾶμαι πῶς εἶχαμε μιὰ σκάλα ξύλινη. Μὰ δὲν ἔρω τί ἔγεινε. "Ἡταν ἀπὸ μιὰ φορὰ κι' ἔναν καιρὸ ποῦ εἶχαμε στήσει ἔδω-δὰ μιὰ καμπίνα γιὰ τὰ μπάνια μας.

— Αλήθεια, τώρα πιὰ δὲν στήνετε καμπίνα;

— Πολυτέλεια περιττὴ σὲ τέτοια ἐρημιὰ καὶ μὲ τέτοιοις βράχους. "Οποτε θέλουμε δὲν κάνουμε τὸ μπάνιο μας; Ποιός θὰ μᾶς ἴδῃ; "Ἐπειτὰ ἔχουμε καὶ τὴ βάρκα.

"Ο Ἀγγελος ἐκύτταξε κατὰ τὴν ἥταν κονῖα. "Ἡ δμιλία αὐτὴ τοῦ ἔκαμε δρεῖ γιὰ κολύμπι. "Ἡ ἥμέρα ἡταν ζεστή, — ἡ πρώτη καθαυτὸ καλοκαιρινὴ ἥμέρα. "Ο ἥλιος φιλοῦσε φλογερά ἡ ἥταν καλασσα ἀπλοντάν ἀκίνητη, σὰ λιγνωμένη ἀπ' τὰ φιλιά του, κι' δι ἀδύνατος μπάτης ἔφερνε θαλασσίλα μεθυστική.

— Εἶται μοῦρχεται νὰ κολυμπήσω, εἶπε δι Ἀγγελος.

— "Ελα, πολυμπάμε; ἐπρότεινε δι μήτης. Καὶ χωρὶς νὰ περιμείνῃ ἀπάντησι, ἀλάλαξε ἀπὸ χαρά.

ΑΠΟΦΑΣΙΣΘΗ. Εδιάλεξε καθένας τὴν πέτρα του, κι' ἀρχισαν σιγά-σιγά νὰ γδύνωνται. Εἶχαν μισογόδυθη, δι ταν ἀκουσαν ἀπὸ μακριὰ τὴ φωνὴ τῆς Φωτεινῆς:

— "Ε!.. ποῦ εἶσαστε;

— "Εδώ! τῆς ἐφώναξε δι μήτης. θὰ κολυμπήσουμε.

"Ἡ κόρη ἐτρέξε δισο μποροῦσε γοηγοδώτερα ἵτοντος ἀστρωτὸ ἄμμο, καὶ τοὺς ἀντίκρυσε μιὰ στιγμή, μισογορυμμένους ἀνάμεσα στὶς πέτρες μὲ τὰ σώροουχα, ἐκστατικὴ καὶ χαρούμενη.

— "Κ' ἔγω! εἶτεν εῦθυς θὰ κολυμπήσω κι' ἔγω!

— "Οχι, δὲν κάνει, εἶπε δι μήτης. Θὰ κρυώσης.

— "Καὶ τί λέσ! Σήμερα εἰνε σὰν Ιούλιος...

— Φωτεινή, θάρρωστήσῃς!...

— Μὴ μὲ σκοτίζῃς! τρέχω νὰ φέρω τὸ κοστοῦμι μου νὰ πέσω κι' ἔγω.

— "Κ' ἔχασθη μὲ τρεχάλα.

— "Αὐτὸ τὸ διάστημα, δι Ἀγγελος δὲν εἶπε οὔτε ναί, οὔτε δχι. "Επροτίμησε νὰ ωρτήσῃ μόνο ἀν δισηγαν «οἱ ὁραίες κυρίες», ἀλλὰ χωρὶς νὰ λάβῃ κι' ἀπάντησι.

— "Τὴν εἶδες.. κάνει σὰν τρελὴ γιὰ κολύμπι, εἶπε δι μήτης.

— "Ας τη, καὶ δὲν θὰ τὴν βλάψῃ τέτοια μέρα.. τὸν καθησύχασε δι Ἀγγελος.

— "Ο μικρὸς εἶχε γδυθῆ. "Εσηκώθηκε ἵτην πέτρα του δρυθιος, καὶ μὲ τὸ ἔνα χέρι μπροστὰ ἵτην ήβη. σὰ φύλλα συκιᾶς 'σ ἐντροπαλὸ καὶ πανεύμορφο ἄγαλμα, ἐπροχώρησε ἵτην ἀκρη-ἀκρη, καὶ βουτῶντας τὸ πόδι του παιγνιδιάρικα ἵτοντος, ἔδοκιμας τὴ θερμοκρασία. "Στὴν ἀρχὴ μὲ γέλια καὶ ξεφωνητά ἔπειτα ήσύχασε κι' ἔσοβαρεύθηκε:

— "Μμ! δὲν εἶνε καὶ πολὺ κούνα ἡ ἥταν κονῖα!

— "Ο Ἀγγελος ἀπ' αὐτὸν, μὲ τὴ φανέλλα ἀκόμη, καθισμένος καὶ περιμένωντας νὰ ξεδρώσῃ, ἔκυτταξε τὸ δόγμα τοῦ ηβηούσιον. "Ετσι, πολλὲς φορὲς καὶ θαλασσίλα μεθυστική.

— "Ως τόσο, — θὰ ἔλεγε ἀν μιλοῦσε, — δὲν ηπάρχει ώραιότερο πρᾶγμα ἵτη φύσι απὸ τὸ σῶμα του 'Έφηβου δι ταν εἶνε ώραιο.

φτη τοῦ ήσυχου νεροῦ, — δι καταγάλανος οὐρανούς, μὲ τὸ διστρωτὸ ἐκεῖνο πωϊνὸ χρῶμα ποῦ έδειχνε ὅλο τοῦ χάος, ἔκαμάρονε τὸ ωραιότερο ἔμψυχο ἄγαλμα.

— "Αν δι βάρβαρη ἐντροπὴ δὲν τὸν ἔκαμνε νὰ σκεπάζῃ μὲ τὸ χέρι τὴν ήβη, — κίνημα 'Αφροδίτης ἀγνωστὸ 'στοὺς ἐφήβους τῆς ἀρχαίας τεχνης καὶ τῆς ἀρχαίας ζωῆς, — θὰ ἔμοιαζε ὀλότελα μὲ μάρμαρο χρωματιστό, ζωντανευμένο ἀπὸ τὴ σμύλη κανενὸς Πραξιτέλη. Πῶς οἱ τραχεῖς καὶ ἀγριες γραμμὲς τοῦ γραφικοῦ σκοπέλου, ἀπὸ κάτω, — λὲς κι' ἔλαξεύθηκαν ἐπίτηδες γιὰ τὴν ἀντίθεσι, — πῶς ἔδειχναν ὅλη τὴν εὐγένεια, τὴν ἀβρότητα καὶ τὴν κάρι τῶν καμπυλῶν, ἀπὸ τὸ κυματιστὸ πλάγιο τοῦ τεντωμένου ποδιοῦ, ἔως ἔπανω ἵτη λανθάνα στροφουλίδια τῆς κεφαλῆς! Τὸ νέον ἀνθός τοῦ ἔνθωπον σώματος ἀνοιγε 'στὸν ἥλιο ὑπερήφανο, γεμάτο ἄρμονίες. Τὰ σύμμετρα μέλη ἀδέλφονταν τὶς θαυμαστές των γραμμές, τὶς διλοταρίαστες, σὰ νὰ φιλοῦνταν ἡδονικά. Κανένας δγκος δυνατὸς δὲν ἀντίσκοβε τὸ πλατὺ κι' εὐρωστό στῆθος· τὸ φούσκωμα τῆς κοιλιᾶς, μετρημένο κι' αὐτό, ἀνάλογο μὲ τὸ πλάτος τῶν γοφῶν, δὲν ἀσχημίζε καθόλου τὸ αὐστηρὸ σύνολο καὶ τὸ χρῶμα τῶν ἀρρενωπῶν αὐτῶν ἀδόμονιῶν ἡταν πάλλευκο, μὲ λάμψεις χρυσὲς καὶ τριανταφυλλίνεις.

— "Εμεινε 'κει λίγες στιγμές, γυριμένος, ἀμφιβόλος, μετέωρος, κι' ἔπειτα διαμιᾶς, λὲς καὶ τὸν ἐρωτεύθηκε καὶ τὸν ἐτράβηξε ἡ ἥταν κονῖα, ἔπεισε 'στοὺς κόλπους τῆς μὲ τὸ κεφάλι. "Ἡ θεία ὀπτασία ἔχασθη ἵτοντος βαθὺ μακροβούτη. "Ο Ἀγγελος, μοναχός του, ἐκύτταξε τῷ γαλανὴ ἐπιφάνεια, ἐλαφρὸ τρικυμισμένη, περιμένωντας νὰ ξεποιθάλῃ κάποιον τὸν ὁραῖο κεφάλι κι' αὐτὸ τὸ νοῦ του, σὰν ἀστροπατή, ἔπειρασε μιὰ σκέψι:

— "Ως τόσο, — θὰ ἔλεγε ἀν μιλοῦσε, — δὲν ηπάρχει ώραιότερο πρᾶγμα ἵτη φύσι απὸ τὸ σῶμα του 'Έφηβου δι ταν εἶνε ώραιο.

ΘΑΡΡΕΤΟΙ κολυμπιστάδες κι' οἱ δυό τους, ἐπροχώρησαν πέρα, εἰς τὰ πάπατα. Τὸν πιὸ μακρινὸ σκόπελο τὸν ἔκιμαν δρμητήριο γιὰ τὰ μακροβούτηα τους. "Εκεὶ-πάνω ξεκουραζόουνταν λίγη ώρα καὶ ξανάπεφταν. "Ετσι, πολλὲς φορὲς πάλι δι Ἀγγελος ἀντίκρουσε τὸ ἐφηβικὸ σῶμα 'σ δλη του τὴ δόξα, νάνεβαίνη μὲ χάρι απ' τὸ νερὸ καὶ νὰ λάμπῃ μὲ θυρά διαμάντια 'στὸν ἥλιο. "Άλλα περισσότερο ἀπὸ τὸ ζωντανὸ καλλιτέχνημα, τὸν ἔμαγενε τῆς θάλασσας ἡ γλυκειὰ

άγκαλιά. Ανή τοῦ ἐπροξενοῦσε ἥδονή, τοῦ ἔχαριζεν εὐεξία, τοῦ ἔδινε μεθύσι. Χαρούμενος, ἔπαιζε τρελὰ μὲ τὸν σύντροφο, σὰ συνομήλικος. Τὸν ἐκνηγοῦσε, τὸν ἔβρεχε, τὸν ἄρπαξε, προσπαθοῦσε νὰ τὸν βουτήσῃ, ἐγελοῦσε, ἔφωνιζε. Καὶ κάθε τόσο, ἀποσταμένος, ἔπαιτοῦσε 'ετὸν χροταριασμένο βυθό, κ' ἔσταύρουνε 'ετὸν στῆθος τὰ χέρια, καὶ μισόλεινε τὰ μάτια ἐμπόρδες 'ετὸν ἥλιο, μὲ εὐδαιμονία.

Σὲ μιὰ τέτοια στιγμή, — μὲ τὰ κυνηγητά, εἰχαν σιμώσει πάλι 'ετὴν ἀκρογιαλιά, — ὁ "Αγγελος ἀνοικε τὰ μάτια κ' ἔκυτταξε κατὰ τὸν Κόκκινο Βράχο. Ἐμπόρδες, δὲ Μίμης κολυμποῦσε μὲ τρελές σατηές, καὶ τ' ἀπλωμένο σῶμα ἔβηγαι νε ἀπὸ τὴν θάλασσα σχεδὸν ὀλόκληρο, κ' ἦταν στιγμὲς ποῦ λὲς κ' ἔπετοῦσε 'ετὸν ἀέρα, μόλις ἔγγιζωντας τὸν ἀφρό.

Κατὰ τύχην τὰ μάτια τοῦ 'Αγγέλου, καθὼς ἀκολουθοῦσαν τὸ χαριτωμένο κολύμπι, ἔπεσαν 'ενα σημεῖο τῆς ἀκρογιαλιᾶς, σὲ μιὰ μεγάλη πέτρα δρυθή, ἀρκετὰ μακρούσμενη ἀπὸ τὸ μέρος διποὺ εἶχαν γδυθή αὐτοῖ. Εἶδε... καὶ ξαφνισμένος ἔφωνιζε:

— 'Η Φωτεινή!

Ο Μίμης ἐπάτησε ἀμέσως κ' ἔκυτταξε.

— Μπᾶ τὴν θεότρελλη! ἔμονρμούρισε· τῷπε τῶπαιμε.

Η Φωτεινὴ εἶχε ξεπροβάλει ἀπὸ τὴν δρυθή πέτρα ποῦ τὴν ἐσκέπαξε, κ' ἔτοιμαζόταν νὰ πέσῃ. Ἐφροῦσε κοστοῦμι ἀπὸ πανὶ βαθυγάλαζο,—πλατὺ φουσκωτὸ πανταλονάκι ἔνωμένο μὲ μποῦστο ἀμανίκωτο, ἔστηθο. Τὰ μαλλιά τῆς τὰ εἶχε κρύψει μέσα σὲ σκούφια ἀπὸ ἀδιάβροχο τοῦ ἴδιου χρώματος, μὲ φιογκάκια. Τὰ πόδια ὡς τὰ γόνατα γυμνά· γυμνὰ καὶ τὰ χέρια, καὶ δὲ λαιμὸς ὡς τὴν ἀρχὴ τοῦ στήθους γυμνός. Ο "Αγγελος ἔλαβε μιὰ πρώτη ἐντύπωσι παράξενη. Καθὼς εἶχε ἀκόμη 'ετὰ μάτια τοῦ τὴν ὀπτασία τοῦ γυμνοῦ ἔφήβου, δπως τὸν πρωτοεἶδε 'ετὸ πέτρινο βάθρο, τοῦ ἔφανηκε πῶς τὸ καινούριο ἄγαλμα δὲν εἶχε τοῦ ἄλλου τὴν αὐτηρὴν εὐμορφιά. Οχι μόνο γιατὶ τὸ ἀσχήμιξε τὸ κοστοῦμι· ἄλλα καὶ προπάντων, γιατὶ τοῦ γυναικείου στήθους καὶ τῶν γοφῶν οἱ γραμμές, φυσικὰ παραφουσκωμένες, ἀποτελοῦσαν φανερὴ μὲ τὰ μέλη δυσαρμονία. Ἐπειτα τῷβλεπε κι' ἀπὸ μακρού, καὶ δὲν μποροῦσε νάντιληφθῆ τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ ψυχρὸ σχῆμα. Ἔ, τὸ σχῆμα αὐτό, δχι, δὲν ἦταν τόσο καλλιτεχνικό, τόσο τέλειο δπως τὸ ἄλλο.

Σὰ νὰ ἥθελε νὰ ξεκαθαρίσῃ τὴν ἐντύπωσι καὶ νὰ διαλύσῃ τὴν πλάνη τοῦ γρηγορώτερα,

ξαπλώθηκε κι' ἀρχισε νὰ πλέγη πρὸς τὴν πέτρα. Δίπλα τὸν ἀκολουθησε κι' δὲ Μίμης φωνάζωντας :

— Φωτεινή! στάσου νὰ ξειδρώσῃ!.. Καὶ τώρα θάρρομοῦμε νὰ σὲ πνίξουμε!

Η Φωτεινὴ τοὺς ἔκυτταξε, ἔχειρονομοῦσε καὶ κάτι τοὺς ἔλεγε. Ἀλλὰ η φωνή της δὲν ἔφθανε ὡς ἔκει καθαρό. Άμα ἐπλησίασαν λίγο, τὴν ἄκουσαν:

— Μή!.. μὰ μὴν ἔρχεστε... νὰ πέσω πρῶτα, κ' ἔπειτα...

Ο Μίμης ἔγέλασε σὰ νάκουε τὸ πιὸ παράξενο πρᾶγμα.

— Ντρέπεται! εἶπε.

— Μὰ ἔχει δίκηο, ἀποκρίθηκε δὲ Αγγελος· ἀφροῦσε τη νὰ πέσῃ.. καὶ τῆς δείχνουμε!

Κ' ἔσταθηκε, ἄλλ' ἀπὸ μέσα του ἀπογοτευμένος. Η ἐντροπὴ τῆς κόρης, τόσο φυσική, τοῦ ἔφανηκε μολοντοῦτο σὰ δεύτερη ἀσχηματικαὶ δυςαρμονία. Εἶχε, φαίνεται, σχηματισμένη ἀδόριστα τὴν ἴδεα, πῶς η Φωτεινὴ δὲν μποροῦσε νὰ ντρέπεται, καὶ μάλιστα μ' ἔνα κοστοῦμι ποῦ τῆς ἐσκέπαξε δῆλο τὸ σῶμα. Καὶ θὰ τὸ εὗρισκε πολὺ συμφωνότερο μὲ δῆλα τῆς, νὰ τὴν ἔβλεπε ἀξαφνα κοντά τού τόσο γυμνή, καὶ τόσο ἀθώα κι' ἀπονήρευτη, ποῦ νὰ μὴν ἔχῃ διόλου συναίσθησι τῆς γύμνιας τῆς.

Άλλα νὰ καὶ κάτι ἄλλο, ποῦ δὲν τὸ ἔπεριμενε. Η Φωτεινὴ δὲν ἔπεσε στὴν θάλασσα μονομιᾶς. Δειλὰ -δειλά, σιγά - σιγά, καὶ ἀσχηματικαὶ δυςαρμονία. Εκάθησε πρῶτα 'ετὴν πέτρα, καὶ μὲ τὰ χέρια στηριγμένα δπίσω, ἀπλωσε τὰ πόδια ἐμπρὸς κ' ἔταράξε λίγο τὸ νερό. Ἐπειτα ἐγλύστρησε μὲ τὰ νῶτα, καὶ πάντα πιασμένη ἀπὸ τὴν πέτρα, ἐπάτησε κάτω, ἐστερεώθηκε, ἐλευθέρωσεν ἔνα - ἔνα τὰ χέρια, καὶ στὰ οργάκα ἔπροχωρησε τρία - τέσσερα φοβισμένα βηματάκια. Τὸ νερὸ τὴν ἐσκέπαξε ἔκει ὡς τὴ μέση τῶν μηριῶν.

— Κρυόνει! ἔγέλασε δὲ Μίμης, σὰ νάβλεπε τὸ πιὸ παράξενο πρᾶγμα.

Εξαφνα, μὲ ἀπόφασι, η κόρη ἔχαμήλωσε. Καὶ ἀνεμίζωντας τὰ χέρια δρυμητικά, ἐτρικύμισε ἔνα γῦρο τὴ θάλασσα καὶ περικυλώθηκε ἀπὸ τρελλὰ κυματάκια κι' ἀπὸ ἀσπρούς ἀφρούς. Μέσα 'ετὴν τεχνητὴ τρικυμία, δταν ἔσταθη διανεμόμυλος τῶν χεριῶν, ἔξεχώριζε μόνο τὸ σκουφωμένο κεφαλάκι.

Σὲ λίγο ἔγινε γαλήνη. Καὶ τὸ σκουφωμένο κεφαλάκι ἀρχισε νὰ προχωρῇ 'ετ' ἀνοικτά. Κάπου - κάπου ἔλαμπαν χέρια καὶ πόδια. Η Φωτεινὴ ἔκολυμποῦσε.

— ΕΛΑ! έλα! καλῶς μου την!.. ἔτσι μπράβο!.. ἔδω είμαστε!.. — ἔφωναξε δὲ Μίμης, καθὼς λιγόστευε τὸ μεταξύ τους διάστημα, ἔχωντας πάντα 'ετὸ νοῦ τοῦ τὸ πνίξιμο.

Η Φωτεινὴ ἐπλησίαζε. Ο "Αγγελος ἔπλεε πρὸς αὐτὴν ὅλοισα... Οι διάφορες ἀσχηματικαὶ ποῦ εἶχεν ἴδη ἀπὸ μακρού, τοῦ ἔδιναν ὅλο τὸ θάρρος νὰ ζυγώσῃ 'ενα σωματάκι γυμνὸ μὲς 'ετὴν θάλασσα καὶ ἀκίνδυνο, ποῦ δὲν ἤταν ἀλλοιώτικα, ίσως θὰ ἔδισταξε.

Εξαφνα ἔσταθηκε. Γιὰ μιὰ στιγμή, σὰ νὰ τοῦ ήλθε ζάλη, λιποψιχιά, τὰ μέλη του ἀρνήθηκαν νὰ τὸν κρατήσουν κι' ἀναγκάσθηκε νὰ πατήσῃ... Τὴν εἶδε ἀπὸ κοντά!

Ἐρχότανε κατάντικυ. Τὰ χέρια της, τὰ μπράτσα της ἐσχημάτιζαν κάθε τόσο ἔνα κάτασπρο στέφανο, ποῦ μισοσκέπαξε ἐμπρὸς τὴ μορφή, κ' ἔπειτα ἀνοιγαν, ἀπλόνουνταν, ἀκτινοβόλα, διαμαντοστάλακτα, κι' ἀφιναν νὰ λάμπῃ ἐλεύθερος δὲν ανασηκωμένος λαιμὸς καὶ λιγάκι τὸ στῆθος. Τὸ πρόσωπό της, χλωμότερο 'ετ' ἀσπρα του καὶ βυστινότερο 'ετὰ κόκκινα του, εἶχεν ἐντείνει τὶς γραμμές κ' εἶχε πάρῃ μιὰν ἔκφρασι ζωῆς ἀσυνείδηστη. Μισόκλειστα τὰ μάτια, γλαρωμένα, λές καὶ δὲν μποροῦσαν νάνθεζον 'ετὸ φῶς καὶ σὲ κάποια μυστικὴ ἥδονή. Μὲ τὸν ωυθὺ τοῦ κολυμπήματος, ἔφουσκοναν κ' ἔξεφούσκοναν τὰ μάγουλα, φυσομανοῦσε τὸ στόμα κι' ἀνοιγόλεινε η μύτη. Τὸ λαχάνιασμα, η ἀγωνία, η κίνησις δῆλη τῆς μορφῆς, η ἔκτασί της καὶ η μέθη, σὲ πλανοῦσαν. Λές κι' ἐπαράδερνε η κόρη 'ετὴν ἀγαλιὰ ἀδύωρητον ἀγαπητικοῦ, σφιγμένη, λιγωμένη, 'ετὴν ήδονικώτερο τῆς ἀγάπης στιγμή. Τόσο ὠραία καὶ τόσο μεγάλη δὲ Αγγελος δὲν τὴν εἶδε οὔτε 'ετ' δνειρό του. Καὶ μόλις αἰσθάνθηκε ἀπὸ κοντὰ τὴ σάρκα της καὶ τὴ ζωὴ της, η πρώτη ψυχρότης τῶν γραμμῶν ἔγινε πάλι φλόγα, ευμορφιὰ καὶ πειρασμός. Μ' δῆλη τὴ ζάλη, μ' ὅλο τὸ θάμβωμά του, ἔγέλασε καὶ μιὰ στιγμὴ μὲ τὸ έαυτό του, τόσο γιατὶ ἐδυσπίστησε πρὸς τὸ μακρού μάγαλμα τῆς Φωτεινῆς, δῆσε καὶ γιατὶ ἐθαύμασε 'ετὴν ἀρχὴ τὸ άνώφελο σῶμα ἐνδὲς ἔφήβου.

Ἐστάθηκε καὶ τὴν ἐπερίμενε. Εκείνη ὅμως, ἀμα ἔφθασε ὡς ἔνα διάστημα, ἐπλαγίασε, ἐλοξοδόμησε ἀπότομα, σὰ νὰ ήθελε νὰ τὸν διαπέσῃ. Ο Μίμης τότε ὅρμησε νὰ τὴν προφύγῃ. Συνήλθε κι' δὲ Αγγελος καὶ μπόρεσε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Εκείνη τοὺς εἶδε.

— Α, οχι! ἔφωναξε. Δὲ θέλω νάλθετε... κοντά μου. . T' ἀκοῦτε;... "Οχι!

Κ' ἔβαλε τὰ δυνατά της γιὰ νάπομακρυνθῇ.

— Καλὲ τί!.. θά σε βουτήξω, δὲ μοῦ γλυτόνεις! τῆς ἔφωναξε δὲ Μίμης.

— "Αγγελε! πιάσε τον! μὴ τὸν ἀφήσῃς! είπε η Φωτεινή.

Κι' ἀμα εἶδε τὰ στενά, — ἐπάτησε κι' ἐκρύφηκε μὲς 'ετὸ νερὸ δῆλο τὸ πηγοῦν.

— "Αγγελε, ἔφωναξε πάλι: θὰ σου θυμώσω. Στὴ ζωὴ τῆς μητέρας μου, δὲν ἔλθης κοντά μου δὲν θὰ σου ξαναμιλήσω!

— Ντρέπεται ἀρά γε η φοβάται; — εσυλλογίσθηκε δὲ Αγγελος. Κ' ἐπειδὴ ἐνόμισε τὸ πρῶτο,

— "Οχι, τοῦ εἶπε· ἄφησε τη, δὲν κάνει.

— Άλλα ποῦ νάκουόση δικρός! Τοῦ ξέφυγε, ἔχυθηκε μὲ σατηές, ἔφθασε τὴ Φωτεινή, τὴν ἀρπαξε

— "Οχι, τοῦ εἶπε· ἄφησε τη, δὲν κάνει.

— Άλλα ποῦ νάκουόση δικρός! Τοῦ ξέφυγε, ἔχυθηκε μὲ σατηές, ἔφθασε τὴ Φωτεινή, τὴν ἀρπαξε

— "Οχι, τοῦ εἶπε· ἄφησε τη, δὲν κάνει.

— Άλλα ποῦ νάκουόση δικρός! Τοῦ ξέφυγε, ἔχυθηκε μὲ σατηές, ἔφθασε τὴ Φωτεινή, τὴν ἀρπαξε

— "Οχι, τοῦ εἶπε· ἄφησε τη, δὲν κάνει.

— Άλλα ποῦ νάκουόση δικρός! Τοῦ ξέφυγε, ἔχυθηκε μὲ σατηές, ἔφθασε τὴ Φωτεινή, τὴν ἀρπαξε

— "Οχι, τοῦ εἶπε· ἄφησε τη, δὲν κάνει.

— Άλλα ποῦ νάκουόση δικρός! Τοῦ ξέφυγε, ἔχυθηκε μὲ σατηές, ἔφθασε τὴ Φωτεινή, τὴν ἀρπαξε

— "Οχι, τοῦ εἶπε· ἄφησε τη, δὲν κάνει.

— Άλλα ποῦ νάκουόση δικρός! Τοῦ ξέφυγε, ἔχυθηκε μὲ σατηές, ἔφθασε τὴ Φωτεινή, τὴν ἀρπαξε

— "Οχι, τοῦ εἶπε· ἄφησε τη, δὲν κάνει.

— Άλλα ποῦ νάκουόση δικρός! Τοῦ ξέφυγε, ἔχυθηκε μὲ σατηές, ἔφθασε τὴ Φωτεινή, τὴν ἀρπαξε

— "Οχι, τοῦ εἶπε· ἄφησε τη, δὲν κάνει.

— Άλλα ποῦ νάκουόση δικρός! Τοῦ ξέφυγε, ἔχυθηκε μὲ σατηές, ἔφθασε τὴ Φωτεινή, τὴν ἀρπαξε

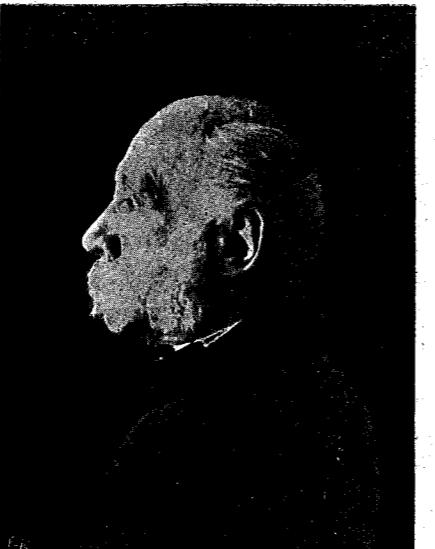
— "Οχι, τοῦ εἶπε· ἄφησε τη, δὲν κάνει.

— Άλλα ποῦ νάκουόση δικρ

ΤΟ ΔΕΚΔΑΠΕΝΟΗΜΕΡΟΝ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ

ΜΙΑ δρμή του Μοιραίου, ή πλέον τυφλή και παράλογος, άφήθησεν από τὴν σύγχρονον πολιτικὴν καὶ κοινοβουλευτικὴν Ἑλλάδα τὴν μεγαλειτέραν καὶ ἐπιβλητικωτέραν φυσιογνωμίαν. Δὲν θὰ ἡμπορούσαμεν σήμερον μὲ ἀνεπηρέαστον δικαιοσύνην νὰ δρίσωμεν ποίᾳ ή ἀξίᾳ τοῦ Θ. Δηλιγιάννη ὡς πολιτευτοῦ, ποίᾳ η ἐπίδρασίς του εἰς τὴν σύγχρονον ἔξελιξιν τῆς χώρας καὶ ποίᾳ ἡμπορεῖ νὰ είνε η συνέπεια τῆς στερήσεώς του. Ἐν πρᾶγμα είνε βέβαιον, είνε ἴστορικῶς δεδομένον πλέον, διτι ὁ θάνατος αὐτὸς συνεκλόνισε τὴν πολιτικὴν Ἑλλάδα, διτι ἥνοιξε χάσμα κατὰ τὴν γενικὴν ἀντίληψιν καὶ ἐστέρησε τῆς πρώτης κορυφῆς τὸ ἔλληνικὸν Κοινοβούλιον. Ἡ Ἑλλὰς πράγματι ἀπό τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς καὶ ἐδῶ ἀπώλεσε μὲ τὸν θάνατον τοῦ Κουμουνδούρου τὸν ἐνφυέστερον, τοῦ Τρικούπη τὸν ἐπιβλητικῶτερον καὶ τοῦ Δηλιγιάννη τὸν κοινοβουλευτικῶτερον τῶν πολιτευτῶν τῆς. Ἡτο δικαστής τοῦ κοινοβουλευτικούς, διὰ τοῦτο ἡμπορεῖ νὰ λεχθῇ διὰ τὸν Δηλιγιάννην διτι ὑπηρέτησε τὴν χώραν ἵσως περισσότερον ὡς ἀντιπολιτευόμενος ή ὡς κυβερνήτης. Ἐδέσποτε τόσον τοῦ βήματος μὲ τὴν χάριν τοῦ λόγου καὶ τὴν λιγυρότητα τοῦ παραστήματος καὶ εἰχε τόσην παροργήσιαν γνώμης καὶ ἐγνώριζε τόσον τελείως πρόσωπα καὶ πράγματα καὶ εἰχε τόσην εὐστροφίαν γλώσσης καὶ ἔξαρσιν αἰσθήματος καὶ τόσην προσήλωσιν εἰς τὰ θέσμα καὶ τόσην ἐν τῷ συνόλῳ φιλελεύθερον συντηρητικότητα, ὥστε δεσπόζουσαν καὶ ὑπέροχον φυσιογνωμίαν κοινοβουλευτικοῦ ἀνδρὸς ἥθελεν ἀποτελέσει εἰς οἰνδήποτε κοινοβούλιον καὶ ἀν ἥθελε παρακαλήται. Ἡτο τόσον διάφορος τοῦ Τρικούπη, ὥστε οἱ δύο μεγάλοι πολιτικοὶ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, τελείως ἀντίθετοι τὰς ροπὰς καὶ τὰς ἐκδηλώσεις, δὲν παρουσιάζουν οὐδὲν σημεῖον ἐπιφῆς καὶ ἀπομένουν πλέον διὰ τὴν ἴστορίαν δὲν περιέχουν, καὶ ἔπιβλητικὴ φυσιογνωμία πολιτευτοῦ τῆς θελήσεως, δὲ ηρως ἀγέτητος εἰς τὸ πεδίον τῶν κοινοβουλευτικῶν ἀγώνων. Παραστατικώτερα τὴν διαφορὰν τῶν δύο πολιτευτῶν παρουσιά-

Θεόδωρος Π. Δηλιγιάννης.

ζει ή ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς στάσις ἀμφοτέρων. Ὁ δάκτυλος τῆς ἀμειδῶς ἐπιβλητικῆς μορφῆς τοῦ Τρικούπη πίπτει μονοτόνως καὶ βαρέως, ὡς σφύρα ἐπὶ ἄκμονος. Ὁ Δηλιγιάννης πλαστικὸς καὶ εὐκαμπτος ἔχει τὴν χάριν τοῦ γραφικῶς φιτιζομένου φυλλώματος δένδρου, τοῦ κύπτοντος καὶ ἀνορθομένου καὶ ἀπαύστως ὑπὸ νέων ἀνοίξεων ἀνανεούμενου.

Πρὸς τὴν χάριν αὐτῆν, τὴν εὐγενή καὶ ἀριστοκρατικήν, συνεδυνάζετο ψυχικὴ ροπὴ δημοκρατικότητος, ἴσχυρὸν καὶ ἀκράτητος. Οὐδένα ή λαϊκὴ ψυχὴ ἥσθιματος μυχιαίτερα καὶ ἴσχυρότερα καὶ οὐδεὶς ἥντλησε ἀπὸ τὴν πηγὴν αὐτὴν πάσης ἀρχῆς καὶ πάσης δυνάμεως περισσότερον καὶ πανηγυριώτερα ἀπὸ τὸν γόντα αὐτὸν πολιτευτὴν. Ἡτο ἴσχυρὸς καὶ ἐμπνευσμένος δταν ὅμιλει διὰ τὸν ἔλληνικὸν λαόν, δταν ἥσθιμοτο διτι ἐπάλαιε καὶ ἥγωνται διὰ τὴν ἀγίαν ὑπόθεσιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἔλληνικον λαοῦ. Καὶ δ τόνος τῆς φωνῆς του ποτὲ δὲν ἥτο διεισδυτικῶρος καὶ η παροργήσια του μεγαλειτέρα καὶ η ἔξαρσις του ἐπιβλητικωτέρα εἰμὴ δταν ὅμιλει διὰ τὸν ἐργαζόμενον, πενόμενον καὶ φροδολογούμενον λαόν. Αἱ πολιτικαὶ διμιάται του ἀπὸ τὸν ἔξωστην τῆς οἰκίας τῆς δόδος Ζήνωνος ή τῆς δόδου Γ'. Σεπτεμβρίου θὰ παραμείνουν ὡς μοναδικὴ καὶ ἀλη-

σμόνητος ἐπικοινωνία ἥγετον πρὸς ὅπαδούς. Ἐσπαρταροῦσεν ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν τὸ πλῆθος, ἐμπινέτο ἀπὸ φρενίτιδα κάτωθεν ἀπὸ τὰ ἥδεως λαλοῦντα χειλή τοῦ εὐγλώττου διμιλητοῦ. Τὸν ἥσθιμοτο ἥ λαϊκὴ ψυχὴ παρ' ὅλην τὴν ἀριστοκρατίαν τῶν τρόπων καὶ τῆς γλώσσης τὸν ἀπταστον ἀττικισμόν. Ἐγνώριζε δὲ τόσον καλὰ τὴν παιδικῶς ἄσθολον καὶ ἀφελῆ αὐτὴν ψυχήν, ὥστε ἥδυνατο μετὰ δυνάμεως μοναδικῆς νὰ τὴν συναγείρῃ, νὰ τὴν συγκεντρώσῃ καὶ τὴν ἐκσφενδονίσῃ. Εἰς τὰς στιγμὰς κατὰ τὰς ὅποιας ἥναπτε τὸ λαϊκὸν αἴσθημα εἰς σφραγίδαν ἔκδηλωσιν, ἥτο ὁ τελειότερος τύπος τοῦ ἀριστοτέχνου δημερέτου, διότι καὶ εἰς τὰς στιγμὰς τῆς βιαιοπαθετέρας ἀγανακτήσεως δὲν κατέπιπτε ποτὲ εἰς τὸ ταπεινὸν καὶ εὐτελές πάθος. Πᾶσαν προσπάθειαν καὶ πάντα ἄγωνα του ἥδυνατο νὰ ἔξαρῃ εἰς πάλην πρὸς πολιτειακὸν καὶ κοινωνικὸν ἰδεῶδες, καὶ δὲν κατῆλθε ποτὲ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς, οὐδὲ κατὰ τὰς δυσμενεστάτας ἡμέρας μετὰ τὸν πόλεμον, μὲ τραυματισμένον τὸ γόντρον, τὸ διπότον εἰς τὰ μεγαλειτέρα διτυχήματα τοῦ δημοσίου βίου του συνεκράτει καὶ εἰς πᾶσαν περίστασιν ἐκρατάσσει καὶ ἔξύφον. Τὸ μυστήριον τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων τὸν κατέστησε τὸν δριστὸν τῶν κοινοβουλευτικῶν,—ἄνθρωπον γνωρίζοντα καὶ δυνάμενον νὰ παλαίη, ἔστω καὶ μὲ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἐφοδίων, τὰ διποια δίδοντα περιφανῆ τὴν τελικὴν νίκην. Διὰ τοῦτο ὁ Δηλιγιάννης ἥριθμησεν εἰς τὸν δημόσιον βίον του σειράνεπιτυχιῶν ἀλλὰ καμμίαν νίκην: τίποτε διαρκέ-

Ο Θεόδ. Δηλιγιάννης νέος.—Ἐκ τῆς εἰκόνος του
“Ἐες «Ἡ εἰσόδος τοῦ Θωωρος εἰς τὸ Ναύπλιον».

τὴν δποίαν ὃ τότε πρωθυπουργός παρεσύρθη εἰς τὸ πολεμικὸν ρεῦμα. Ο στρατηγὸς Μεταξῆς, κατὰ τὰς διμολογίας του αὐτάς, ἦτο ἐναντίος τοῦ πολέμου καὶ αὐτὴ ἦτο ἡ ἀρχικὴ πολιτικὴ τοῦ ὑπουργείου. Ὅταν δῆμος εἶδε τὰς ἐκδηλώσεις τὰς φιλοπολέμους, αἱ δποῖαι ἔξωτερικεύοντο ἀπὸ πᾶσαν ἐλληνικὴν γωνίαν, καὶ τὴν θύελλαν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τὴν δποίαν ἐπροκάλεσεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ σῶμα τῶν Κυπρίων ἐθελοντῶν, ἥσθιανθη τὸ σκλήτημα τοῦ πεδίου τῶν εὐγενῶν καὶ ὑπερόχων ἀγώνων του, περιέβαλε διὰ μαρτυρικοῦ φωτόστεφάνου τὸ δποῖον ἔθαλψε τότε πᾶσαν ἐλληνικὴν καρδίαν. Μετὰ τὸ πέρας ἐνδὲ τῶν ὑπουργικῶν συμβουλίων κατὰ τὰς ἡμέρας ἔκεινας, ὃ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν δόηγει κατ' ἴδιαν τὸν πρωθυπουργὸν καὶ τοῦ λέγει:

— Κύριε Πρόεδρε, λέγω νὰ τὸ βροντήσωμε!

Καὶ δ. κ. Πρωθυπουργὸς μὲν ζωηρὸν ἔκπληξιν :

— Πῶς, καὶ σεῖς, κ. Μεταξῆς;

Ο ὑπουργὸς παρετήρησεν διτὶ δὲν φαντάζεται νὰ συναγερθῇ ποτὲ ἄλλοτε ἡ ψυχὴ τοῦ. "Ἐθνοῦς τόσον διμόθυμος καὶ ἀποφασιστική. Ο Δηλιγιάννης ἀνεχώρησε σκεπτικὸς ἀπὸ τὸ συμβούλιον.

Τὴν ἀφήγησιν αὐτὴν ἔκαμεν εἰς τὸν γράφοντα, ὃ χρηστότατος καὶ ἀκεραιότατος τῶν Ἑλλήνων στρατιωτικῶν. Οὐδὲν ἄλλο μαρτυρεῖ ἡ αὐθεντικὴ αὐτὴ ἔξιστόρησις εἰμὴ διτὶ ὁ Δηλιγιάννης παρεσύρθη, ἀλλὰ παρεσύρθη ὁ τελευταῖος. Θιέρσον δὲν εἶχε βεβαίως ἡ Ἑλλὰς τοῦ 1897.

Πᾶς ἄλλος πολιτικός, καὶ εἰς ἀκμαιοτέραν ἔαν εὑρίσκετο ἥλικιαν, θὰ ἀπεσύρθετο τοῦ ἐνεργοῦ ἀγῶνος τὴν ἡττῆς. Τὸ ψυχικὸν σθένος δῆμος τοῦ γηραιοῦ πολιτικοῦ εἰς τὰς περιστάσεις αὐτὰς ἦτο ἀκατάβλητον, καὶ ὁ Δηλιγιάννης παρουσιάσθη εἰς τὴν πρώτην μετὰ τὸν πόλεμον συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς δηλῶν διτὶ εἶνε ἔτοιμος νὰ δώσῃ λόγον τῶν εὐθυνῶν, αἱ δποῖαι τὸν βαρύνουν. Ἡδύνατο ἀληθῆς τότε ὁ ἀριστοτέχνης αὐτὸς τοῦ λόγου νὰ ἀναπτύξῃ ἀπολογίαν, ἡ δποία θὰ ἐκλόνῃς πᾶσαν εὐθείαν συνείδησιν. "Η πολιτεία τοι δῆμος ὑπῆρξε σώφρων καὶ μετρημένη, καὶ ἀνέμενε, μὲ τὴν περούθησιν ἀδιάσειστον, τὴν εὐμενή τροπὴν τῶν περιστάσεων. Η ἀπαράμιλλος δεξιότης μὲ τὴν δποίαν ἔγνωριζε νὰ δργανώνῃ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐκλογῶν καὶ ἡ εὐχέρεια τοῦ νὰ ἔξαπτῃ καὶ καταπτῇ τὸ λαϊκὸν φρόνημα, τὸν ἔφεραν πάλιν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πραγμάτων καὶ ἀπέλιξαν ὥστε, εἰς τὴν περίοδον τῆς σοβαρότερος μερίμνης πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν δημοσίων

πραγμάτων; νὰ ἀποβλέψῃ ἡ χώρα πρὸς τὸν πολιόν πρεσβύτην καὶ νὰ ἀναμένῃ ἐκ τῆς πείρας του καὶ τῆς ὑπεροχῆς του τὴν πρόληψιν ἀπειλούσης κρίσεως. Τὴν εὐθύνην καὶ τὸ βάρος τοῦτο ἔφερεν ὁ Δηλιγιάννης μὲ δυνάμεις θαυμαστῶς ἀκμαίας μέχρι τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν δποίαν ἡ μάχαιρα τοῦ ἔκφύλου ἐβυθίσθη εἰς τὰ σπλάγχνα του. Ο βίαιος οὗτος θάνατος τοῦ γηραιοῦ πολιτευτοῦ, ἔμποσθεν ἀκριβῶς τὸν πεδίον τῶν εὐγενῶν καὶ ὑπερόχων ἀγώνων του, περιέβαλε διὰ μαρτυρικοῦ φωτόστεφάνου τὴν ἀσπίλου λευκότητος κεφαλήν του καὶ δικαίως ἔθεωρήθη ὡς θάνατος στρατιώτου μαχομένου ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων.

ΑΓΡΙΠΠΑΣ

Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ

Ενα χέρι κακούργον εὐρέθη μέσα εἰς τὸ πλήθος ἐκείνο, τὸ δποῖον ἐμάνετο κατὰ τὰς δηλιγιάννικὰς διαδηλώσεις καὶ ὠρκίζετο εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχιγοῦ, διὰ νὰ προλάβῃ τὸν θάνατον, ὃ δποῖος δὲν ἦτο πλέον πολὺ μαραράν.

Κάτι περισσότερον ἀπὸ κακούργον ἦτο τὸ χέρι αὐτοῦ. Ἀσεβές "Ἐφθασε τὸ ἀμάξι τοῦ πρωθυπουργοῦ, καὶ τὸ ἀσεβές χέρι ἔσπευσε νὰ ἀνοίξῃ τὴν θυρίδα. Ἐκεῖνος χωρεῖ τὸν ἀνθρώπον τοῦ ὄχλου. Καὶ ὅ ἀνθρώπος τοῦ ὄχλου, ὁ αἰώνιος, ἀπαντᾷ μὲ τὸ κτύπημα τὸ σωτηρὸν καὶ τὸ βέβαιον.

Ο Δηλιγιάννης θέλει νὰ προχωρήσῃ Κάτι ἀπειρωτικὸς βαρὺ αἰσθάνεται ἔξαφνα, ποῦ τὸν καρφώνει εἰς τὴν θέσιν του καὶ τὸ σύρει διπάσιον δυνατόν. Καὶ ἡ ζωὴ αὐτῆς, ποῦ δῆλοι τὴν παρηγοράλουθουν εἰς τὴν τελευταῖαν τῆς ἀνθησίαν, ποῦ ἡρχίζει πλέον νὰ τὴν περιβάλλῃ ἡ παράδοσις, λαγύζει ἀπὸ τὸ κτύπημα δὲν

"Οταν τὸν ἔβλεπα τὸν Δηλιγιάννην, τώρα τὰ τελευταῖα χρόνια, ἔβλεπα μίαν ὠραίαν δύσιν. Μίαν δύσιν ποῦ τὴν παρεσκεύασαν ἀργά ἀργά διγόηντα πέντε χρόνια. Λαμπούνοις κάθε σκέψιν ἔχθρικήν ἐμπόρδες εἰς τὴν ὠραίαν εἰλόνα τοῦ γηραιοῦ. Καὶ ἔξαφνα ἔνα σύννεφο ὑπουλον καὶ πυκνὸν ἔρχεται νὰ σκεπάσῃ τὴν ὁμορφιά της. Μόνον ἡ ἀσεβεία ἡμποροῦσε νὰ ὀπλίσῃ μὲ τὸσην ἀπάθειαν τὸ φονικὸν χέρι.

Τὸ πλήθος θέλει νὰ ἐκδικηθῇ, νὰ κομματιάσῃ τὸν κακούργον. Χύνεται κατ ἐπάνω του. Καὶ θὰ τὸν ἔκαιε τὸν πλήθους ὃ κεραυνός. "Άλλη δῆμος ὑπερτέρα στιγμὴ τοῦ καλεῖ. Σβύνει ἡ ὠραία δύσις.

Τὰ πρόσωπα θλιμένα περιμένουν. Ἀκόμη μία λάμψις ζωῆς καὶ μία ἐπλήσι. Ἐπειτα τίποτε. Σιγή. Δὲν τολμᾷ κανεὶς νὰ τὸ πιστεύσῃ. Σιγά σιγά τὸ μαύρον. Ἄγγελμα βγαίνει ἀπὸ τὸ πρόσωπον χειρούργειον, προχωρεῖ, χύνει τὴν κατάληξιν καὶ τρέχει ἀφίνον διπάσιον του τὴν θλιψίν. Ολίγα λεπτά περινοῦν καὶ δῆλη πόλις πενθεῖ τὸν ἄδικον θάνατον.

"Ολοι χύνουν ἔνα δάκρυν. Φίλοι προσωπικοί, φίλοι τοῦ κόμματος, ἀντίπαλοι, ἔχθροι του. Η εἰκὼν τοῦ ἀπλού πολίτου, τοῦ ὠραίου γέροντος, τοῦ πατρώτου, νικᾶ διὰ μίαν στιγμήν—εἰνε ἡ ὠραιότερα δῶλων—τὴν εἰκόνα τοῦ πρωθυπουργοῦ. Κάθε ἄλλο

συναίσθημα χάνεται ἐμπόρδες εἰς τὴν γενικὴν συμπάθειαν πρὸς τὸν ἀνθρώπον. Δὲν είναι ὡρα σκέψεων. Βασιλεύει τὸ πένθος. Ομιλεῖ ἡ καρδιά. Ἀπὸ δῆλα τὰ στόματα ἡ ἴδια λέξις ἀκούεται, συγκινεῖ ὁ ἴδιος παλμὸς δῆλα τὰ πρόσωπα, δῆλων τὰ δηματά τὸ ἴδιον πένθος τὰ σκάζει. Τὸ πένθος τῆς ὠραιότερας ζωῆς ποὺ μιὰ δρμὴ ταπεινή ἔχεται τὴν εσάρωσε.

K. M.

Ο ΤΥΠΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ Θ. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗ

Απὸ τὸ ἀρχόντος τῆς Νέας Ημέρας τῆς Τεργεστῆς περὶ τοῦ Θ. Π. Δηλιγιάννην ἀποσπάων δίλγα χαρακτηρίζεται τὸν ἀνθρώπον καὶ τὸν πολιτευτήν.

«Ο Δηλιγιάννης ἦτο, καθ' δῆλην τὴν ἔκτασιν, τὸ δόρο, «μισονεύστης» καὶ ἡ διαφορὰ αὐτῆς τῆς ιδιοσυχασίας καὶ πνευματικῆς ἀνατροφῆς ὑπῆρξεν ἐκείνη, ἡ οἵτις ἀπέτελε τὴν αἰώνιαν καὶ χαρακτηριστικὴν ἀντίθεσην τοῦ πολίτου τοῦ δόρον πρὸς τὸν μέγαν ἀντίπαλον του, τὸν Χαύλαντον Τρικούπην.

«Πάντες οἱ λαοί, οἱ νέοι μάλιστα, ἔχουσι φυσικήν τινα ἀποστροφὴν πρὸς διὰ τὸν ἀνησυχητικὸν πολιτικό τοῦ θεραπεύοντος τὸν σύμπαντα μεριμναῖς καὶ τὰς ἀνησυχίας της παρασκευάσασιν σύμφερόν των εὐρωπαϊκῶν συναπτομένων ἐν τῇ εὐτυχείᾳ περατώσασι τῆς ἀποστολῆς του, ἀμαδέαν πεισθεῖσας της πολιτικός, εὐθέας καὶ πρακτικάς ἔχον τὰς σκέψεις, ἀληθῆς γνώσης την ψυχικῶν ἐλατηρίων τῶν αποτολύντων τὸ συνέδριον ἀνδρῶν, καὶ τῶν ἐθνικῶν ἀδυναμῶν, τῶν τάσεων καὶ τῶν πόθων ἐκάστης δυνάμεως, ἀντιπροσωπευομένης ἐν τῷ Βεροινεύφ Συνεδρίῳ.

«Ο πολὺς Βλῶπιτς γράφων εἰς τοὺς Καιροὺς τὴν θεραπείαν τῆς ἐκδόσεως τοῦ πρωτοκόλλου, ἔξεφαρεν ἀπροστάλυτον θαυμασμὸν ὑπὲρ τοῦ Ἑλλήνος διπλωμάτου, οὗτον εἴπλεκεν εἰλικρινῆ καὶ θερμὸν πανγυρικόν.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

Τὸ πρόσδηπο τοῦ νεωτέρας γραφομένης ἐλληνικῆς, ὑπὸ Κ. Krummbacher, καὶ ἀπάγνησις εἰς αὐτόν, ὑπὸ Γεωργίου Ν. Χατζιδάκη, (Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ, σελ. 1-860).

Ο παχὺς αὐτὸς τόμος τῆς Μαρασλείου ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μέρη αὐτοτελῆ. Τὸ πρῶτον (σελ. 1-300) περιλαμβάνει μετάφρασιν ὑπὸ ἀνωνύμου τῆς πολυκρότου Ἀνακοινώσεως τοῦ κ. Κρουμπάχερ περὶ τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος, ὡς ἐπινεήθη κατόπιν εἰς πλήρη μηλέτην κ' ἔξεδόμην γερμανιστοῦ εἰς βιβλίον τῷ θεραπεύοντες ἀπό τοῦ διαθέτοντος οὐδετέρων ἀπόδοτος πρὸς τὸν πόλεμόν του. Τὸ δευτέρον μέρος περιέχει τὴν ἐκτενή ἀναπειρίαν τῆς Εποχῆς της Βιβλιοθήκης, δημοσιεύεται μαζὶ μὲ τὴν μελέτην τοῦ κ. Κρουμπάχερ, «ὅπως οἱ ἀναγνῶσται ἔχωσι πρὸς διφαλλούμενον ἀμφοτέρας τὰς δύο φύεις πρὸς τὸν ζητήματος καὶ οὐδὲν παντοτίμητος εἰναι τὸν πόλεμόν του». Τὸ δευτέρον μέρος περιέχει τὴν ἐκτενή ἀναπειρίαν τῆς Εποχῆς της Βιβλιοθήκης, δημοσιεύεται μαζὶ μὲ τὴν μελέτην τοῦ κ. Κρουμπάχερ, «ὅπως οἱ ἀναγνῶσται ἔχωσι πρὸς διφαλλούμενον ἀμφοτέρας τὰς δύο φύεις πρὸς τὸν ζητήματος καὶ οὐδὲν παντοτίμητος εἰναι τὸν πόλεμόν του».

Η ἀπάντησις τοῦ κ. Χατζιδάκη θὰ μ. μᾶς ἀπασχολήσῃ προσεχῶς. Σήμερον θὰ δικλήσωμεν μόνον διὰ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κρουμπάχερ, τὸ δόρον, πρέπει νὰ δημολογήσωμεν, δὲν ἔτυχεν εἰς τὴν Ελλάδα τῆς ὑποδοχῆς, τῆς διτίας θὰ ἔτοι αἴξιον. Η μετάφρασις του εἰς γλωσσαν περιεκτικῶν διαμόρφωσιν τῆς Ελληνικῆς πολιτικῆς καὶ της πολιτικῆς της Μαρασλείου Βιβλιοθήκης, καὶ πολὺ προβληματικὴν τὴν ὀφέλειαν, τὸν δόρον θὰ λάβουν οἱ Ελληνες ἀπὸ βιβλίον γραμμένον βέβαια μᾶλλον δι' αὐτούς η διὰ τὸν Γεωργανόν. Αν προσθέσωμεν εἰς τὴν ιστορίαν τῆς παραδόξου αὐτῆς ἐκδόσεως τα προηγμένα περιστατικά, τὰς ἀτελεῖς περιλήψεις τῆς Ανακοινώσεως, αἱ δποῖαι ἔδημοιςεύθησαν εἰς ἔφημερίδας καὶ περιοδικά τὰς διαφόρους ἔσπειρσεις, αἱ δποῖαι ἔγραφησαν ἐπὶ τῇ περιλήψει τῶν μαρώδων θύρεις καὶ παντοειδεῖς συκοφαντίας τὰς δποῖαςεύθησαν κατὰ τοῦ κ. Κρουμπάχερ ἐμπαθεῖς ἀνθρώπων, ίσως περὶ

ΑΠΟ τὴν Ἐβδομάδα τοῦ 1884 ἀναδημοσιεύομεν περιοδικά τῆς σκιαγραφίας τοῦ Θ. Δηλιγιάννη ὑπὸ τοῦ Συνταγματικοῦ. "Υπὸ τὸ πευδώνυμον τοῦ πολίτου τὴν ιστορίαν τῆς παραδόξου αὐτῆς ἐκδόσεως τα προηγμένα περιστατικά, τὰς ἀτελεῖς περιλήψεις τῆς Ανακοινώσεως, αἱ δποῖαι ἔδημοιςεύθησαν εἰς ἔφημερίδας καὶ περιοδικά τὰς διαφόρους ἔσπειρσεις, αἱ δποῖαι

λάβουν τὸν κόπον ν' ἀναγνώσουν καν τὰς περιλήψεις τὴν ἐπιφυλακτικὴν σιωπὴν τῶν ψυχαριστῶν, οἱ διοῖοι δὲν ἥθελησαν νὰ διμάλησουν περὶ βιβλίου, τὸ διοῖον εἶναι μὲν οὐμέφων κατ' ἀρχὴν ὅλλα δὲν παραδέχεται ἀπὸ ἀκρούν εἰς ἀκρον τὰ δόγματα τοῦ Διασκάλου, θὰ ἴδωμεν διτὶ τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ κ. Κρουμπάχερ, τὸ κατ' ἔξοχὴν φιλελληνικόν, εἰς τὴν Ἑλλάδα παρεγγνω-ρίσθη καὶ ἡδικήθη. 'Αλλ' ὑπάρχει ἀκόμη καιρός. Τὸ κατ' ἔμε, νομίζω διτὶ μιᾶς μετάφρασις τῆς μελέτης εἰς γλωσσαν ἀπλῆν καὶ εὐληπτον, ἐκδιδομένη εἰς τόμον εὑχρηστὸν καὶ εὐδηνόν, ὑπὸ τῆς Εταιρείας τῆς «Ἐθνι-κῆς Γλωσσᾶς» παραδέιγματος χάριν, διὰ νὰ κυκλοφο-ρήσῃ ὀνά τὸν Ἑλληνισμὸν διστὸ δυνατὸν εὐρύτερα, θὰ ἡτο ἡ καταλληλοτέρα τιμὴ καὶ ἡ φρουνιμωτέρα χο-σιμοποίησις. «Οσον δὲν γίνεται αὐτὸ ἡ ἄλλο παρο-μοιον, οὐ κ. Κρουμπάχερ, ἀν δὲν μετενόψουν ἔως τώρα διὰ τὴν εὐεργεσίαν, τὴν ὅποιαν ἥθελησε νὰ προσφέρῃ πρὸς ἀγνώμονας, δις ἔχῃ διὰ παρηγορίαν του τὴν νεο-ελληνικὴν παροιμίαν: «Κάμε τὸ καλὸ καὶ οὗτος τὸ στὸ γιασό?».

Τό «Προβλημα» του κ. Κρουμπάχερ δὲν είναι μόνον σοφόν και καλογραμμένον βιβλίον, ἀλλὰ και πρᾶξις ωραία κ' εὐγένεις.

Εινε πολὺν περιέργον, διτάν επόλεμουσαμεν διὰ τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν μας, καὶ κατήρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔνοι φιλέλληνες. κ' ἐλάμβαναν μέρος εἰς τὸν Ἀγῶνα μας, κ' ἐθύμισαν δι' αὐτὸν περιουσίαν καὶ ζωῆν, ποτὲ δὲν ἐσκέφθημεν νὰ τοὺς ὑβρίσωμεν μὲ τὴν εὐθότησιν: «Τί ἀνακαύσθε σεῖς οἱ ἔνοι εἰς τὰ δικά μας; Πώς πολεμεῖτε μαζί μας, ἀφοῦ δὲν ἔχετε τὸ αὐθημα τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας;» Ἀπενοντίας ἡ συνδρομή των, καὶ ἡ ἥμική καὶ ἡ ὑλική, μᾶς ἐφαύνετο ἀνογκαιοτάτη, καὶ τὴν ἀπεδεχόμεθα μὲ δάκρυα καὶ μὲ ὑστερισμοὺς εὐγνωμοσύνης, καὶ τὴν ἐννυμούμεθα ὡς τώρα, καὶ δέν θὰ τὴν λησμονήσωμεν ποτέ. Σήμερον ἔπειτας διτάν πολεμῶμεν διό τὴν πνευματικὴν

φον ἀπεντίας, σταν πολεμώνταν διὰ τὴν πνευματικήν μας ἐλεύθερίαν, ὅπα τὸ γλωσσικόν μας ζῆτημα καὶ ποῖος δὲν τὸ ἀναγνωρίζει; — εἰνε τὸ μέγιστον τῶν ἐθνικῶν μας ζῆτημάτων, ζῆτημα ζωῆς καὶ θανάτου διὰ τὴν φυλήν, ἀν τολμήσῃ κανεὶς ξένος νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν ἄγνωνα μας, δῆν θελήσῃ απὸ τὸν φιλελληνισμὸν του, νὰ μᾶς προσφέρῃ τὰ φῶτα του, τὴν διανοητικήν του περιουσίαν, τὸν ψυχικὸν του αἷμα, θὰ τὸν κυττάξωμεν δυστίστως, θὰ φαντασθῶμεν ἀμέσως ὅτι εἰνε πληρωμένος ἀπὸ τοὺς ἔχθρούς μας, καὶ πρὸν ἔξετάσωμεν καλά καλά τί λέγει, τί θέλει, τί συμβουλεύει, θὰ τὸν ἀποτέλεσμαριν κακὸν κακῷς: «Τί ἀνακατεύεσαι σὺ ὁ ξένος εἰς τὰ οἰκογενειακά μας; Μὲ τί δικαίωμα ἔρχεσαι νὰ πολεμήσῃς μαζί μας, ἀφοῦ δὲν ἔχεις τὸ αἰσθήμα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας;»

ουσία της επιλογής μας γνωστή;"
Και μάρτιος, είς τὸν νέον αὐτὸν Ἀγῶνα, τὸν δεινότερον τοῦ πρωτου, ἡ συνδρομὴ τῶν ἔνεων σοφῶν μᾶς εἶνε ἀκόμη πλέον ἀναγκαῖα, καὶ ἐπορεύεται τὴν ἀποδεχόμεθα εὐγνωμόνων, ἃν δχι μὲ δάκρυα καὶ μὲ ὑστερισμούς, ἀλλὰ τούλαχιστον μὲ πυρώματα, μὲ δικαιοσύνην καὶ μὲ εἰλικρίνειαν, πρὸ πάντων μὲ ἀκριβῆ ἐξετασίαι καὶ γνῶσιν τοῦ προσφερούμενου ..

Τὸ ἀπάσιμον μας τὸ ἡ ἀνακατεύεσα τὸ ἥκουσε καὶ
ὅ κ. Κρουμπάχερ εἰς ἀμοιβήν τῆς προσφορᾶς του.
Εἶναι ἡ μυριόστορμος φωνή, ἡ δοτία ὑπέδεχθη τὴν
πρότην τους Ἀνακοινώσιν, εἰς τὴν Ἑλλάδα Η ἥχω
της ἔφθιμαν ἐπανελμένων ἓντος τὸ σπουδαστήριον
του Γερμανοῦ σοφοῦ, κ' ἐτάφαξε τὴν γολήνην του,
ἀλλὰ χωρὶς νά διαμφέρῃ τὸν φιλελληνισμὸν του. Εἰς τὸ
βιβλίον του,— τὸ δόσιον, ὡς είπα, είνε ἐπέκτασις τῆς
^{Ἀνακοινώσεος} ἡ ἀπάσιμη μεσογεική ἐπαλογυνική σε-

ξαρτάται, νὰ μετάσχῃ τῆς συζητήσεως..... Πράτ-
το τοῦ μετά μεγάλης εὐχαριστησεώς καὶ ἐλπίδος,
ὅποιαν σπανίως ἥσθιαν οἱ πολιτικοὶ κατὰ τὴν ἔκθεσην ἐπιστη-
μονικῆς πεποιθήσεως. Τὸ ζήτημα τῆς νεοελληνικῆς
ἡλώσης σήμερον είνει εἰς ἐμὲ κυριωτάτον μελέτα
περὶ πᾶν ἄλλο πρόβλημα τῶν σπουδῶν μου, πιθανῶς
νένεκα τοῦ ὅτι τὸ ζήτημα, πλὴν τοῦ ἐξόχου αὐτοῦ ἴστο-
ρικοῦ καὶ φιλολογικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἀφορᾷ ἐξῆχως
εἰς τὸ παρόν καὶ εἰς τὰς ἀνερηφάνους περὶ τοῦ μέλ-
ιτοντος προσδοκίας εὑρενοῦς λαοῦ. Η μον οὐλύτη
σήμειον είνει, ὅτι ἐγώ, ὡς μη Ἑλλην, πολὺ ὀλίγον
γνωρίζω καὶ αἰσθάνομαι τὴν ζῶσαν γλώσσαν, ὥστε νὰ
νηνῆθω καὶ πρακτικῶς, διὰ φιλολογικῶν ἀποτελοῦν,
νὰ λάβω μέρος εἰς τὴν κίνησιν. Τίποτε δὲ θὰ ἐπεθύ-
νουμι δικαστέστορον ἢ νὰ εἴλη γεννηθῇ καὶ ἀνατραφῇ ἐν
Ἑλλάδι, καὶ εἰς τὴν ψυχήν μου, μετά τῆς στεροῖς πε-
τοιθήσεως..... νὰ ἥτο ἦνωμένη Λαικήρου καὶ Γκαϊτε
τοιτική δύναμις 'Αλλ' ὅτι ἐγώ, ἀν καὶ δὲν ἐλαμψεν
περεάνω τοῦ λίκνου μον δυναστῆς τῆς Ἐλλάδος οὐ-
ρανός, ἔχω κάποιον δικαίωμα εἰς τὸ γλωσσικὸν ζή-
τημα, τοῦλάκιστον θεωρητικῶς. πιστεύω ἀνευ ἀντιρ-
ρήσεως νὰ μοι δύολογήσουν οἱ Ἑλληνες, δόσοι ἐγγύ-

ερον γνωρίζουν ἐμὲ καὶ τὰς σπουδάς μου.¹

Καὶ ἐδῶ ὁ συγγραφεὺς ἀναγκάζεται νάπαριθμήσῃ τὰ φόρδια, μὲ τὰ δόποια κατέρχεται εἰς τὸν ἄγωνα, νὰ τίπη τὸ τιμάτα τώρα χρόνια σπουδάζει τὴν νεοελληνικήν, ὅτι καλλίτεο² ἀπὸ κάθε ἀλλον γνωρίζει τὸς οιαφόρους φάσεις τῆς γλώσσης μας, ὅτι, ἀν καὶ μὲ ενικήν προφοράν, τὴν ὄμιλει ἀρκετά καλά καὶ ἐννοεῖ ἕλειώς δταν ὄμιλούν Ἑλληνες, ὅτι ἔκτος τῆς ἑλληνιτῆς, ἐμελέτησε τὴν ίστοριάν τῆς ἔξελίζεως τῆς γλώσσης καὶ τῆς φιλολογίας τῶν Γερμανῶν, Γάλλων, Ἀγγλῶν Ἰταλῶν, Ρώσων, καὶ ὅτι, παρὰ τὰς πολλαλαῖς ίστορικοφιλολογικάς αὐτοῦ σπουδάς, «δρμάμεος ἐκ τῆς σανσκριτικῆς καὶ γλωσσολογικάς μελέτας κει κάμη.»

Εἰς ταῦτα δὲν θὰ είλη κανεὶς νὰ εἴπῃ ἄλλο, εἰμὴ τι τὰ ἐφόδια τοῦ πολυμαθοῦς συγγραφέως εἶνε ἀράρα πολλά, καὶ ἵσως πολὺ περισσότερα ἀφ' ὅσα θὰ τῷ χρειάζοντο ἀπολύτως διὰ νὰ μορφωθῆ μίαν γνώμην εἰρὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ γνηγοφαψῃ ἐν βιβλίον περὶ αὐτοῦ, τὸ ὅποιον, δὲν ἔνεινε ἐντελῶς ἀστηλαιγμένον ἀπὸ μερικὰς ἀνακριβείας αἱ ὑπερβολάς, — ἀλλ οὐδὲν ἐπουσιώδη, εἰς κάπιας ἀστημάτους λεπτομερείας, εἰς παραδείγματα, τὰ ποιὰ ἡμιποροῦσαν νὰ ἐλέχησθν καλλίτερα, εἰς φιλο-
ογικὰς κρίσεις καὶ ἐκτιμήσεις, αἱ ὅποιαι δὲν θὰ μᾶς ὑποκαναν ἐντελῶς συμφώνους, — εἰς τὸ σύνολον δημως ἀντικρύζει τὸ ζῆτημα σοφώτατα καὶ διαυγέστατα, αἱ θεωρητικῶς εἶνε ἀπροσμάχητον, καὶ πρακτικῶς

ἡν καλλιτέραν λόσιν ὑποδεικνύει καὶ συμβονεύει.
"Ανάλυσις τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Κρουμπάχερ εἰς σύν-
ανόν ὄρθρον ὅταν ἦτο δυσχερής καὶ μᾶς ἔφερε
ἴς τα πολλάκις λεχθέντα περὶ τὸν πολυθυρωλήγητον
ητήματος. "Άλλ ἐκεῖνο, τὸ διποιὸν πρέπει νὰ τονισω-
ειν καὶ νὰ ἔξαρθμεν, εἰνε διτὶ ἐκ τῶν ἔξιντων σοφῶν,
γνωμῇ τῶν διποιῶν μᾶς εἰνε ἔξοχως πολύτιμος,
κείνος ὁ διποιὸς βαθύτερος κ' ἐπιμελέστερος ἀπὸ κάθε
λλον, ἐμελέτησε τὰ τῆς νέας μας γλώσσων, εἰνε
ναντιφόρος δ ἡ κ. Κρουμπάχερ καὶ ίδου διτὶ ὁ κ.
Κρουμπάχερ συντάσσεται ἀδιστάκτιως μὲ τὴν γνώμην
τῶν ὀλίγων οἱ διποιοὶ νομίζουν ἀτολύτως ἀναγκαίαν
ιαὶ τὸ ἔθνος μας τὴν γλώσσων ἀνάκαυίσιν. Νο-
μίζω διτὶ τὸ γεγονός εἰνε ἀρκετὰ σημαντικὸν διὰ νὰ
λοινότη κάπως τοὺς πολλούς, οἱ διποιοὶ ἔχουν ἀκόμη
νώμην ἀντιδετον...

Ἡμᾶς, πρόσωπικῶς, μᾶς στηρίζει εἰς τὰς πεποι-
θῆσις μας, καὶ μᾶς κολακεύει. ὃν θέλετε, τὸ γε-
γονός δι τι καὶ εἰς τὴν ἀρχήν, καὶ εἰς τὰς λεπτομε-
ρείας τοῦ ζητήματος, καὶ ἴδιᾳ εἰς τὸν τρόπον τῆς λύ-
σεώς αὐτοῦ, ἡ γνώμη μας, πολὺ πολλῷ ἐκφρασθεῖσα,
συμφωνεῖ ἐντελῶς μὲν τὴν γνῶμην μελετήσαν, οἷος ὁ
κ Κρουμπάχερ¹. Ο κ Κρουμβάχερ είνε τρόπον ὑπὲρ
τοῦ συμβιβασμοῦ. Δὲν παραδέχεται τὰς πολυειδεῖς
ὑπερβασίας τοῦ κ. Ψυχάρη καὶ τῶν φανατικῶν ὀπα-
δῶν του, καὶ νομίζει δι τὴν ἡ γνωμομένη νεοελληνική,
ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς φυσικῆς γλώσσης, δὲν εἰμιτορεῖ
νάποτενάξῃ ἀποτόμως τὴν ἐπιδρασιν τῆς καθαρευού-
σης, καὶ διὰ πολὺν καιρὸν θὰ είνε γλώσσα μικτή.

Μέγα μέρος τοῦ βιβλίουν, καὶ ἴδιοί αἱ σελίδες 155-166, εἰνε ἀφειδωμένον εἰς λεπτομερῆ καθυστημόν τοῦ συμβιβασμοῦ, ἡ δὲ σημείωσις 110a, εἰς τὸ τέλος, λέγει ἐπι τέλει λέξει: «Κατὰ τὴν ὄντας σημείωσιν τῆς διορθώσεως βλέπο ποὺς μεγάλην μου χαρὸν ὅτι ὁ Γρ. Ξενόπουλος εἰς τὰ «Παγαθήναια» 1903. τεῦχ. 56, σελ. 243 κέξ.) τὰ κυριώτατα σημεῖα τοῦ ζητήματος περὶ τοῦ συμβιβασμοῦ ὅριζει ἐντελῶς ὁμοίως ὡς ἐγώ ἀνωτέρῳ διὰ μακρῶν ἐκθέτω.»

Ιδού λοιπὸν ἐν βιβλίον, μὲ τὸ δότοῦν συμφωνῶ εἰς
ὅλα τὰ κύρια σημεῖα, — καὶ εἰς πολλὰ δευτερεύοντα,
ἄκομη καὶ εἰς τὴν γνώμην περὶ τῆς φιλολογικῆς ἀ-
ξίας τῶν βιβλίων τοῦ καὶ Ψυχάρη, — ὅπερε νὰ μη ειμ-
πορῷ νὰ γράψω παρὰ ζωτικὰς ἐπιδοκιμασίας, αἱ δ-
ποίαι θὰ ἔφαινοντο κάτω, . . . κ' ἑγωῖστικαὶ Ἀρκου-
μαι λοιπὸν νὰ σημειώσω πόσον καλογραμμένον είνε
αὐτὸν τὸ βιβλίον, πόσον εὐγλωττον, πόσον εὐμέθοδον,
πόσον θεομόν καὶ πόσον ἐγκάρδιον, δινέαρτήτως ὁ-
λῆς τῆς σφράσις τού η ἐδῶ κ' ἔκει ἄσημάτων
καὶ εἰκόλως διορθωμένων λαθῶν. Καὶ τὸ υφός του
ἐν γένει είνε ὡραῖον, ζωηρόν, καὶ αἱ μεταφοραὶ του
ἐπιτυχεῖς, καὶ τὸ χιοῦμορ του εἰς πολλὰ μέρη θαυμά-
σιον, — προτερήματα, τὰ δοῦια καθιστοῦν τὴν τόσῳ
φωτεινήν μελέτην, ἀκόμη καὶ τερπνήν εἰς τὴν ἀνά-
γνωσιν.

Μεθάπτων, δταν θά διμιλήσωμεν περὶ τῆς «Ἀπαντήσεως» τοῦ κ. Λατζιδάκι, θά λάβωμεν ἀφορμὴν νὰ εἰπωμεν τί εἰδούς είνε τὰ λαθη τοῦ βιβλίου, καὶ προπάντων νὰ δείξωμεν πόσον δλίγην σημασίαν ἔχον ώς πόδες τὴν θέσιν τὴν ὅποιαν ὑποστηρίζει ὁ κ. Κρουμπάνεο.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΔΟΞΙΑ

ΜΕ τὴν νέαν συλλογήν του Ἡ ἀπογευματινὲς ὁρὲς ὁ Αἰμίλιος Βεραΐζεν ἀποκαλύπτεται, κατὰ τὸν Ι. δὲ Γκουρδόν, ὁ γλυκύτερος καὶ ὁ θελκτικώτερος ποιητῆς. Εν πλήρει ἀνθήσει τοῦ ἐλευθέρου καὶ ποικιλομόρφου πνεύματός του ὁ ποιητής ἐφόδιαξε ἄνθιτον τὴν δροσερότητα τοῦ οἰσθήματος καὶ ἡμιπορεῖ ἐπ' ἄπειδον νὰ προσβλέπῃ τὰ φόδα, τὸν οὐρανόν, τὰ μάτια τῆς ἀγαπημένης του, σὰν νὰ τὰ ἀντίκρυνται διὰ ποώτινων φρούδων.

1 Ἐπίσης κολακευτική καὶ ἐνθαρρυντική, δόχι μόνον διὰ τὸν Διευ-
θυντήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς συνεργάτας τῶν «Παναθηναίων»
πρέπει να εἴη ἡ γρώμη τοῦ Εργαστηρίου, ὁ δόποις κοίτει
τὸ περιοδικόν μας «τύπων διὰ τὸ ἔξαιρον περιεχόμενον δοσον καὶ
διὰ τὴν τυπογραφικὴν διακόμησιν καὶ τὰς εἰκόνας, δυνάμενον γὰ
καταλάβῃ θεοῖς παρὰ τὰ καλλιστα περιοδικά τῆς κεντρικῆς Εὐ-
ρώπης.»

Α Ι εօρται τοῦ Θεοβάντες ἐνθυμίζουν τόσας γνώμας μεγάλων συγγραφέων. Ὁ γάλλος φιλόσοφος Ἰού-λιος Ζανέν ἔγραψε :

«Ο Σάντος είνε τὸ πνεῦμα, ἡ εἰρωνεία, ἡ σοφία τοῦ λαοῦ. Κανεὶς δὲν ἔχει περισσότερον πνεῦμα ἀπό τὸν Σάντον, οὐτε αὐτὸς ὁ Βολταῖρος. "Αν ὁ βασιλεὺς Σολομών ἐν ὅλῃ τῇ δόξῃ του πλησιάζῃ κάπως τὸν Σάντον, τὸν πλησιάζει ὅχι ὡς βασιλεὺς Σολομών ἀλλὰ διότι ἔγραψε τάς παροιμίας. "Ω καλέ μου Σάντο, ἀξιέις περισσότερον ἐσύ ἀπό τὸν ἵππότην τοῦ δοποίου εἶσαι φύλος καὶ σύντροφος.

ὅπως ὁ Δόν Κικώτης τοῦ εὐγενοῦς. Ἀλλὰ τί ὡραία
μεγέθυνσις καὶ μὲ ποιάς ἀνάλογίας! Καὶ πῶς καὶ ὁ
ἔνας καὶ ὁ ἄλλος φθάνουν ἔως ἐκεῖ πού πρέπει! Καὶ
πῶς οὕτε ὁ ἔνας οὕτε ὁ ἄλλος δὲν φθάνουν τὸ γε-
λοῖον, μολονότι καὶ οἱ δύο σὲ κάμνουν νὰ στῆς στά-
γμια!

«Ο Σάντος είναι ή φρόνησις ὁ Δόν Κιχώτης ή ποίησις. Ο Σάντος είναι ή πραγματικότης ὁ Δόν Κι- τό δύνειρον. Ο Σάντος είναι τὸ θετικόν ὁ Δόν Κι- χώτης χώτης τὸ ίδανικόν. Ο Σάντος είναι ή ολλα πορρίδα ἔτομη διά τὸ τραπέζι. Ὁ Δόν Κιχώτης είναι ή κνίσσα της.

«Χωρὶς τὸν Δὸν Κιχώτην ὁ Σάντσος εἶναι βάρος. Χωρὶς τὸν Σάντσον ὁ Δὸν Κιχώτης εἶναι ἔνας μῦθος. Οἱ δύο αὐτοὶ ἀνθρώποι εἶναι συνδεδεμένοι μὲν ὅλυτον δεσμόν, ὃ ποτοῖς εἶναι ἡ ἀλήθευσις τῆς τέχνης καὶ ἡ ἐνότης ἡ φιλοτσφικὴ: ὁ ἔνας ὑπάρχει διὰ τοῦ ἄλλου. Εἶναι δύο σώματα καὶ συγχρόνων δύο σκιαὶ μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ Δὸν Κιχώτης εἶναι ἡ σκιά τοῦ Σάντσον καὶ ὁ Σάντσος εἶναι ἡ σκιά τοῦ Δόν Κιχώτη.

Ο Ιβάν Τουρκένιεφ γύρω:

«Ο Αύμετ τοῦ Σαΐξηπε καὶ τὸ πρῶτον μέφος τοῦ
Δὸν Κικχώτη τοῦ Θεράπαντος ἔξεδόθησαν τὸ ἔδιον ἔ-
τος, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰώνως. Ἡ
σύγχρονος αὐτῇ ἔνδοσις τῶν δύο ἔργων δὲν εἶναι χω-
ρίς σημασίαν Οἱ δύο αὐτοὶ τύποι εἶναι αἱ δύο ἀντί-
θετοι ὅψεις τοῦ ἀνθρώπου, οἱ δύο πόλοι τοῦ ἄξωνος
περὶ τὸν δυτικὸν στρέφεται ὁ δυνθρωπός.

“Ολοι οι ἄνθρωποι δὲν ἀνήκουν κατά τὸ μᾶλλον ἡ
ἡττον εἰς ἔνα τῶν δύο αὐτῶν τύπων; Καθεὶς ἀπὸ ἡ-
μᾶς δὲν συγγενεύει πολὺν ἢ ὅλην μὲ τὸν Δόν Κιχώ-
τρον τὸν Κιχώτεστ.

« Ο Δόνι Κιχώτης ἐκπροσωπεῖ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τὴν πίστιν, τὴν πίστιν εἰς κάτι αἰώνιον καὶ ἀναλλοίωτον, τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀλήθεων, εἰς τὴν ἀλήθειαν τὴν ἐκτὸς τοῦ ἀτόμου, ἡ ὅποια ἀπάντει λατρείαν καὶ θυσίας, ἡ ὅποια ἀποκτάται μετὰ μακρὸν πάλην καὶ ἀποστασίαν»

“Ο Δόν Κιχώτης κατέχεται διάρκειας ώπε της ἀγάπης του ίδεωδοντας Διά νὰ φύσῃ τὸ ίδεωδες αὐτό, είναι ἔτοιμος νὰ ὑποστῆ δόλας τὰς στεργήσεις καὶ δόλας τὰς τοπεύνσεις, δὲ δώση καὶ τὴν ζωὴν του. Ὡς ζωὴ δὲλλως τε δὲ” αὐτὸν ἔχει μίαν μόνον ἀξίαν, ὅτι τοῦ παρέχει τὸ μέσον νὰ ἐπιδιώξῃ τὸ ίδεωδες νὰ τὸ κατακτήσῃ καὶ νὰ ἐπιβαλλῃ εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην.

«Ο Δόν Κιχωτης δεν έχει ούτε ίχνος έγωισμού ποτὲ δὲν σκέπτεται δι' έαυτὸν είναι δόλος ἀφοσίωσις,

¹ Ζητῶ συγγράμμην ἀπὸ τὸν ἀνώνυμον μειαφραστήν, διότι ἡ ναρ-
δόθην ρά μεταβάλλει ἐδῶ κ' ἐκεῖ μεριμᾶ, διὰ γάπτιοντεισμὸν τὴν
περικλαδεύονταν του, ἢ ὅπου δὴ τοῖς καπέος δυσκολοχύνεντη διὰ
πλευρονοψήραν τῶν ἀναγροῦσσαν μας.

Έκδιδονται προσεχῶς εἰς πολυτελῆ τόμουν εἰκονογραφημένα τὰ Πρακτικά τοῦ ἐν Ἀθήναις Α'. Διεθνοῦς Λεξιολογικού Συνεδρίου. Εἰς τὰ πρακτικά θὰ περιέχωνται ἔκτενεῖς περιλήψεις τῶν διαιρέσων ἀνακοινώσεων εἰς τὴν γλώσσαν εἰς τὴν διποτάν ἔγενεν.

Ἐδωρήθη εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην ὑπὸ τοῦ Εὐαγγέλου Ραφαλιᾶ αὐτόγραφος ἐπιστολὴ τοῦ Κοραῆ.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ ὑπὸ Τεάδηνον Ἀραβαντινοῦ, δικηγόρου ἐν Ἀθήναις. Τόμος δεύτερος, τεῦχος δεύτερον. Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου 1905

Η ΠΕΡΙ ΥΠΑΡΞΕΩΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΓΝΩΣΙΣ ὑπὸ Δημ. Σίμου Μπαλάνου. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1905.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΠΟΠΟΙΑ — Βασίλειος δι Βονλαγοστόνος ὑπὸ G. Schlumberger κατά μετάφρασιν Ι. Δαμποΐδου τεῦχος δεύτερον. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1905.

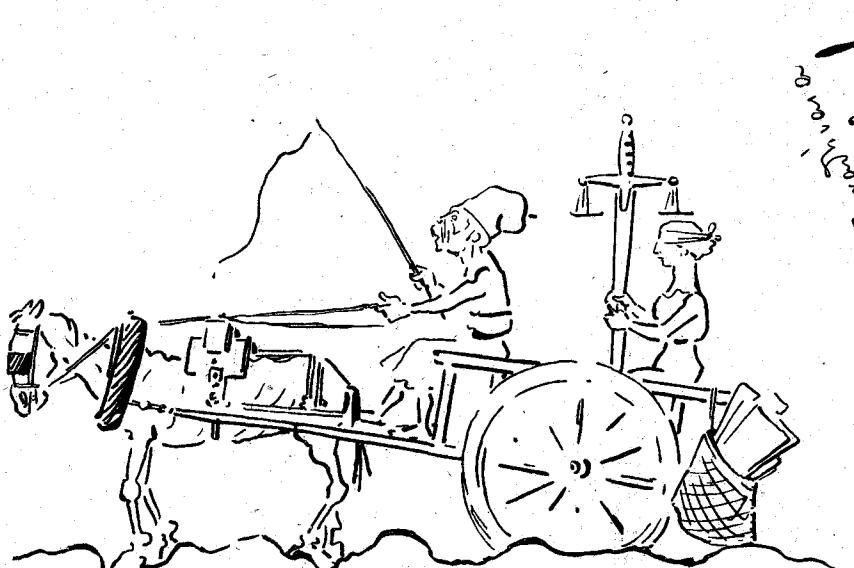
ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ὑπὸ Ἐμμανουὴλ Ι. Ζολώτα. ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου 1905.

ΑΘΗΝΑ Σύγγραμμα περιοδικὸν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας. Τόμος δέκατος ἔβδομος. Τεῦχος α' καὶ β'. Ἀθήναιν ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου 1905.

ÉMIGRATION par Mme du Hautecastel. Imprimerie P. D. Sakellarios. Athènes 1905.

ΑΣΤΟΙ ΥΙΟΙ δήγμα "Ἄννας Λεφέβρος μετάφρασις Ιουλίας N. Καρδόλου" Σύλλογος πρός διάδοσιν διφελίμων βιβλίων 1905. Ἀθῆναι σχ. 16ον σελ. 73 δρ. 0.40.

Η ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

ΘΕΜΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΟΜΕΝΗ — ΥΠΟ Θ. ΑΝΝΙΝΟΥ

Η XIA ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ μινιπολαστία ὑπὸ Γεράσιμου Μανδογάννη. Ἀθῆναι 1905 τυπογραφείον «Ἐστία» σχ. 16ον σελ. 151 δρ. 3.50.

Ο ΠΟΝΟΣ ΜΑΣ ΕΝΩΝΕΙ δράμα ὑπὸ I. K. Βουλοδήμου. Ἀθῆναι 1905 τυπογραφείον Ἀγέστη Κωνσταντινίδου.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ὑπὸ Τυμφρηστοῦ. Ἀθῆναι 1905 τυπογραφείον Π. Δ. Σακελλαρίου σχ. 16ον σελ. 227 δρ. 2.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ηπὸ Γρηγορίου Παπαμιχαήλ. Πετρούπολις 1905 (ρωσσιστί).

JEAN MORÉAS par Jean de Gourmont. Paris 1905 E. Sansot & Cie 53 Rue Saint-André-des-Arts fr. 1.

PENSÉES ET IMPRESSIONS par Stendhal. Paris 1905 E. Sansot et C° fr. 1.

ORIGINE ET ESTHÉTIQUE DE LA TRAGÉDIE par Peladan. Paris 1905 E. Sansot & C° tr. 1.

ΛΟΓΟΣ ΗΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ὑπὸ Μιχαήλ Κ. Σακελλαροπούλου ἐκφωνηθεὶς τῇ 25 Μαρτίου 1905 ἐντὸλῇ τοῦ ἐν Κερατίδᾳ τιμήματος τοῦ «Ἐλληνισμοῦ». Ἀθῆναι τυπόγραφείον Μιχαήλ Σαλιβέρου.

CHEZ PHIDIAS Poème Dramatique par Emile Blémont. Paris 1905 Alphonse Lemerre 23-31 Passage Choiseul

Διόρθωσις:
Εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος σελὶς 98, στίχος 24 ἀντὶ Ἀριστοτέλης νὰ γραφῇ Ἀριστοφάνης.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ ΛΑΒΕΑ ΦΟΙΔΡΑ ΠΟΛΕΜΗ

ΑΘΗΝΑΙ

PALACE HOTEL

Τὸ Πολυτελέστερον καὶ Τελεόπτερον ἐν Ἑλλάδε.

Assenseur. Θέρμανσις τελευταίου συστήματος δι' ἀτμοῦ (Chauffage centrale).

Φωτισμὸς ἡλεκτρικὸς ἀπλετος.

Αἴθουσαι: Τριποδοχῆς Αἴθουσαι Κυριών.

Αναγνωστήριον. Σφαιροστήριον κτλ.

Αἴθουσαι Εστιατορίου (Table d'Hôte).

ΔΟΥΤΡΑ ΑΙΔΗΨΟΥ

ΕΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ ΑΙ "ΟΕΡΜΑΙ ΤΟΥ ΣΥΔΔΑ,,

Τελείως ἐνακανενεθέν. Δωμάτια ἀναπαυτικάτα, αἴθουσαι πολυτελεῖς.

Αναγνωστήριον Εστιατορίου (Table d'Hôte) — Concert (τρίο). ἀπο-

τελούμενά νεπὸ τοὺς γνωστοὺς καλλιτέχνας καὶ Στυλ Κρασσάν,

Ροδόλφον Γαζημέργερ καὶ Π. Χάρτ.

Λευτήρες εύρωπακώτατοις ἐντὸς τοῦ Καταστήματος, ἀπλετος φωτισμὸς

δι' ἀστελένης, καθημερινὰ διεθνῆ τηλεγραφῆματα.

BAR AMERICAIN

Pension ἀπὸ 12¹/₂ - 17 δρ. — Καθημερινὴ συγκοινωνία Ἀθηνῶν-Βόλου.